

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og
teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Natalia Malczewska- Iversen

Transnasjonal selvpresentasjon

En kvalitativ studie om hvordan livet
til polske jenter i Norge kan forstås
i lys av transnasjonalisme

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, våren 2012

TRANSNASJONAL SELVPRESENTASJON

En kvalitativ studie om hvordan livet til polske jenter i Norge kan forstås i lys av transnasjonalisme.

Natalia Malczewska- Iversen

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU

Trondheim 2012

Førord

Først og fremst vil jeg takke alle mine informanter. Hele prosjektet var avhengig av at dere stilte opp og ville dele egne erfaringer og hverdag med meg. Det setter jeg veldig pris på. Tusen takk.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder og professor Johan Fredrik Rye. Din faglige kunnskap, inspirasjon, tålmodighet, kritikk og ikke minst interesse for prosjektet har gitt meg motivasjon og inspirasjon under hele skriveperioden. Samtidig din tro på meg og oppgaven min fikk meg til å jobbe enda hardere. Tusen takk.

En stor takk til min nabo Line Grethe Holan Husby og en venninne Siri Eliassen, som bidro med sine konstruktive tilbakemeldinger og korrektursjekk til oppgaven.

Jeg vil også takke mannen min Lars Erik som har tålmodig støttet meg gjennom prosessen, og var der for meg, spesielt i de mørke dager.

Til slutt vil jeg takke mine foreldre Maria og Jacek, søster Magda og besteforeldre Kazia og Stasiu for jevnlig oppmuntring, støtte, positivitet og ikke minst tro på meg.

Natalia Malczewska- Iversen

Trondheim, mai 2012

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en sosiologisk studie som forsøker å beskrive hvordan selvpresentasjon uttrykt gjennom sminke og klær kan forstås i lys av transnasjonalisme, og på hvilken måte og i hvilken grad selvpresentasjon bidrar til integrasjon med ulike samfunnsgrupper i Norge.

Studien er en kvalitativ analyse basert på empirisk materiale bestående av sju dybdeintervju av polske jenter som enten har bodd eller bor i Norge. Denne oppgaven har en hovedproblemstilling og en underproblemstilling. Hovedproblemstillingen er: *Hvordan kan polske jenters liv i Norge forstås i lys av transnasjonalisme?* Underproblemstillingen er: *Bidrar selvpresentasjon til integrasjon med det norske samfunnet sett i fra et transnasjonalt perspektiv og hvilken rolle har selvbilde i denne sammenhengen?*

Hovedkonklusjonen i denne studien er at livet til informantene i stor grad berøres av transnasjonalisme ved at det skapes en transnasjonal identitet og transnasjonal selvpresentasjon, som begge består av både polske og norske elementer. Den transnasjonale selvpresentasjonen brukes da som et verktøy for å gjøre inntrykk på og bli akseptert av nordmenn i en integrasjonsprosess.

Innhold

Kap.1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.1.1 Transnasjonale samfunn	1
1.1.2 Personlig bakgrunn for valg av tema	2
1.1.3 Tidligere forskning	2
1.2 Problemstillinger	3
1.3 Oppgavens struktur	3
Kap.2. Teori.....	5
2.1 Transnasjonalisme.....	5
2.1.1 Generell definisjon på transnasjonalisme.....	5
2.1.2 Ulike forståelser av transnasjonalisme	7
2.1.3 Ulike transnasjonale aktiviteter	9
2.2 Integrasjon.....	13
2.3 Symbolsk interaksjonisme som identitetsdannelse	14
2.3.2 Symbolsk interaksjonisme og Erving Goffman.....	16
2.4 Pierre Bourdieu	21
2.4.1 Habitus.....	22
2.4.2 Det sosiale rommet og kulturell kapital.....	23
Kap.3 Metode.....	25
3.1 Valg av forskningsmetode	25
3.2 Datainnsamling	25
3.2.1 Intervju og intervjuguiden	26

3.2.2 Valg av informanter	27
3.2.3 Hvordan ble intervjuene gjennomført.....	29
3.2.4 Intervjusituasjonen.....	30
3.3 Forvaring av materiale og konfidensialitet	31
3.4 Informert samtykke.....	31
3.5 Bearbeidelse av datamaterialet.....	32
3.5.1 Transkribering	32
3.5.2 Kategorisering av informasjon	32
3.6 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.....	33
3.6.1 Troverdighet.....	33
3.6.2 Bekreftbarhet	34
3.6.3 Overførbarhet	34
Kap.4 Empiri.....	37
4.1 Innledning.....	37
4.2 Selvbildet og selvpresentasjon.....	37
4.3 Sosial arena og betydning av andre vs. selvpresentasjon	40
4.4 Ulikt normativt grunnlag	44
4.5 Ulik selvpresentasjon	46
4.6 Integrasjon og selvpresentasjon	52
Kap.5. Analyse.....	57
5.1 Selvbildet og selvpresentasjon.....	57
5.2 Sosial arena og betydning av andre versus selvpresentasjon.....	60
5.3 Ulike selvpresentasjoner	63

5.4 Integrasjon, selvbildet og selvpresentasjon	66
5.4.1 Erving Goffman.....	66
5.4.2 Pierre Bourdieu	73
Kap.6 Konklusjon.....	77
6.1 Oppsummering av oppgaven og sentrale funn.....	77
6.3 Ubesvarte spørsmål og videre forskning	82

Kap.1 Innledning

Denne oppgaven er en kvalitativ studie av en gruppe unge polske jenter og deres liv i Norge. Den har som formål å vise hvordan transnasjonalisme berører deres liv, og hvilken rolle selvpresentasjon har i deres identitetsbygging og integrasjon med det norske samfunnet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

1.1.1 Transnasjonale samfunn

Økende globalisering og store arbeidsmuligheter i utlandet har ført til at flere mennesker velger å leve sitt liv på tvers av landegrensene. Ifølge SSB (SSB udat a) var det per 1. januar 2012 547 000 innvandrere i Norge. Den største innvandrerguppen er polakker. I 2010 var 55172 personer med polsk statsborgerskap, men flere påstår at det korrekte tallet kan overstige 100 000 (SSB 2011). På generell basis, er det flere innvandrerkvinner enn innvandrermenn i Norge, men når det gjelder bare Polen, er det fortsatt menn som utgjør majoriteten. Grunner til at de er her er flere; de kom hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere, for å utdanne seg eller på grunn av familiegjenforening. Tidligere var den typiske polakken i Norge en bygningsarbeider eller en jordbærplukker, men arbeidet er i dag mye mer variert. Svært mange av dem er unge, utdannede og behersker engelsk (Meisingset, m.fl. 2011). De fleste planlegger å komme for en kort periode, men i praksis blir det flere måneder og til og med år. Mange jobber veldig mye for å spare penger som siden kan brukes i Polen, men det er også mange som vil bo her og ha et ordentlig liv, som består av flere ting og ikke bare jobb, sparing og hjem. De går på skole, danner seg et sosialt nettverk og rett og slett lever livet sitt (ibid). Som konsekvens av teknologisk utvikling som i form av internett, telefon og billige flyreiser er de ikke lenger nødt, slik det var tidligere, til å kutte kontakten med hjemlandet sitt. En person som befinner seg i et land og fortsatt har en stor del av livet sitt i et annet et kan kalles for *transnasjonal*. Transnasjonalisme lar slik individene operere i sosiale felt som går på tvers av ulike grenser, som for eksempel geografiske, politiske og kulturelle (Glick Schiller m.fl.1992a:ix, ref. i Glick Schiller m.fl. 1992b).

Studier viser at polakker er flinke til å danne seg sosiale relasjoner innenfor den polske befolkningen (Meisingset, m.fl. 2011). De benytter seg for eksempel av ulike nettsider for å bli kjent med hverandre, slik *mojanorwegia.no*, et nettsamfunn for polakker i Norge.

Det er også et stort kirkesamfunn for polakker i Norge. I tillegg, slik som det ble vist i Meisingsets m.fl. studie (2011), ender det ofte med at polakker i stor grad omgås med andre polakker eller personer med utenlandsk bakgrunn. I denne oppgaven var jeg interessert i polakkenes erfaringer med integrasjon med den norske befolkningen og hvilken rolle selvpresentasjon ble uttrykt i denne sammenhengen gjennom sminke og klær. Er sminke og klær et viktig element i informantenes integrasjonsprosess? På hvilken måte og i hvor stor grad har de tilpasset seg til gjeldende normer i Norge? Hvilke fordeler har de av å være transnasjonale aktører? Giddens mente at kroppen er blitt individets viktigste redskap til å uttrykke seg selv (Pedersen, 2000, ref. i Boe og Hjemdahl 2000), og det er gjennom våre kropper vi er til stede i verden (Boe og Hjemdahl, 2000). Samtidig er det gjennom vårt kroppslige ytre vi møtes våre medmennesker, med alt hva dette innebærer: klær, sminke, hud, tatoveringer, smykker, hår og lukt (ibid).

1.1.2 Personlig bakgrunn for valg av tema

Når jeg velger å skrive om sminke og klær er det med bakgrunn at jeg selv er en polsk jente som har bodd i Norge i snart ni år. Jeg har alltid vært interessert i sminke og klær, og jeg syntes at det var like artig å bli sminket som å sminke og kle andre. Da jeg kom til Norge, husker jeg at jeg har raskt lagt merke til ulikheter mellom den norske selvpresentasjonen og den polske som jeg var vant til. Jeg følte meg oversminket og overpyntet, og det fikk meg til å observere både polske og norske jenters sminkevaner og klesstil. Den største inspirasjonen til valget av tema til masteroppgaven var min søster som kritiserte meg en gang da jeg var i Polen for at jeg så altfor norsk ut, at jeg skilte meg ut fra den polske befolkningen på en negativ måte og at jeg mistet den polske siden av min selvpresentasjon. Det fikk meg til å tenke på mitt utseende og hvordan er det forandret seg etter jeg flyttet til Norge. Denne tankeprosessen resulterte i at jeg ville finne ut mer om temaet og om hvordan andre polske jenter i Norge opplevde noe liknende.

1.1.3 Tidligere forskning

Selv om det finnes en del kvalitative studier om transnasjonalisme (Basch m.fl. 1994, Glick Schiller, 1992, Khagram og Levitt, 2008), en masteroppgave som omhandler kvinners fokus på utseende (Mikkelsen, 2010) og mange studier av integrasjon, har jeg ikke funnet noe studie

som omhandler alle tre aspekter samtidig. Det er en bok «Polakk. De er kommet for å bli. Hvordan vil det gå» skrevet av Meisingset, Kawecka og Czapka (2011) som er en studie av polakker som befinner seg i Norge. Denne studien omhandler tema som blant annet identitet og kultur. En viktig problemstilling var om hvor mange av de polske folk forblir polske. I intervjuene kom det tydelig frem at den polske siden av identiteten er viktigst og tar mest plass og selv om man bor i Norge mange år, så blir man påvirket av den norske kulturen bare til en viss grad. Det blir interessant å se hva mine informanter har å si i forhold til dette.

1.2 Problemstillinger

Jeg valgte å lage en hovedproblemstilling og en underproblemstilling. Grunnen til at jeg valgte å ha en underproblemstilling er fordi jeg føler at den skal være stor hjelp i forsøk på å svare på hovedproblemstillingen. Underproblemstillingen handler om forholdet mellom integrasjon med den norske befolkningen og selvpresentasjon, uttrykt gjennom klær og sminke og hvilken rolle i denne sammenhengen selvbildet har. Angående integrasjon, kan man skille mellom blant annet sosial, kulturell og økonomisk integrasjon. Min forståelse av integrasjon omfatter den sosiale delen.

De to problemstillinger er følgende:

Hovedproblemstilling: Hvordan kan polske jenters liv i Norge forstås i lys av transnasjonalisme?

Underproblemstilling: Bidrar selvpresentasjonen til integrasjon med det norske samfunnet sett i fra transnasjonal perspektiv, og hvilken rolle har selvbilde i denne sammenhengen?

1.3 Oppgavens struktur

Frem til nå har jeg presentert problemstillinger som jeg skal forsøke å besvare i denne oppgaven, samt tidligere forskning. I kapittel 2 vil jeg presentere de teoretiske perspektiver som er nyttige for å belyse studiens problemstillinger. Hovedvekten blir lagt på å redegjøre for transnasjonalisme som belyser blant annet migranternes forbindelser til ulike nasjoner og samfunn på samme tid, og dens relevans i forhold til informantenes liv i Norge. Videre vil jeg se på Erving Goffman og hans dramaturgiske perspektiv, samt redegjøre begreper som frontstage, backstage og inntrykksstyring. Jeg vil også presentere George Herbert Meads «den generaliserte andre» og Pierre Bourdieus habitus og kulturell kapital som forklaringer på

individens selvpresentasjon uttrykt gjennom bruk av sminke og klær i lys av transnasjonalisme.

I kapittel 3 vil jeg beskrive det metodologiske grunnlaget for denne studien. Jeg redegjør for metodevalg, valg av informanter, begrensninger og utfordringer som for eksempel bevaring av datamaterialet. I tillegg vil jeg presentere hvordan intervjuene ble gjennomført, hvordan foregikk prosessen av bearbeidelse av datamaterialet og til slutt skal det testes forskningens kvalitet av å bruke bekreftbarhet, overførbarhet og troverdighet.

Kapittel 4 skal hovedsakelig bestå av presentasjon av datamaterialet og en tidlig vurdering. I kapittel 5 skal jeg analysere mitt datamateriale med utgangspunkt i teori, mens i kapittel 6 skal jeg oppsummere mine hovedfunn og konklusjoner, og gir forslag til videre forskning på det feltet.

Kap.2. Teori

I dette kapitlet skal jeg presentere teoretiske perspektiver som er relevant for å besvare problemstillingene mine. I denne sammenhengen har jeg lagt fokus på transnasjonalisme, symbolsk interaksjonisme med Erving Goffman og hans dramaturgi, og Pierre Bourdieus habitus og kulturell kapital. Disse teoretiske perspektiver blir brukt i forhold til to hovedretninger. Mens den første forklarer på hvilken måte kan individets liv og selvpresentasjon forstås ut i fra transnasjonalisme, forklarer den andre hvordan individer manipulerer sitt eget utseende gjennom bruk av sminke og klær, og hvilke konsekvenser eller resultater kan det ha på ens liv. Har selvpresentasjon betydning for ens selvbilde og integrasjon med det norske samfunnet, sett i lys av transnasjonalisme? Det jeg håper jeg å finne svar på, og for å oppnå det, velger jeg å presentere konkrete begreper og ikke helhetlig teoretisk bidrag, fra blant annet Goffman og Bourdieu, fordi det er de konkrete begreper og forståelser som er spesielt nyttige for problematikken i denne oppgaven.

Selvpresentasjon kan defineres som: «Kommunikasjon om hvem man er, hva man står for og hvilke egenskaper man har, der målet er å forbedre måten man blir oppfattet på». (Wæraas 2004:21, ref. i Boe og Hjemdahl, 2000). Når jeg nevner selvpresentasjon, så referer jeg til Goffmans «Presentation of self» (1992) som dreier seg om hvordan man fremstiller seg selv. I hans forståelse er det mange måter å gjøre det på, for eksempel språk, kroppsspråk osv. Sminke og klær passer også til denne beskrivelsen. Jeg velger å konsentrere meg på de to elementene fordi de virker mest interessant for meg, og fordi de er de synlige elementer av selvpresentasjonen.

2.1 Transnasjonalisme

2.1.1 Generell definisjon på transnasjonalisme

De siste tiårene har man sett en økt tendens til at folk lever sine liv på tvers av nasjonalstatens grenser. Selv om de er forankret i ett land, kan de også tilbringe mye tid på andre steder i andre land, selv om disse ligger langt fra hverandre. For å beskrive dette fenomenet som refererer til denne nye måten å leve på, begynte forskere å bruke ordet transnasjonal (Glick Schiller m.fl.1992a, xi, ref. i Glick Schiller m.fl. 1992b).

Begrepet transnasjonalisme ble for første gang brukt på slutten av 1980 av forskere som var opptatt av integrasjonsprosesser i bosettingsland (Fuglerud, 2004). I dag er det uenighet om bruken av begrepet på grunn av økende transnasjonale bånd mellom mennesker, fordi noen mener at fenomenet er like gammel som migrasjon, mens andre mener at den er ny og oppkommende (Portes, m.fl. 1999, ref. i Yeoh m.fl. 2003). Ifølge Kearneys definisjon (1995a, ref. i Fuglerud, 2004) inkluderer begrepet transnasjonalisme ulike prosesser, som i tillegg til å vise seg innenfor nasjoner, går ut over disse. Her er det snakk om de sosiale, økonomiske, kulturelle og demografiske prosesser. Med det menes virksomheten som pågår tvers av landegrensener og som fører til at et individ eller for eksempel et firma holder kontakt med flere land samtidig. For min studie er det aktuelt med transnasjonalisme med utgangspunkt i de sosiale prosesser.

Transnasjonalisme, slik som beskrevet ovenfor, kan bli veldig nyttig for å belyse informantene i forskningsprosjektet mitt som omfattet polske jenter, som enten har bodd eller bor i Norge. Transnasjonalisme kan brukes her da for å beskrive og forstå deres dagligliv- det å befinne seg mellom to ulike kulturer, to ulike nasjoner og to ulike land, og hvordan kan det påvirke identitetsutviklingen hos dem. I tillegg kan transnasjonalisme også bli brukt i forhold til å befinne seg i mellom to ulike selvpresentasjoner, representert av sminke og klær. Som resultat av den teknologiske utviklingen, har polske immigranter i dag mulighet til å bevare de sosiale nettverk og bånd de har i hjemlandet og samtidig bli en del av det nye samfunn. De kan også oppleve nye måter for selvpresentasjon, og ut ifra det skape en ny transnasjonal selvpresentasjon.

Transnasjonalisme blir ofte sammenlignet og koblet med globalisering. Michael Peter Smith (2001) var i sitt arbeid opptatt blant annet av å vise forskjeller mellom de to prosessene og mente at de skilte seg fra hverandre når det gjelder omfang, skala og rekkevidde. Mens transnasjonalisme er knyttet til og går ut over en eller flere nasjoner, foregår globalisering i det globale rommet. Med andre ord, er globalisering en prosess hvor verdens land og mennesker knytter tettere bånd gjennom handel, politikk og kultur. Det skyldes bedre kommunikasjonsmidler som tog, fly, internett og telefon, og en stadig økende interesse for internasjonalt samarbeid. Globalisering bringer verden nærmere gjennom handel av varer og tjenester, informasjon, kunnskap og kultur. Globalisering kan være at en sitter på rommet sitt i Norge og kommuniserer med en venn i Brasil, eller at en kjøper bananer fra Ecuador i Norge. Globalisering har også gjort det mulig å lære seg salsa, spise taco og kebab, og ikke minst å reise til omtrent alle tenkelige steder i verden (NHO, 2011).

Transnasjonalisme derimot er knyttet til og går ut over en eller flere nasjoner. Med andre ord, brukes transnasjonalisme i forhold til mennesker som befinner seg mellom ulike land og kulturer. Et individ kan bo i et land, og samtidig ha flere mellommenneskelige relasjoner til andre individer som befinner seg i et annet land. Det å flytte til utlandet betyr ikke lenger å måtte gi opp sin opprinnelige identitet, nettopp som konsekvens av transnasjonalisme (Smith, 2011)

I dagens verden flytter mennesker til andre land mer enn før, og verken kontakten med hjemlandet eller de sosiale nettverk de hadde der blir brutt som konsekvens av det (Fuglerud, 2004). Smith var også enig med Michael Kearney (1995b, ref. i Smith, 2001) som hevdet at transnasjonalisme og globalisering er signifikant forskjellige fra hverandre når det gjelder statens rolle i produksjonen av meninger, identitet og sosiale resultater. Med andre ord fører globalisering til at nasjonale grenser og identiteter i økende grad mister betydning- de er ikke så viktige lenger, mens transnasjonalisme sørger for at identiteter og grenser skal bli bevart (Smith, 2001). På grunn av økende globalisering kan identiteten miste sin viktighet og betydning fordi individer blir påvirket av andre kulturer og praksiser, og det kan resultere i at ens identitet blir en blanding av ulike kulturer og at den opprinnelige identiteten forsvinner. Et eksempel er bruk av mange engelske ord i det norske språket, slik som «date» i stedet for «stevnemøte» osv. Transnasjonalisme derimot muliggjør for et individ som lever livet på tvers av landegrenser å beholde sin identitet ved å ha daglig kontakt til sin opprinnelige kultur og på grunn av det kan det kan bevare sine opprinnelige verdier, holdninger og normer.

Blir informantenes polske identitet påvirket av transnasjonalisme og hvilke konsekvenser har det å være transnasjonal for deres polske identitet? Klarer de å beholde den originale identiteten sin eller blir den preget av elementer fra den fremmede kulturen og samfunnet, og til slutt forandret? Kan man finne liknende situasjon når det gjelder selvpresentasjon? Blir klesstilen deres og sminkevaner påvirket av å befinne seg i et samfunn med annerledes utseendevaner? En slik forståelse av transnasjonalisme kan her fungere som en forklaring på sammenhengen mellom polske individers liv og transnasjonalisme.

2.1.2 Ulike forståelser av transnasjonalisme

Jose Itzigsohn m.fl. (1999, ref. i Brettel og Hollifield, 2008) skiller mellom *bred* og *smal transnasjonalisme*, for å kunne beskrive frekvensen og dybden av immigranternes transnasjonale aktiviteter. Smal transnasjonalisme innebærer da sjeldne aktiviteter, mens bred

transnasjonalisme kan karakteriseres med aktivitet av regelmessig hyppighet. Disse aktivitetene kan ha ulik transnasjonal karakter: økonomisk, politisk, sosialt, kulturelt. Denne fordelingen kan tyde på at det er hyppigheten eller tiden mellom aktiviteter som er viktig. Den smale transnasjonalismen kan muligens brukes i forhold til det som var tidligere. Tidligere hadde ikke immigranter den muligheten til å besøke hjemlandet sitt med jevne mellomrom, mens i dag har personer med utenlandske bakgrunn tilgang til teknologi som lar dem holde jevnlig kontakt med hjemlandet og dra på oftere besøk.

Lewitt (2001a, b, ref. i Brettel og Hollifield, 2008) derimot mente at man kan skille mellom *kjerne* eller *utvidete transnasjonale aktiviteter*. Kjerneaktiviteter kan bli både omfattende, i betydning at de involverer mange ulike aktiviteter, og selektive fordi de involverer bare en aktivitet, for eksempel bare politisk aktivitet, men ikke sosial eller kulturell. Den første forståelsen tar utgangspunkt i å dele transnasjonalisme på bred og smal transnasjonalisme, hvor det er hyppigheten av aktivitetene som bestemmer typen, mens Lewitt legger fokus på betydningen av antallet av aktiviteter.

Ut i fra disse kan transnasjonalisme ses på som veldig nyttig, aktuelt og interessant for å belyse situasjonen til polske jenter i Norge. Som konsekvens av transnasjonalisme, oppsto det en ny virkelighet. Det som er nytt er at polske statsborgere kan forflytte seg fritt mellom Polen og Norge, og at slike besøk kan skje mye oftere enn før. Her kan man se Itzigsohns forståelse av bred transnasjonalisme, fordi nettopp den beskriver en slik situasjon hvor individer besøker hjemlandet sitt med jevne mellomrom. Tidligere hadde ikke polske statsborgere slike muligheter og når de emigrerte til Norge, så ble deres identitet etterhvert i økende grad preget av den norske kulturen og mistet i stor grad den polske siden av seg selv på grunn av manglende kontakt med hjemlandet og kulturen rundt dem. Men som konsekvens av transnasjonalisme ser situasjonen annerledes i dag og den er preget av større frihet som gir individene, i mitt tilfelle polske jenter, mulighet til å ta det valget selv. Polakker som befinner seg i Norge i dag kan holde kontakten med hjemlandet, lese polske aviser og heie på polsk fotballag, selv om de befinner seg i Norge, og det innebærer ikke lenger å måtte bytte ut den polske for den norske identiteten. Begrepet transnasjonalisme viser da til en ny virkelighet som er annerledes enn tidligere og det fører til at det er veldig interessant å forske på polske statsborgere i Norge nettopp med utgangspunkt i transnasjonalisme for å se på deres opplevelse av den nye virkeligheten. Selvpresentasjon som er et viktig element av studien min, kan spille en viktig rolle i denne transnasjonale endringsprosessen, fordi den også er kulturellt relatert og skapt av kulturens egne verdier og normer. Flytter man til et annet land uten

å ha mulighet til å reise dit igjen, så kan det være sannsynlig at måten man presenterer seg selv på uttrykt gjennom klesstilen og sminkevaner forandres og tilpasses til det nye samfunnet. Men transnasjonalisme muliggjør å beholde elementer av sin opprinnelige selvpresentasjon. Det er fortsatt rom for forandring og for at selvpresentasjonen kan bli mer lik den som gjelder i det nye samfunnet, men samtidig bestå av elementer av den opprinnelige, men det er ens eget og ikke påtvunget valg. Er det slikt situasjonen er i praksis? Blir selvpresentasjon en del av den nye virkeligheten?

Pries (2002, ref. i Mau 2010), i likhet med Jose Itzigsohn, skiller mellom to ulike forståelser av transnasjonalisme- *bredere transnasjonalisme*, og *smalere transnasjonalisme*. Alle former av utveksling, kommunikasjon, solidaritet, tilknyttingsfølelser, og arbeidsforhold som går på tvers av nasjonalstater er kjennetegn for bredere forståelse av transnasjonalisme. Med andre ord, beskriver bredere transnasjonalisme alle disse transnasjonale relasjoner og utvekslingsformer som har oppnådd et bestemt nivå av institusjonalisering og at det blir skapt transnasjonalt rom. I den smale forståelsen av transnasjonalisme, betyr det å krysse en grense ikke automatisk at transnasjonalt rom blir etablert. For at noe skal bli sett på som transnasjonalt, må det være kontinuitet og hyppighet (ibid). Ut i fra denne forståelsen, er det bredere transnasjonalisme som kan være nyttig for problemstillingen min. Selvpresentasjon er hovedelementet i studien min, som kobles til opplevelse av solidaritet, integrering og tilknytning og det transnasjonale rommet som de hører til, og det kjennetegnes av kontinuitet.

2.1.3 Ulike transnasjonale aktiviteter

Portes m.fl.(1999, ref. i Yeoh m.fl. 2003) mente at innenfor definisjonen av transnasjonalisme er det mulig å organisere en rekke ulike aktiviteter: økonomiske, politiske og sosiokulturelle. Økonomisk aktivitet finner sted når for eksempel transnasjonale bedriftseiere har ansatte som befinner seg i andre land for å finne nye leverandører, og hensikten med det er økonomisk profitt. Politisk aktivitet kan bli benyttet av representanter av politiske partier eller regjeringsrepresentanter, og her kan profitten for eksempel være makt eller innflytelse. Den tredje kategorien er sosiokulturelle aktiviteter. Den har til hensikt å forsterke den nasjonale identiteten til et individ som befinner seg i et annet land. Fokuset her ligger også på den kulturelle delen hvor man er i utlandet for å oppleve kulturelle arrangementer. Et eksempel på det kan være musikkartister som reiser på turne for å spille

musikken sin for andre, idrettsutøvere, men også vanlige mennesker som velger å tilbringe ferie utenlands, og de som velger å oppholde seg der i en lenger periode (ibid).

Ikke alle aktiviteter er relevante for min problemstilling og studie. Den aktiviteten som virker mest nyttig er den sosiokulturelle. Polakker i Norge får mulighet til å delta i ulike aktiviteter som presenterer norsk kultur, og aktiv deltagelse kan bidra til å skape en mening om den, samt en tolkning av det norske normative grunnlag. I tillegg kan en polakk få kjennskap til ulike normer, regler og forventninger som i ettertid kan ha en innflytelse på dannelse av en transnasjonal identitet. Portes (1999, ref. i Yeoh m.fl. 2003) synes det er viktig å separere transnasjonale aktiviteter som er iverksatt av store mektige konserner fra andre aktører og de som er et resultat av immigranter og deres relasjoner hjemme. Det skilles her mellom «transnationalism from above» og «transnationalism from below» (Guarnizo, 1997, ref. i Portes m.fl. 1999). «Transnasjonalism from above» er på makronivå med store selskaper og «transnasjonalism from below» er på mikronivå, hvor enkeltindivider spiller største rolle (ibid). Både det store selskapet som har startet sin virksomhet i et annet land, samt en politisk representant passer til denne definisjonen. Det er viktig å være klar over dette skillet for etter hvert å kunne sammenligne dem, og finne likhet- og ulikhetsstrekk. Tidligere var umulig på kort tid å bevege seg mellom ulike land og kontinenter, så immigranter og konsernrepresentanter hadde ikke muligheter til å forflytte seg fritt og ta en rask tur til hjemlandet. I dag har vi denne muligheten på grunn av stor og rask utvikling av massemedia som fører til mye enklere kommunikasjon mellom partene som befinner seg på helt forskjellige sider av jordkloden og til at avstander er ikke så lange på grunn av godt utviklet og billige transportmidler slik som fly (ibid). Ut fra denne forståelsen kan man si at begrepet transnasjonalisme er et begrep som kan brukes på både mikro- og makronivå. Min studie som innebærer polske jenters opplevelse av å være transnasjonal må forstås som «transnasjonalisme from below». Mine informanter representerer enkeltindivider og jeg er interessert i deres egne opplevelse av livet i Norge uten å sikte til noe på samfunnsnivå. De representerer da mikronivå.

Slik som Mau (2010) mener, ble konseptet «transnasjonalt sosialt rom» utviklet som en konsekvens av tradisjonelle sosiologiske begreper: integrasjon og tilpasning. Disse to ble først og fremst rettet mot relasjoner som oppstår mellom individet og samfunnet i det landet hvor aktøren oppholder seg i, og ble brukt for å undersøke hva er nødvendig for dannelse av integrasjon. Det påstås at både integrasjon og tilpassing er avhengig av tid. Des mer tid det går, desto mer økning i integrasjon og tilpasning kan bli. De kan også øke over generasjoner

(ibid). Amerikanske studier om transnasjonalisme viste at det er tvilsomt å identifisere en immigrant, eller en transmigrant bare med en sosial plass fordi migrasjon fører til dannelse av transnasjonale nettverk (ibid).

Thomas Faist (1999, ref. i Yeoh, m.fl. 2003) definerte fire ideale former for transnasjonal typologi: spredning og tilpassing, transnasjonal utveksling og gjensidighet, transnasjonale nettverk og transnasjonale fellesskap. Med spredning og assimilering menes svak tilknytting til både det landet man kommer fra og til bosetningslandet. I denne formen kan man også finne transnasjonale sosiale bånd, men de er kortvarige. Transnasjonal utveksling og gjensidighet kan karakteriseres med sterk tilknytting til begge landene, men hvor de sosiale båndene er mye mindre sterke når det gjelder varighet. Transnasjonale nettverk er svakt forankret, men deres varighet er mye lenger over tid. Den siste typen er transnasjonale fellesskap som kjennetegnes av at de varer lenge og er sterkt forankret i minst to ulike land (ibid:44). De to siste punktene, som omfatter transnasjonal nettverk og fellesskap passer til problemstillingene mine og forskningen min. Utgangspunktet for informanter var at de hadde beholdt kontakten med Polen, men at de også hadde dannet et nytt liv i Norge.

Brenda S. A. Yeoh m. fl. (2003) tar for seg to ulike momenter som finnes i litteraturen og forskningen om transnasjonalisme: transnasjonal morfologi- som uttrykk for form, konturer, og strukturen av transnasjonalitet, og prosesser og virksomheter som godtar transnasjonale baner og byggverk, og transnasjonale identiteter som fokuserer på identitetsdannelse og identitets politikker. Transnasjonale identiteter er det elementet som er mest nyttig for min studie. De kan kjennetegnes blant annet av at de er flytende og fleksible. I tillegg er de også bundet til spesielle plasser og tider. Ut fra transnasjonal forståelse, er identiteter under konstant forandring. Transnasjonal identitet dannes gjennom at et individ er knyttet til mer enn et samfunn (Yeoh, m.fl. 2003). For mange mennesker er transnasjonalisme er blitt en ny levemåte og det å ha to ulike land, eller høre til to ulike land, er ikke nødvendig problematisk lenger (ibid). Tradisjonelt sett hører rase-, etniske-, sosiale-, og nasjonale identiteter til et konkret rom eller omgivelser. Men med transnasjonal identitet er det annerledes fordi transnasjonale aktører kan bruke ulikt sett av regler i spillet fordi de bor i og er en del av ulike samfunn samtidig. Deres identiteter, oppførsel og verdier begrenses ikke av konkrete steder og som resultat av det har de mulighet til å konstruere og bruke fleksible personlige og nasjonale identiteter. Slike transnasjonale identiteter kan også forbindes med uoverensstemmelse mellom statsborgerskap og sted man befinner seg i (ibid). Som jeg nevnte tidligere, er transnasjonal identitet flytende og fleksibelt og det er nettopp transnasjonalisme

som tydeliggjør det ved at et individ kan velge selv hvem den vil være. Den kan endre allerede eksisterende identitet og kan rett og slett skape et helt nytt ut i fra to ulike kulturer. En polsk jente som bor i Norge, men som har fortsatt jevnlig kontakt med Polen, kan selv bestemme om hun vil beholde den polske stilen sin uten å forandre den, eller om hun lar Norge og gjeldende normer og regler påvirke henne, mens hun fortsatt beholder litt av den polske stilen, eller om hun vil forlate tidligere stilen og tilpasse seg fullstendig til det som gjelder i Norge. Her kommer klær, sminke og generelt utseende inn i bildet fordi de også kan forandres ut i fra det normative grunnlaget.

Min forståelse av transnasjonalisme tar utgangspunkt i mikronivå og at den skal være bred i betydning at kontakten med hjemlandet skal fortsette å eksistere, men at individet samtidig har klart å skape et nytt liv i Norge. Jeg kommer til å ta bruke Pries og Itzigsohn teorier. Med det mener jeg ikke at det er de som er sanne, og at de andre er feil. Jeg synes heller at akkurat deres måte å tenke på passer til min studie, er nyttig for å svare på mine problemstillinger og for å forklare mine funn.

Frem til nå har jeg presentert ulike forståelser av transnasjonalisme, men det er også viktig å redegjøre for hva som menes med *transmigranter*. Immigranter som danner og vedlikeholder sosiale relasjoner som kobler deres opprinnelig samfunn med bosettelsesland, blir ofte kalt for transmigranter. Transmigranter er de aktører som klarer å etablere sosiale felt som krysser geografiske, kulturelle og politiske grenser, og de som er i stand til å skape mangfoldige relasjoner innenfor familie, økonomi, organisasjon, religion. Transmigranter handler, tar valg og føler bekymring innenfor et felt av sosiale relasjoner som kobler deres hjemland og bosettelsesland (Glick Schiller m.fl. 1992 xi a, ref. i Glick Schiller m.fl. 1992b). De skaper skiftende og mangfoldige identiteter som er bundet både til det opprinnelige samfunn og det samfunnet de befinner seg i. Mens noen migranter identifiserer seg mer med bare ett samfunn, er det slikt at flertallet vedlikeholder flere identiteter som kobler dem til mer enn bare en nasjon. Ved å skape mange ulike rase-, nasjonale og etniske identiteter, er transmigranter i stand til å uttrykke sin motstand til den globale politiske og økonomiske situasjonen (ibid). Transnasjonale immigranter opprettholder kontakten med hjemlandet gjennom å ringe ved bruk av telefon eller internettmedia, sende penger, dra på besøk og gjennom eksilpolitisk aktivitet. Alt dette gir dem mulighet til å fortsette å være en del av det opprinnelige samfunnet som de hadde forlatt (Fuglerud, 2004). Det vanlige med transmigranter er at med «hjemmet» mener de det opprinnelige stedet de kommer fra, selv om de også har skaffet seg et “ et nytt hjem” i det landet de oppholder seg i (Basch m.fl.1994).

Mine polske, kvinnelige informanter ser ut til å passe til beskrivelsen av transmigranter. Deres hverdag kjennetegnes av å jobbe, gå på skole, treffe venner i Norge, men samtidig jobbe med å bevare kontakten med hjemlandet.

Transnasjonalisme er relevant til mine problemstillinger og kan fungere godt for å beskrive og forklare hvordan livet til polske jenter i Norge er, med utgangspunkt i selvpresentasjon representert av sminkevaner og klesstil. Kort oppsummert, er transnasjonalisme en økonomisk prosess som beskriver blant annet variasjonen av og en ny forståelse av menneskelige relasjoner, som dannes og opprettholdes på tvers av landegrenser. Et individ som er transnasjonal får da mulighet til å velge å beholde sin opprinnelige identitet, eller til å ta i mot elementer av den nye kulturen. De elementene kan gjelde både generelle normer, regler og forventninger som finnes i samfunnet, men også de som gjelder utseende, sminkevaner, klesstil osv. For å bli en akseptert deltager av et samfunn er individer nødt til å tilpasse seg til en viss grad de normene og reglene som gjelder der, og det kan føre til at en blir integrert. Slik jeg forstår det, forventer transnasjonalisme at en blir integrert til en viss grad, enten om den er fortsatt integrert med sin opprinnelige samfunn, med det nye eller begge deler samtidig. Med tanke på det, velger jeg å redegjøre for hva som menes med integrasjon.

2.2 Integrasjon

Mennesker danner i løpet av sitt liv mange sosiale relasjoner. Noen av dem blir langvarige, mens andre avsluttes etter en kort periode. Det er naturlig for mennesker å velge de individene som de selv ønsker å ha som bekjente eller venner, og de velger bort de de ikke ønsker å ha. Det å passe sammen kan bli påvirket av ulike forhold, slik for eksempel verdier, holdninger, koder og følelser. Danning av en relasjon skjer i fire faser: innledningsfase, interaksjonsfase, vedlikeholdsfasen og nedbyggingsfase (Bø og Schiefloe, 2009). Jeg vil konsentrere meg på den første fasen, fordi det viser seg at det som skjer der er ofte avgjørende for resten av relasjonen. I innledningsfasen, når to individer møtes for første gang, dannes det en forhandlingsprosess som handler om å få mest mulig informasjonen om den andre personen. Denne informasjonen kan omhandle ens status, roller, interesser, holdninger og identiteter. Førsteintrykket og utseende ser ut til å være store faktorer når det gjelder å tiltrekke andre og eventuell relasjonsdanning (ibid). Ifølge Bø og Schiefloe (2009) er førsteinntrykket svært avgjørende fordi det kan gi en god prediksjon om kvalitet på

vennskapet. Det refereres til Aristoteles som på sin tid fortalte: «Folk som er enige med hverandre, blir venner, mens de som ikke er enige, blir heller ikke venner» (ibid:83). I dagens tid er det blitt bekrefter av ulike undersøkelser at individer liker å forholde seg til andre mennesker som likner på dem selv. I en eventuell samhandling, det om man er lik, kan ofte ha en avgjørende betydning for en relasjon. Det norske uttrykk for det er «like barn leker best». Det er en avspeiling av dagens relasjonsvirkelighet, at mennesker søker samhandlingspartene som ligner på dem selv, fordi det kan bekrefte og anerkjenne blant annet integritet og identitet. Mennesker er avhengig av å være en del av et fellesskap for å kunne utvikle identiteten sin og for å oppnå sitt fulle potensial (ibid). I følge Abrahams Maslow (Schiefløe, 2003), er tilhørighet det tredje viktigste behovet for et individ. Integrasjon kan bli delt på ulike komponenter og vi kan blant annet tale om kulturell, sosial, økonomisk integrasjon. Når jeg nevner integrasjon i denne oppgaven, så referer jeg til den sosiale relasjonen fordi det er den som er mest nyttig i forhold til studien min. Det er blant annet gjennom å akseptere og til en viss grad å tilpasse seg til gjeldende regler, normer og forventninger kan en bli en del av det nye samfunnet og det er gjennom sosialisering en kan tilegne seg kultur og det normative grunnlaget. Mennesker har også tendens til å etterligne andres holdninger, væremåte, reaksjoner osv., og det skjer ofte som en reaksjon på å føle seg sosialt eller kulturelt usikkert (Bø og Schieflo, 2009). En slik atferd kan bli forstått som et forsøk på å bli integrert i resten av befolkningen. I min forståelse, innebærer transnasjonalisme en viss grad av integrasjon. Et bevisst valg om å flytte og bo i et annet land kan ses på som et ønske om å bli integrert med den nye befolkningen, slik at man får realisere seg selv og oppnå sine mål. Transnasjonalisme kan forbindes da med et ønske om å beholde kontakten med hjemlandet, og tilpassing til og integrasjon med nye landet. I tillegg, slik jeg nevnte tidligere, innebærer integrasjon at man tilegner seg gjeldende normative grunnlag, og som konsekvens av det kan det oppstå en transnasjonal identitet. Identitet er et viktig begrep innenfor symbolsk interaksjonismen, så det er naturlig å redegjøre for symbolsk interaksjonisme og forklare hva menes med identitet.

2.3 Symbolsk interaksjonisme som identitetsdannelse

2.3.1. Identitet

Identitet er et begrep som kommer fra det latinske «idem» som betyr «det samme». Den generelle identitet beskriver hvem vi er. Man kan skille mellom personlig, sosial og kulturell identitet, hvor den personlige uttrykker det unike ved et individ, opplevelsen av

egenverd (Bø og Schiefloe, 2009), den sosiale identiteten skaper man av å tilhøre til for eksempel en sosial gruppe og den kan bekreftes gjennom anerkjennelse og at den lever opp til spesifikke forventninger til ulike roller. Den siste typen er den kulturelle identiteten som kan også kobles til tilhørighet og den innebærer internalisering av livsstil, språk verdier og normer (Schiefloe, 2003). Den viser også til verdsett, språk, livstilsymboler og kulturell kapital (Bø og Schiefloe, 2009).

Den generelle definisjonen sier at identitet er en opplevelse av seg selv, om hvordan man ser å seg selv og bedømmer seg selv. Mennesker er vesener som er i stand til å vurdere seg selv, reflektere over seg selv og se på seg selv som objekt og som subjekt. Det betyr at mennesker bygger sin identitet av andres tilbakemeldinger om dem og hvordan de opplever deres selvpresentasjon. Identitet inneholder vårt selvbilde som dannes når vi vurderer oss selv. Både identitet og selvbildet er et slags produkt som kan forandres avhengig av situasjonen. (Bø, 2005). Identitet er da en prosess som er under stadig forandring. Grunnen til det er at mennesker er ofte nødt til å tilpasse seg nye sosiale og kulturelle situasjoner og nye omgivelsene (Krange og Øia, 2005). I denne oppgaven kommer jeg til å konsentrere meg om den personlige og sosiale identiteten, siden den førstnevnte er koblet sammen med selvbildet, mens den andre kan bli brukt i forhold til integrasjon.

Ut i fra Steens (2000, ref. i Boe og Hjemdahl, 2000) forståelse er identitet en oppfattelse av «meg selv», om hvordan jeg er «som en person». Identitet er avhengig av kontinuerlige bekreftelser og som opplever stadige omformuleringer fordi den formes i sosiale mellommenneskelige relasjoner innenfor et kulturelt rammeverk (ibid: 96). Mennesker er i stand til å tilskrive seg selv en identitet, men det er også tilskrevet av andre mennesker. Dannelse av identitet kan bli påvirket av flere forhold og kilder, blant annet tale, stillhet, kroppsspråk, handlinger, gjenstander, påkledning (ibid). Jeg vil påstå at dannelse av identitet kan også bli påvirket av sminke og klær. Sminke ses på som noe personlig, som er på en måte en del av den. Klær og sminke da uttrykker hvem man er, ofte hvilken sosial gruppe man hører til og hva man står for.

Ifølge Maartmann (2000, ref. i Boe og Hjemdahl, 2000) gjenspeiler kroppens indre kroppens ytre. Med det menes at menneskers identitet er sterkt bundet til dets kroppsliggjørelse i betydning at individ og kroppen dets utgjør til sammen ett unikt menneske. Kroppen blir et subjekt og et uttrykk for identitet, at mennesker er sin egen kropp. Det skaper et behov for å kunne påvirke hvordan dets kropp og dets subjekt blir opplevd og tolket av

andre. Ved å bruke klær, smykker og sminke skaper vi kroppens form og kan uttrykke vår identitet (ibid). I en interaksjon med andre mennesker, kan et individ bruke klær som en form for kommunikasjon, slik at andre mennesker tolker og leser mening ut av de materielle attributtene vi kler oss i. Når klær prøver å fortelle noe om oss, om identiteten vår, kan det antyde til andre om hvordan de skal forholde seg til oss og om hvordan de kan forvente at vi forholder oss til dem (ibid: 97). Et eksempel på det er en uniform som symboliserer den rollen en person inntar, og de identitetene som personen har i sivile klær. En politimann i en uniform vekker respekt og makt, nettopp av å bruke klær. Om samme person hadde hverdagsantrekk, ville han muligens vekket helt annerledes reaksjon. Slik kan klær både muliggjøre og begrense måten man forholder seg til andre på. De kan videre gi blant annet makt, autoritet, underdanighet og kan i stor grad påvirke hvordan andre forholder seg til en og dens oppførsel (Mau, 2000). Klær kan nesten forvandles til en personlig egenskap, noe som en person ikke kan leve uten, slik for eksempel noen menn hevder at de føler seg nakne uten slips, og en kvinne kan føle seg knyttet til et klesplagg eller til et bestemt smykke. Ut i fra det kan vi også påstå at sminke kan bli brukt i denne sammenhengen. For å oppsummere, når en vil fortelle andre noe om seg selv og kanskje formidle sine meninger, kan det gjøres gjennom antrekket eller klesstilen. Klær kan representere noe som er viktig for en, slik tilhørighet til et konkret samfunn eller en gruppe, og på grunn av det kan bli brukt for å formidle det (ibid).

Identitet er også en viktig del av det som den teoretiske retningen symbolsk interaksjonisme er opptatt av. Alle teoretikere innen denne retningen var fokusert på identitet og selvbildet. Goffman er en viktig teoretiker her og hans teori fokuserer på blant annet hvordan selvbildet og identitet påvirkes av i interaksjon med andre mennesker. Her vil jeg bruke Goffman til å utdype et viktig aspekt av transnasjonalisme, nemlig identitet og selvbildet.

2.3.2 Symbolsk interaksjonisme og Erving Goffman

Symbolsk interaksjonisme er en måte å forstå, et perspektiv, et utgangspunkt for en analyse av den sosiale virkeligheten (Levin og Trost 1996: 11) og er en av to hovedretninger innen mikrointeraksjonismen (Aakvaag, 2008). Den står for to delvis adskilte fenomener. Dels kan den ses på som et allment teoretisk perspektiv på hvordan en kan analysere samfunnet og dets grupper. Videre benyttes termen hovedsakelig om en ganske spesialisert sosialpsykologisk teori og sosialiseringssprosess, det vil si hvordan mennesket litt etter litt blir

mer sosialt og lærer hvordan man skal oppføre seg generelt og hvordan man skal oppføre seg i ulike situasjoner (ibid: 12). Med tanke på transnasjonal selvpresentasjon og hvordan den kan påvirke integrering velger jeg å fokusere på den andre typen, som rettes blant annet på oppførsel og tilhørighet.

Å interagere er å samtale- ikke bare av å tale med munnen , men også gjennom kroppens andre bevegelser slik minespill og håndbevegelser (ibid: 17). Symbolsk interaksjonisme legger fokus på interaksjon, og utveksling og tolking av symboler (Schieffloe 2003). Symbol er et tegn på noe (ibid: 82), og brukes til å beskrive situasjonen (Martinussen 2001). Blant de viktigste symbolene er språket, der alle ord har en konkret mening, men også tegn, fakter, ansiktsuttrykk, klesdrakt og eiendeler kan ha en symbolsk betydning (Schieffloe 2003). Men det er ikke nok at symboler har en mening bare for oss, det også veldig viktig at de har samme mening for mennesker som er rundt oss (Levin og Trost, 1996). De viktigste teoretikerne som kobles til denne retningen er Georg Herbert Mead, Charles Horton Cooley, Herbert Blumer og Erving Goffman (Ritzer, 2008). Det er naturlig å starte med Mead fordi to av hovedrøtter i hans arbeid om symbolsk interaksjonisme er filosofi om pragmatisme og psykologisk behaviorisme (Ritzer, 2008). Cooleys bidrag om «looking glass self» er relatert til Meads generaliserte andre. Det blir da naturlig å presentere disse to teoretikere etter hverandre. Både Mead og Cooley blir brukt også som baketeppet for Goffman, fordi det er ham hovedfokuset skal ligge på.

Meads «Sindet, selvet og samfunnet (1934) er et av de største verk innenfor symbolsk interaksjonisme. Ifølge han leder det sosiale til utvikling av den mentale tilstanden. Sinnet er en prosess og ikke en ting, og det finnes i sosiale fenomener, heller enn innenfor det individuelle. Han mente at de sosiale omgivelsene og samfunnet har en stor betydning for identitetsdannelse (Bø, 2005) og at mennesker blir mennesker nettopp av det omkringliggende samfunnet (Levin og Trøst, 1996).

Et begrep som Mead er kjent for er «den generaliserte andre». «Den generaliserte andre» er de normene og verdiene, som er generelle i et samfunn, og som mennesker bruker for å vurdere seg selv og sin atferd ut i fra (Schieffloe, 2003). «Den generaliserte andre» er med andre ord: «det organiserte samfunnet eller den sosiale gruppen som gir mennesket et eget selv» (Levin og Trøst, 1996: 48). Med det menes at en aktør kan danne seg et selv av de oppfatninger av meninger, normer og forventninger som finnes i «den generaliserte andre». For å vurdere seg selv og skape seg et bilde av seg selv kan individer bruke det som de tror at den generaliserte andre mener. Om en mener at en ifølge den generaliserte andre skal oppføre

seg på et sett, kan en bruke det for å se på seg selv ut i fra det. Bruk av sminke og klær kan være et eksempel på det. Om gjeldende «den generaliserte andre» oppfatter at man skal sminke seg på naturlig måte i Norge, kan den polske jenta tilpasse seg til det for å skape seg selv. Men det er ikke bestemt at et individ er nødt til å tilpasse seg til de forventningene som den generaliserte andre har. Det er et valg man må ta selv ut i fra egne vurderinger av tap og gevinster. Transnasjonalisme skaper rom for å blande to ulike kulturer og lage noe eget som består av ulike internasjonale elementer, og tillater individer å bestemme selv over hvor mye av hver kultur skal de tilegne seg.

Den generaliserte andre er nært relatert til «the looking- glass self (speilbildet)» av Charles Horton Cooley (Schieffloe, 2003). Begrepet er brukt i forhold til andres reaksjoner som individet bruker for å betrakte seg selv. Det bildet som individet har om seg selv er avhengig av det bildet som andre har om det. Cooley mente at speilbildet som individer utvikler er avhengig av våre tolkninger av måten andre reagerer på oss. Polsk jente som har annerledes måte å presentere seg på med tanke på sminke og klær kan oppleve andres meninger på to ulike måter. Hun kan få gode tilbake meldinger fordi hun beholdte stilen sin og det kan styrke selvbildet hennes, eller kan hun få negative tilbakemeldinger om at hun ikke tilpasset seg til den stilen. De tilbake meldinger kan etter hvert ha innvirkning på selvpresentasjonen, om den skal forandres eller beholdes.

For å oppsummere er både den generaliserte andre og looking- glass self er begreper som representerer måten mennesker danner seg et bilde av seg selv basert på reaksjoner fra de sosiale omgivelser. Om omgivelsene aksepterer sminkevaner og klesstilen, kan det bidra til en forandring som et individ skal gjennomføre for å tilpasse seg og bli akseptert.

Frem til nå har jeg presentert blant annet ulike forståelser av transnasjonalisme, fordi jeg mener å se hvordan er transnasjonalisme synlig i det daglige livet til folk er en veldig interessant innfallsvinkel. Erving Goffman skal jeg bruke for å utdype et aspekt av transnasjonalisme.

Erving Goffman var en sentral bidragsyter innen den symbolske interaksjonismen som introduserte den dramaturgiske analysen. Han var kjent for sin forskning på sosial interaksjon som skjer i det daglige livet mellom ulike samfunnsmedlemmer (Ritzer, 2008). I boken sin «Vårt rollespill til daglig»(1992) sammenligner han det sosiale livet med teaterscene. Ifølge ham kan verden betraktes som teaterscene og hvor individet og mennesker rundt det spiller

hovedrollene. Publikum utgjør en tredje part i interaksjonen, men den er bare til stedet i det virkelige livet. Vi er skuespillere og scenen er det sosiale livet vårt. Noen individer tilpasser seg veldig godt til spilt rolle, mens de andre holder litt avstand til rollen (Goffman, 1992). Goffman mente også at enkeltindivider opptre for hverandre og dem som er til stedet på forestillingen. Hovedmålet for forestillingen er å fremstå mest troverdig for å kunne oppnå det en ønsker å oppnå (Schiefløe, 2003).

”Opptreden” er et begrep som Goffman brukte for å beskrive en persons aktivitet, som den lar komme til uttrykk i løpet av et tidsrom, som karakteriseres ved samvær med en bestemt gruppe observatører, og som har en viss påvirkning på observatører. Han definerer fasade som «en persons opptreden som stadig fremtrer på en generell og fastlagt måte, men henblikk på å definere situasjonen for dem som iakttar opptreden» (Goffman 1992: 27). Personlig fasade er noe som individet fører alltid med seg. Det er en slags kjennetegn, for eksempel kjønn, høyde. De er eksempler på kjennetegn som er stabile og ikke skiftes fra situasjon til situasjon innenfor et tidsrom. Ansiktsuttrykk, klær og utseende er derimot blant de som kan forandres flere ganger i løpet av forestillingen. De kan opplyse om ens sosiale status, om en deltar i formell sosial aktivitet eller arbeid. Kulissene er den delen av fasaden som utgjør scenearrangementet. Det innebærer møbler, utsmykking, innredning og annet bakgrunn. Poenget med kulissene er at de skal uttrykke noe. De skal på en måte definere situasjonen og vise blant annet hvor opptreden skal skje (ibid, 1992).

I det sosiale livet kan man skille mellom det som skjer på scenen og bak scenen. Goffman (1992) brukte betegnelsen frontstage og backstage. Frontstage er et område hvor opptreden fremføres. Der kan individets forestilling bli betraktet som et forsøk på å gi inntrykk av at visse normer av hans virksomhet opprettholdes og innbefattes. På frontstage spiller individet roller for et publikum. På backstage derimot kan individet slippe litt av, slippe å spille roller, trenger ikke å bruke konkrete replikker og gi slipp på fasaden (ibid). Et eksempel på frontstage er en kassadame i butikken. Hennes rolle som kassadame er allerede etablert. Hun må bare hoppe i det og spille best hun kan, fordi hun vil gjøre et så godt inntrykk som bare er mulig. Når det gjelder backstage så er situasjonen litt annerledes. For kassadama er backstage for eksempel pauserommet. Der kan hun slippe av og trenger ikke å spille sin rolle lenger. Hun kan også baksnakke kundene og oppføre seg annerledes enn da hun satt i kassa (Ritzer 2003). Frontstage og backstage kan også bli brukt i forhold til selvpresentasjon som er hovedelement i oppgaven. Bruk av sminke og klesstil kan være påvirket av sosiale arenaer som man befinner seg i. På noen arenaer kan man føle seg tryggere

enn på andre og da er det mulig at sminke og klesstilen blir mer hverdagslig, og det kan ut i fra Goffmans teori betegnes som backstage. På andre arenaer som kanskje på fester eller vennearrangementer vil kanskje jenter bruke mer sminke og pynte seg mer fordi de vil styre andres inntrykk av dem og da kan det bli frontstage. Opplever informantene en slik fordeling eller er det bare en teoretisk påstand?

Erving Goffman (1992) hevder at mennesker i stor grad handler ut i fra hvordan de oppfatter at andre mennesker forventer at de skal oppføre seg. Det finnes ulike normer om hvordan man skal oppføre seg og se ut i mange ulike kontekster, og Goffman sammenligner dette med hvordan en skuespiller bruker et manuskript på en teaterscene. For eksempel finnes det en forventning om at en forretningskvinne ser respektabel og pen ut, og ikke ser overpyntet eller oversminket ut. Når en annen aktør går inn i en samhandling med en forretningskvinne som på ingen måte innfrir disse forventningene bryter forretningskvinnen med manuskriptet, og som følge av det kan oppleve sanksjoner, som for eksempel å bli avvist som en seriøs forretningskvinne. Flyvertinne kan også være et godt eksempel. Andre forventninger til utseende/sminkebruk finnes til andre yrker eller "roller" for å bruke Goffmans teatermetafor. Til ulike roller finnes det sett av forventninger om utseende, atferd og holdninger, og for å kunne bli godtatt som en som innehar en slik rolle må man kunne spille rollen og innfri forventningene. Man kan ikke bare være forretningskvinne. Man må se ut og oppføre seg som en forretningskvinne for å bli tatt seriøst. Det kan være veldig interessant å finne ut om informantene bruker sminke og klesstilen på forskjellige måter i forhold til ulike roller. Finnes det uskrevne eller skrevne normer og roller om hvordan man skal se ut og oppføre seg og på hvilke arenaer?

«Inntrykksstyring» er et annet av Goffmans begreper som innebærer at ens evne til å uttrykke seg bygger på to veldig ulike former for tegn: det uttrykk en gir og det uttrykk en avgir. De uttrykkene man gir innebærer verbale symboler som en bruker for å formidle opplysningene. De inntrykkene en avgir innebærer ikke-verbale symboler (Goffman, 1992). Mennesker prøver å gi best mulig inntrykk av seg selv ovenfor andre mennesker som de samhandler med, men samtidig forsøker de å finne ut hvem de "egentlig er". En måte å gjøre det på er å skape roledistanse. Med dette menes å gjøre omgivelsene oppmerksom på at det vi gjør nå, er å spille en rolle og at det må ikke forveksles med vårt egentlige jeg fordi det er to forskjellige ting (Martinussen, 2001).

Inntrykksstyring er veldig relevant til problemstillingen min fordi nettopp det å sminke seg og bruk av klær kan bli sett på som en inntrykksstyring. Måten man sminke seg på eller klær man bruker passer veldig fint til beskrivelsen av inntrykk man gir. Hovedpoenget med inntrykksstyring er at tingene individ gjør på den sosiale arena kan påvirke hvordan andre skal oppfatte den personen. Man prøver å gi et uttrykk av seg selv for på en måte å påvirke den andre. Av å gjøre konkrete ting vil vi påvirke andre personer til å legge merke til det og bygge deres oppfattelse av oss definert av det vi gjorde. Om en polsk jente bruker full makeup til daglig, vil hun muligens bli oppfattet av andre mennesker som en som bryr seg om utseende og som er kjent med kosmetikkprodukter. Akkurat samme med en jente som går i kjole og pynter seg i hverdagen. Det er sannsynlig at hun vil bli sett på som jentete og som er opptatt av utseende. Det er også et annet eksempel, som er kanskje litt mer kultur- og transnasjonalismereelatert. Om en polsk jente velger å beholde stilen sin som hun brukte i Polen, er det mulig at hun vil at nordmenn skal legge merke til hennes «annerledes» klesstil. I denne sammenhengen, kan sminke og klesstilen bli en slags «virkemiddel» som er lett tilgjengelig og som kan bli brukt til å styre inntrykkene om oss hos andre.

2.4 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu er en av de mest berømte teoretikerne som var opptatt av reproduksjon av sosial og kulturell ulikhet i den moderne tiden (Martinussen, 2004). I motsetning til Marx som mente at variasjoner av kulturelle manifestasjoner representerer bare overbygninger over økonomisk og politisk makt, mente Bourdieu at de fungerer heller som en form for kapital. Denne kapitalen avgjør hvem som blir inkludert og ekskludert av en sosial omgang. Representanter av overklassen har blant annet mange kulturelle symboler som de bruker for å vise andre sin sosiale tilhørighet (SNL udat a). Ifølge han: «*er samfunnslivet samansett av praksisar eller samanhengande sett av handlingar som vi dels er medvitne, og dels umevitne til*» (ibid: 48). Aktører handler ofte av bestemte siktemål og samtidig tar hensyn til de forventninger som gjelder i våre nære omgivelser. Disse praksisene forteller andre måten vi lever på, signaliserer hvem vi er som individer, forteller hvilken kulturell smak vi har, og på den måten markerer sosiale ulikheter mellom individer (ibid). For å forstå sosial ulikhet er begrepet habitus et nøkkelbegrep. Videre i kapitlet vil jeg forklare hva menes med begrepet habitus, sosialt rom og kulturell kapital.

2.4.1 Habitus

Bourdieu definerte habitus som «*et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden*» (Aakvaag, 2008: 160). Habitus er også handlingstilbøyeligheter som markerer og definerer alle våre tanker og handlinger og hvem vi er. En av viktigste funksjoner av habitus er:

«(...) å redegjøre for den stilmessige enheten som forbinder en enkelt aktørs eller en klasse av aktørers goder og virksomheter med hverandre, og den er et forenende og genererende prinsipp som lar indre og relasjonelle kjennetegn ved en posisjon komme til uttrykk i form av en enhetlig livsstil, det vil si som en enhetlig sett av valg av personer, goder og virksomheter.»(Bourdieu, 1995:36).

Både posisjonene og habitusformene er differensierte og differensierende. Med det menes at samtidig som de er atskilte er de også utskilte og at de utfører atskillelser. For å gjøre det, bruker de enten ulike prinsipper for differensiering eller benytter seg av felles prinsipper for differensiering på ulike måter. For å poengtere kom Bourdieu med et eksempel med en arbeider og hva han spiste, måten han spiste på, hvilken sport likte han best, hvilke politiske meninger han hadde og måten han uttrykte dem på for å vise hvordan alle disse aktivitetene skiller seg fra de som vi kan finne hos en sjef. Former for habitus medfører forskjellige klassifikasjonsskjemaer, ulike prinsipper for klassifisering, ulike prinsipper for anskuelse og for inndelinger, og ulike smak. Som følge av det er det mulig å skille mellom det dårlig versus bra, gode versus onde, fornemme versus vulgære osv. Det som er viktig her er at en væremåte eller en gjenstand kan bli vurdert på mange ulike måter- den ene personen kan synes at det er fint, andre som stygt og tredje som stygt (Bourdieu, 1995: 37). Selvpresentasjon uttrykt av sminke og klær kan forstås ut fra en slik vurdering. En type sminke eller et spesielt antrekk kan bli oppfattet av en som elegant og fint, mens for en annen person som vulgært, eller upassende. Habitus uttrykker klassespesifikke virkelighetskonstruksjoner som varierer hos forskjellige grupper i befolkningen. Med det menes at det som en gruppe har i sin besittelse, betyr ikke at andre også har. I tillegg er habitus makt og avgjør hvem tiltrekkes av hvem, hvem vil omgås av hvem. En slik situasjon bidrar til å forsterke skiller i samfunnet (Schiefløe, 2003).

2.4.2 Det sosiale rommet og kulturell kapital

Det sosiale rommet er konstruert slik at sosiale aktører inntar en relasjonell posisjon i forhold til hverandre i det sosiale rom. Posisjonen i det sosiale rommet som aktørene eier, baserer seg på og blir bestemt av den statiske fordelingen av de to differensieringsprinsipper, økonomisk og kulturell kapital (Bourdieu, 1994). Hver enkel posisjon kan kun bli definert gjennom en varig relasjon til en annen posisjon. For at en skal ligge på toppen av det sosiale rommet, må et annet individ eller en gjenstand befinne seg lenger ned. Et eksempel på det er en livsstil. Om man skal kunne kalle en livsstil for eksklusiv, må det finnes en livsstil som ikke er det, slik at man kan sammenlikne dem med hverandre og se forskjeller. I denne sammenhengen kan man også bruke sminke og klær. For at man skal si at en sminker seg masse, må en annen bruke minimal mengde av den, og tilsvarende med klær. For at en skal si at klesstil eller antrekk er stygt eller elegant, må det finnes et annet et som er fin eller uelegant. Aktørene har mer til felles dess nærmere de står hverandre langs disse to dimensjonene, og desto mindre felles dess fjernere de står fra hverandre (ibid). Aktørene fordeler seg i det sosiale rommet ut i fra det totale volumet av kapitalen de har. Bourdieu definerer kapital som gir innflytelse på et felt som er en arena i det sosiale rom. Kapital er også en makt som individer ønsker å ha fordi den er også en ressurs som aktører kan benytte seg av for å oppnå fordeler i det sosiale livet (Aakvaag, 2008).

Bourdieu mente at samfunnsliv består av at individer og grupper kjemper for å eie mer kapital og kapital er både mål og middel i samfunnslivet. Han skilte mellom tre former for kapital: økonomisk, kulturell og sosial kapital. Økonomisk kapital er ansett som den viktigste kapitalformen og den består av alle former for økonomiske ressurser som det er mulig å investere og gi økonomisk avkastning: penger, aksjer, eiendommer, råvarer osv. Sosial kapital består av tilgang til sosiale nettverk og medlemskap i grupper som familien, venner osv. den tredje formen kapital er kulturell kapital og det er den som er mest relevant i forhold til problematikken min og forskningen min. Den innebærer at individet tilegner seg og mester den dominerende kulturelle koden som gjelder i samfunnet (ibid). Kulturell kapital går ut fra at *«det eksisterer en allment akseptert dominerende og «høy» smak i samfunnet som man kan beherske i større eller mindre grad» (ibid:152)*. Ulik grad av kulturell kapital bidrar til dannelse av sosial ulikhet mellom samfunnsmedlemmer som videre kan resultere i nedsatt integrasjon (ibid). Det kan gjerne brukes i forhold til mine informanter som opprinnelig kommer fra et annet land enn det de befinner seg i, så de er blitt sosialisert ut i fra et annerledes normativt grunnlag. Sosialisering innebærer å integrere en ny kultur, nytt språk,

nye normer og «væremåter»- det vil si å tilegne seg nettopp en ny kulturell kapital (Nordgren, 2009). Når det gjelder integrasjon med et fremmed samfunn, er det flere forhold som kan ha betydning. Blant dem kan vi finne klasse, bosted, utdanning, og kulturell kapital. Personer med utenlandsk bakgrunn behøver å bli sosialisert i det nye samfunn for å realisere seg selv som mennesket (Schieffloe, 2003).

Bourdieu's habitus og kulturell kapital kan relateres til Pedersens (2000) forståelse av at fokus på utseende er kulturellt. Det kan variere fra land til land og fra samfunn til samfunn og kan brukes for å forklare ulikhet mellom den norske og polske selvpresentasjonen og hvorfor de kan bli en utfordring eller hindring i en integrasjonsprosess. Ifølge Pedersen (2000) skjer det ofte slikt at i ulike kulturer ligger fokus på muligens andre ting enn i andre kulturer. Maartmann (2000, ref. i Boe og Hjemdahl 2000) mente at måten hvordan kroppen vår blir skapt, omformet, tolket og erfart, i stor grad kulturelt og historisk betinget og opplever kontinuerlig forandring. Kulturen individet er sosialisert i, blir da en vesentlig del av kroppen. Toril Moi i boken sin «Hva er en kvinne? Kjønn og kropp i feministisk teori»(1998) var opptatt av og tok utgangspunkt i Simone de Beauvoirs teori om kjønn og kropp og mente at kroppen er et resultat av samfunnets og kulturens normer og regler. Stor rolle her spiller hvordan mennesket opplever seg selv som kropps vesen, om det er syk eller frisk, svart eller hvit, ung og gammel. Ut i fra min forståelse så kan man også si om en er polsk eller norsk, slik i tilfellet av mine informanter. Sett i lys av Merleau- Ponty og Beauvoir kan individet uttrykke sitt perspektiv på verden gjennom kroppen sin som er engasjert i interaksjon med omgivelsene som videre bidrar til å forme måten man opplever sin kropp på. Av det kan vi forstå at på den ene siden er måten man oppfatter kroppen blir påvirket av kulturen man er sosialisert i, men samtidig av interaksjon med omgivelsene (Moi, 1998). Det at utseende er kulturellt er veldig aktuelt i forhold til oppgaven min og forskningen og kan brukes for å forklare ulike oppfatninger om selvpresentasjon.

Frem til nå har jeg presentert de ulike teorier som skal brukes videre i oppgaven for å forklare de ulike funn fra datamaterialet. Meads «den generaliserte andre» og Cooleys «looking glass- self» blir relevante for forholdet mellom selvbildet og selvpresentasjon og hvordan kan selvpresentasjon og selvbildet bidra til integrasjon. Goffmans inntrykksstyring og dramaturgi og Bourdieus habitus og kulturell kapital skal benyttes for å forklare forholdet mellom selvpresentasjon og integrasjon. Transnasjonalisme som er hovedteori i denne oppgaven skal bli brukt for å forstå livet til de polske informantene i Norge.

Kap.3 Metode

3.1 Valg av forskningsmetode

Formålet med denne analysen er å få kjennskap til polske jenters selvpresentasjon og på hvilken måte den berøres av transnasjonalisme, og om klær og sminke som uttryksmåter for selvpresentasjonen bidrar til integrering med den norske befolkningen. Denne kunnskapen kan oppnås gjennom av å ta flere metodologiske valg. Det første valget var metode for innsamling av data. For å besvare problemstillingen min og samle data valgte jeg å benytte meg av en kvalitativ tilnærming som tar seg av å oppnå en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fyldige data om personer og institusjoner (Thagaard, 2002:11). Som innsamlingsmetode valgte jeg intervjuer av enkeltpersoner for å få blick i deres opplevelse av og mening om tema.

Videre i kapittelet skal jeg kort presentere hva menes med kvalitative metoder intervjuer, samt fortelle mer om intervjuguiden, valg av informanter og hvilke kriterier hadde jeg i forhold til det. En stor del av metodekapittelet skal ta seg av hvilke etiske utfordringer jeg sto ovenfor, hvordan datamaterialet oppbevares, om informert samtykke og hvilken rolle jeg har som forskeren i hele datainnsamlingsprosessen. Videre skal det bli kort fortalt om bearbeidelse av datamaterialet, som omfatter transkribering og kategorisering, og til slutt skal jeg skrive om kriterier for datas kvalitet og hvordan var det i mitt tilfelle.

3.2 Datainnsamling

Slik jeg nevnte ovenfor har jeg valgt å bruke kvalitativ metode. Det finnes også kvantitativ metode, men den er fokusert på analyse av tall, tar seg av mye større utvalg og hvor avstand til informantene er også veldig stor, slik at forskeren får mindre forståelse av informantens perspektiv (Thagaard, 2002). Ifølge Thagaard (ibid) preges de fleste av kvalitative metoder av direkte kontakt mellom forskeren og informanten. Kvalitative studier kan brukes når man ønsker å få innsikt i sosiale fenomener slik de forstås av forskeren og informanter. De kan bli nyttige når man skal få vite om ens opplevelse av tema og hvordan de reflekterer om sin situasjon og standpunkt. Kvalitative metoder kan gi gode resultater når man skal forske på tema som det har vært lite forskning på fra før, slik for eksempel nye kulturelle fenomener. Blant kvalitative metoder kan vi finne intervjuer, observasjon, analyser av dokumenter, bilder, videopptak og samtaler (ibid). Som min datainnsamlingsmetode valgte

jeg å bruke intervjuer av enkelt personer fordi jeg er interessert i deres egne erfaringer og opplevelser av tema og hvordan de reflekterer over det. Om jeg brukte for eksempel observasjon, ville jeg da fått inntrykk av deres sminkevaner og klesstil og hvordan de oppfører seg blant nordmenn, men det ville ikke gi meg deres refleksjoner som er var viktig for meg og for å kunne si noe om tema.

3.2.1 Intervju og intervjuguiden

Kvalitative studier kan omfatte temaer som kan være sensitive for informanter, så det trengs tillit i intervjusituasjonen slik at en eventuell barriere kan bygges ned. Det er mange diskusjoner som har ført til en enighet om at det kan være nyttig når en forsker og informant er av samme kjønn fordi det kan gi et grunnlag for felles forståelse (Thagaard, 2002). Sminke og klær er viktige elementer i denne oppgaven og det er mange spørsmål som handler om sminkevaner og klesstil, samt selvbildet og utseende. Det at både jeg og informantene hadde samme kjønn bidro til at vi lettere forsto hverandre og det var lett for meg å spørre om personlige ting. Det så også ut som at de følte seg trygge på meg som forsker, nettopp fordi jeg også var en kvinne. I tillegg så hadde jeg og informantene samme nasjonalitet, og det spilte en viktig rolle, fordi man kunne føle den kulturelle kjemien. Noen av informanter uttalte seg slikt: «du vet hvordan det er i Polen og du forstår jo det». På den ene siden var det veldig hjelpsom at vi alle kom fra samme land, men jeg også opplevde det i noen situasjoner som en negativ ting, fordi deres svar ofte var kjennetegnet nettopp av den «felles» forståelsen og de ikke var forklarende nok. Da måtte jeg grave dypere i saken og spørre flere ganger slik at det ville komme fra dem selv og ikke fordi det var velkjent selvfølgelighet. Wadel (Thagaard, 2002) mener at det kan være en stor utfordring for en forsker som lager studier i sin egen kultur fordi det er en fare for at forskeren kan ta ting for gitt nettopp fordi han eller hun har samme bakgrunn som informantene. Med det menes ikke at begge partene bør komme fra ulike kulturer, men heller at man bør være oppmerksom på å ikke ta ting for gitt. Jeg som forsker opplevde nettopp en slik situasjon, men jeg var klar over at noe slikt kunne oppstå, så jeg prøvde å kontrollere samtalen slik at den ikke skulle bli påvirket av det. Samtidig synes jeg at det var veldig positivt at både jeg som forsker og informantene kom fra Polen fordi det førte til at informantene åpnet seg mye lettere og fortalte mer enn de ville gjort om de skulle prate med en norsk intervjuer. Begrunnelsen deres var at jeg var «en av dem».

Intervjuguiden var basert på hovedproblemstillingen min og spørsmålene ble fordelt ut i fra underproblemstillinger. Spørsmål ble laget på forhånd, men det var også reservert plass for eventuelle spørsmål som kunne dukke opp underveis. Den første delen handlet om hvem de var som personer og om livet deres og situasjonen som de befant seg akkurat da og hvilke planer de har for fremtiden. Del to tok seg av årsaken til bruk av sminke, hvilke faktorer spilte en rolle i denne sammenhengen og deres refleksjoner over egen selvpresentasjon. Del fire handlet om selvbildet og deres refleksjoner over sammenhengen mellom selvbildet og selvpresentasjon, del fem om identitet og selvpresentasjon, mens i del seks stilte jeg spørsmål som skulle kunne brukes til integrering i lys av transnasjonalisme.

Seks av intervjuene ble gjennomført på polsk. Den ene grunnen er informantene ikke kunne norsk godt nok ut i fra mine kriterier. Om intervjuene ble gjennomført på norsk, så kunne det påvirke flyten i samtalen og kvaliteten på svarene. Det å ikke kunne uttrykke det man ønsker å si fordi man mangler en del av vokabularet kunne påvirket svarene deres. Jeg ville at informantene ville føle seg trygg på situasjonen og gi meg ærlige svar, akkurat slik de mente det. Kun et intervju var på norsk fordi informanten snakket flytende norsk. Den andre grunnen var preget av mitt eget ønske. I utgangspunktet ønsket jeg at de skulle bli gjennomført på norsk. Ulempen kunne vært nettopp at en eventuell mangel på vokabularet kunne påvirke svarene deres, men det var også en personlig fordel for meg som forsker. Oppgaven skrives på norsk, så det ville vært enklere å forholde seg bare til ett språk. Det å måtte bruke to språk samtidig var en utfordring som krevde mer arbeid og krefter. Så med tanke på det ønsket jeg at intervjuer skulle foregå på norsk. Men kriteriet var at deres språkkunnskaper var tilfredsstillende, og på grunn av det har jeg valgt å gjøre det på polsk.

3.2.2 Valg av informanter

I kvalitative studier er det vanlig med teoretiske utvalg som tar utgangspunkt i at man knytter informantene til teoriutvikling eller som styres av teori (Thagaard, 2011). Man kan også velge informanter med utgangspunkt i problemstillingene. I denne oppgaven satt jeg ulike kriterier for utvalget og som tok utgangspunkt i og var relevante til problemstillingen min. Hovedkriteriet for utvalget var om jentene brukte sminke til daglig, siden jeg blant annet ville forske på om sminke og klær har noe betydning for integrering og om deres selvpresentasjon forandrer seg med utgangspunkt i transnasjonalisme. Jeg la ikke fokus på konkret mengde av sminke, men heller på regelmessig bruk. Det andre viktige kriteriet var at

de hadde sosialt liv i Norge. Jeg var ikke interessert i de som kom til Norge med et formål om bare å tjene penger for å så bruke dem i Polen, fordi det ofte innebærer at det sosiale livet deres er veldig begrenset eller begrenser seg bare til de nærmeste polske bekjente eller kolleger. Det var ikke viktig for meg om de hadde polske eller norske venner, men at de var villige til å bruke ressurser til å skape et sosialt liv i Norge og at livet deres ikke skulle bare handle om å tjene og spare penger.

Først hadde jeg store vansker i å finne informanter fordi det ikke var så mange som passet til mine kriterier og som jeg hadde kjennskap til. Så valgte jeg å bruke snøballmetoden, som karakteriseres av at man først bruker informanter som har de relevante egenskapene som jeg var ute etter, og så ber vi dem om kontakt på andre mennesker som kunne ha liknende egenskaper. Jeg fikk tre informanter på denne måten, men jeg manglet fortsatt noen igjen. Etter hvert oppdaget jeg en internettside for polske folk som bor i Norge. Det er et internettsamfunn hvor man kan bli kjent med andre polakker, søke om råd eller lese om det som foregår i Norge, men i sitt eget språk. Der kom jeg i kontakt med to nye jenter som viste seg å passe til de kriterier jeg hadde. Til sammen hadde jeg sju informanter. Alle mine informanter kommer fra Polen og alderen deres varierer mellom 20 og 33.

Min første informant er «Hanna». Hun er 33 år gammel og jobber med kontorarbeid i en internasjonal butikkjede. Hun er gift, gravid med barn nummer to og bor sammen med familien sin. På fritiden leser hun ofte bøker og liker å tilbringe tiden sammen med datteren sin. Hun har veldig lyst til å få høyere stilling på arbeidsplassen sin og utvide sine intellektuelle horisonter. Hun har bodd i Norge i tre år.

Den neste informanten var «Anna». Hun er 20 år gammel, går på videregående skole, jobber av og til som servitør. Hun har ikke kjæreste og bor fortsatt sammen med moren sin. På fritiden går hun på fester med venner og ser på filmer. Hennes nærmeste planer er å bli ferdig på videregående skole og søke studieplass på universitetet. Hun har bodd i Norge i fire år.

Den tredje jenta som jeg intervjuet var «Anita». Anita er 28 år gammel og jobber som servitør. Hun har en kjæreste som bor sammen med henne i Norge. Når hun ikke er på jobb, liker hun å se serier på tv. Hun er ikke sikker på om hvor lenge hun skal være i Norge, fordi hennes lille drøm er å bo i et varmt land, men per i dag har hun og samboeren planlagt å bo i Norge i hvert fall fire år til. Hun har bare vært i Norge i 1.5 år.

Neste jenta heter «Maja» og er 28 år gammel. Hun har ikke kjæreste og jobber som en danseinstruktør. På fritiden liker hun å sitte foran symaskina og lage dansekjoler som hun etter hvert selger. I fremtiden vil hun fortsette innenfor klesdesign og sying. Hun har bodd i Norge i 2,5 år.

Min femte informant var «Ewa». Hun er 26 år gammel og bor i Norge sammen med mannen sin. Til daglig driver hun å lærer seg norsk og i sommersesongen jobber hun som gartner. På fritiden liker hun å gå på tur og trene. Hun er utdannet som hudpleier og drømmer om å få seg en bra jobb. Har vært i Norge ca. 3 år.

Den neste personen er «Paulina» som er 31 år gammel og er den eneste som snakker godt norsk. Hun bor sammen med samboeren sin og til daglig jobber hun på et universitet som studiekonsulent. Når hun har fri, pleier hun å sitte hjemme med kjæresten og kattes deres. Hennes interesser er å gå på turer, shoppe, møte venner, høre på musikk og gå på ski om vinteren. Hun har bodd der i 5,5 år.

Den siste informanten er «Iga» og hun er 22 år gammel. Per i dag jobber hun på et bakeri og prøver å lære seg norsk. Hun er veldig opptatt av å være fysisk aktiv. Det er trening som styrer hennes hverdag og hun vil begynne å spille volleyball. Per i dag har hun ikke store fremtidsplaner, men heller å nyte det hun allerede har oppnådd. Iga har bodd her i to år.

3.2.3 Hvordan ble intervjuene gjennomført

De første fire samtale foregikk hjemme hos informanter. Tid for intervjuet ble bestemt på forhånd. Det var informantene som valgte å gjøre det hjemme hos dem, og jeg støttet den ideen fordi det å være hjemme hos seg selv kunne bidra til at de ville føle seg komfortable og at vi ikke skulle bli forstyrt av andre rundt oss.

Tre intervjuer foregikk ved bruk av Skype siden vi bodde på forskjellige kanter av Norge. Første samtale skjedde via e-mail og nettsamfunn slik at jeg fikk forsikre meg om de passet til mine kriterier. I utgangspunktet skulle jeg være hjemme under intervjuer, men siden internett forbindelse er bedre på NTNU Dragvoll så valgte jeg å reservere et rom og gjennomføre intervjuer derfra. Jeg var litt bekymret for kvaliteten av opptaket siden vi var på forskjellige kanter av landet, men før jeg ringte, så sjekket jeg det av å ringe en annen og tok det også opp. Resultatet var veldig tilfredsstillende og jeg valgte å gjennomføre de to siste

intervjuer også på Skype. I et tilfelle måtte vi utsette intervjuet på grunn av problemer med nettverket og en gang skjedde det på grunn av problemer i familien til informantene. Men vi bare avtalte et nytt tidspunkt. Jeg vurderte å bruke webcam under intervjuet, men etter å ha tenkt meg om bestemte jeg meg for at det ikke var nødvendig.

3.2.4 Intervjusituasjonen

Når det gjelder møtepunktet i de personlige intervjuer, så var det informanter som valgte stedet. Jeg foreslo bare et rolig sted slik at vi kan prate uforstyrret og uten unødvendig støy. Jeg støttet om å møtes hjemme hos dem fordi av erfaring vet jeg at det å intervjuer på kafeer og restauranter fungerte ikke så godt for meg. Før jeg møtte informantene mine, så pratet vi på telefon eller holdt kontakten via internett og da gjorde jeg dem kjent med forskningen min og leste for dem orienteringsarket om prosjektet. De ble også fortalt hvor lang tid intervjuet kunne ta og hvilke type spørsmål ville jeg stille dem. Jeg hadde ikke presentert dem for intervjuguiden på forhånd fordi det kunne føre til at de ville forberede seg til intervjuet, og da ville ikke svarene vært så naturlige. Jeg hadde heller ikke informert dem om bruk av båndopptaket i vår første samtale. Grunnen til det var at det kunne skremme dem og kanskje kunne virke litt skummelt. De ble informert om det i begynnelsen av intervjuet.

Lengde på intervjuer varierte. Det første intervjuet var en av de to som tok minst tid. Grunnen til det var nok at jeg var veldig nervøs og det bidro til at jeg var litt usikker på meg selv som forsker. De fleste intervjuet varte ca. 60 minutter, bortsett fra det første som tok bare 40 minutter og den fjerde fordi informanten jeg pratet med ikke var så pratsom. Det var interessant, at de siste intervjuene tok lenger tid fordi jeg stilte flere spørsmål enn i de første intervjuene. Underveis i intervjuingsprosessen ble jeg mer klar over problemstillingene og kunne styre intervjuene enda bedre for å få mest mulig informasjon.

Da intervjuet begynte, ble informantene orientert igjen om formålet med prosjektet og bruket av båndopptaket. Det at jeg kunne ta opp samtalene var veldig hjelpsomt med tanke på at da kunne jeg bruke mer krefter på selve intervjuet og eventuelle oppfølgingsspørsmål enn på å skrive store mengder av notater, som videre kunne få meg til å bli litt ukonsentrert.

Det første testintervju til dette prosjektet gjennomførte jeg i oktober og det var søsteren min som fikk æren. Siden intervjuguiden var på polsk så var det ingen problem å bruke henne som informant. Hensikten med det var å sjekke om spørsmålene ble formulert forståelig nok

og om å prøve seg i rollen som intervjuer. Det intervjuet bekreftet mine tanker og viste at intervjuguiden var bra.

Angående selve intervjuet, så var noen informanter mer pratsomme enn andre. Det var spesielt en jente som brukte lang tid på å svare på spørsmål og komme til poenget, men det var ikke problematisk i seg selv. Jeg som intervjuer måtte bare passe på å holde retningen og hjelpe henne på riktig spor. Jeg fikk ikke alltid utdypende svar fra informantene, og da måtte jeg omformulere spørsmål og stille det en gang til.

3.3 Forvaring av materiale og konfidensialitet

Et viktig krav til forskning er konfidensialitet og forvaring av materialet. Alle informanter har krav på at informasjonen de har delt med andre skal bli behandlet konfidensielt og at det blir umulig å koble dem til eventuelle sitater eller situasjoner når materialet skal presenteres. Forskeren må sørge for at informasjonen fra materialet er anonymisert og at ingen andre skal ha få innsyn i materialet (Thagaard, 2002). Materialet ble tatt på av båndopptaker på en mobiltelefon, umiddelbart overført til bærbar pc og slettet fra mobiltelefonen. På den bærbare pcen ble materialet lagret i en fil beskyttet av personlig passord som ingen andre enn meg hadde kjennskap til. Underveis i analyseperioden hadde jeg materialet i skriftlig form, men det hadde jeg alltid med meg slik at ingen hadde mulighet til å få tilgang til det. Fordelen min her var at alle intervjuer, bortsett fra ett, ble skrevet på polsk, så det var allerede en beskyttelse i seg selv, men allikevel tok jeg konfidensialitet alvorlig og la aldri materialet fra meg. I tillegg, er alt materiale lagret med alias, og koblingen mellom virkelige og falske navn er det bare jeg som har kjennskap til.

3.4 Informert samtykke

Et annet viktig krav til forskningsprosjektet er at forskeren har informert samtykke. Forskeren har plikt til å informere informanter om at deltagelse i prosjektet er frivillig og at til enhver tid har de rett til å trekke seg både før, underveis og i etterkant uten å behøve å forklare seg (Thagaard, 2002). Informanter ble informert om det rett etter forklaring av prosjektets formål og det var ingen som ville trekke seg eller trenge tid til å tenke.

3.5 Bearbeidelse av datamaterialet

3.5.1 Transkribering

Det var bare det ene intervjuet som foregikk på norsk som ble også transkribert på norsk, men resten av dem ble transkribert på polsk. Jeg synes at det var lettere å oversette sitater mens jeg analyserte dem, i stedet å gjøre det under transkriberingen. Det å ha materialet i skriftlig form muliggjorde for meg å flere ganger kunne komme tilbake til konkrete momenter i intervjuet og det var også mindre sjanser til at noe av informasjonen skulle gå tapt. De fleste transkriberinger ble vellykkete, men det var intervju som ble veldig forstyrret av støy og på grunn av det hadde dårlig kvalitet. Men etter å ha brukt ulike programmer fullførte jeg transkriberingen uten å miste materialet.

3.5.2 Kategorisering av informasjon

Ifølge Thagaard (2002), er det å dele materialet i ulike deler et viktig trinn i forskningsprosessen. Kategorisering av dataene innebærer at man samler informasjonen om likt tema under samme kategori. Den originale teksten blir da fordelt og knyttet til begreper og teorier som kan gi en beskrivelse av tekstens innhold. I datamaterialet mitt fordelte jeg sitater ut i fra underproblemstillinger for å så ut i fra ulike teorier som de kunne knyttes til og forklares ut i fra. Jeg gjorde det for å få en bedre oversikt over materialet og for å kunne presentere det senere i oppgaven. De ulike delene fikk ulike farger som ble videre brukt på sitater. Feltarbeid og selve analysen er prosesser som strakk seg over lang tid. En del av analysen skjedde allerede under datainnsamlingen. Det var noe som skjedde automatisk. Etter det første intervjuet analyserte jeg materialet og det bidro til at jeg kunne se eventuelle mangler og forbedre neste intervju. De analysene gjennomført underveis påvirket da videre feltarbeid og datainnsamling. Analyseprosessen fortsatte ved bearbeidelse av det skriftlige datamaterialet. Det resulterte i at for hver gang jeg leste mitt datamateriale fant jeg noe nytt og interessant. Om jeg oppdaget noe i det ene intervjuet, sammenlignet jeg det med det de andre hadde sagt og ut i fra det har jeg forsøkt å se mønstre i datamaterialet og hvilke elementer var feller for alle intervjuer. Samtidig jobbet jeg aktivt med litteraturen, som bidro til nye refleksjoner og innfallsvinkler.

3.6 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet

Det er tre begreper som er sentrale i kvalitetsforskning av vitenskapelige undersøkelser- troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Forsker er nødt til å ta hensyn til dem for at forskningen skal bli vellykket.

3.6.1 Troverdighet

Ifølge Thagaard (2002) kan troverdighet oppnås av å utføre forskning på en tillitsvekkende måte. Forskeren må da argumentere for troverdigheten i prosjektet ved å gi en forklaring på hvordan datamaterialet er blitt utviklet i løpet forskningsprosessen. For at leseren skal tro på resultater og forskning, må forskeren vise at dataene kan stoles på og at de har god kvalitet. Troverdigheten kan bli styrket ved at forskeren skiller datamaterialet fra sin analyse, direkte informasjon, fra tolkninger av denne informasjonen. Da må en i teksten tydelig vise hva som er sitater og hva som er analyse av det. Personen som leser teksten skal kunne skille mellom primærdata og det som er forskerens vurderinger. Troverdigheten kan også styrkes ved at flere forskere deltar i forskningen. En mulighet er at de samarbeider med hverandre eller at de skaper diskusjoner om viktige beslutninger i forskningsprosessen. Det er også en annen måte å gjøre det på, nemlig at en annen forsker leser teksten og evaluerer forskning med et kritisk blikk med utgangspunktet i fremgangsmåten av prosjektet. Det er også viktig å vurdere relasjonen mellom forskeren og informanten og om den var påvirket av andre forhold eller om det var rent åpenhet fordi en upassende relasjon kan føre til begrenset og overfladisk informasjon (Thagaard, 2002). I prosjektet har jeg vært klar over betydningen av troverdigheten og jeg føler at jeg troverdigheten i prosjektet mitt er sterk. En stor utfordring var det at det var polske jenter som skulle bli brukt som informanter i en norsk oppgave og jeg var bekymret for hvilket språk jeg burde velge til intervjuer. Men etter lang evaluering og vurdering valgte jeg polsk, bortsett fra ett tilfelle, nettopp fordi troverdigheten ikke skulle svekkes av misforståelser som kunne oppstå av eventuelle manglende språk kunnskaper. Det ene tilfellet var med en polsk jente som har bodd i Norge i mange år og behersket språket tilfredsstillende.

I tillegg, benyttet jeg meg av båndopptaker for ta opp intervjuer. Det er i min mening også en god metode for å styrke troverdigheten. Grunnen til det er at hele intervjuet ble tatt opp og lagret, og sjanser at deler av informasjonen er blitt mistet er svært lave. Båndopptaker muliggjorde å ikke bare ha samtaler på bånd, men også reaksjoner og tonefall. Enda en faktor

jeg synes er viktig er at informantene viser interesse i sminke og klær generelt, og har muligens tenkt over tema før jeg intervjuet dem.

3.6.2 Bekreftbarhet

Ifølge Thagaard (2002) handler troverdighet om fremgangsmåter for datautvikling, mens bekreftbarhet er knyttet til å tolke resultater. Med andre ord betyr bekreftbarhet at forskeren er nødt til å være kritisk til egne tolkninger og at de kan bekreftes av annen forskning. Man kan vurdere egne tolkninger og meninger gjennom å lese analysen flere ganger og være kritisk til den. Når man skal tolke datamaterialet, må det kunnes bekreftes av en dokumentasjon. Det er også viktig at forskeren forklarer hvordan eller på hvilken måte hun fikk forståelsen som forskningen resulterer i (ibid). Gjennom hele forskningsperioden har jeg vært kritisk til mine funn og har stilt flere spørsmål innenfor hver problemstilling for å påvirke bekreftbarhet på en positiv måte. Samtidig laget jeg flere undertemaer i intervjuguiden som vil virke positivt inn på bekreftbarheten

På den andre siden, stiller jeg meg kritisk til at jeg selv er en polsk jente som har bodd i Norge i ni år og som bruker sminke og klær som integrasjonsmiddel, og at jeg muligens hadde allerede en mening om tema som kunne påvirke informantene til å si det jeg ville høre. På grunn av det hadde jeg vært veldig oppmerksom og konsentrerte meg på å ikke bli styrt av egne opplevelser og meninger. Samtidig min kunnskap og erfaring på feltet har vært til hjelp med tanke på gjennomføring av intervjuene. Siden jeg opplevde en slik situasjon selv, hjalp det meg med å stille de konkrete og nyttige spørsmål, som en person uten en slik bakgrunn kunne overse.

3.6.3 Overførbarhet

Et viktig trekk ved kvalitativ forskning er utvikling av de fenomenene som studeres. Begrepet overførbarhet blir veldig nyttig her fordi det handler om å argumentere for at forskning kan også bli brukt i større sammenhenger (Thagaard, 2002). Forskeren må vise at det hun kom frem til, resultatene, kan bli relevante i en større sammenheng. Med andre ord så innebærer det en rekontekstualisering ved at den teoretiske forståelsen som er knyttet til et enkelt prosjekt kan bli brukt i forhold til et annet prosjekt, bare med større omfang. De antakelsene som forskeren gjør om fortolknings overføringsverdi, kan bare testes ved videre

forskning (ibid) Informantene mine utgjør et strategisk utvalg og kan da ikke bli oppfattet som representanter for alle polske jenter som befinner seg i Norge. Men de kan allikevel bli brukt i forhold til gjenkjennelse. Selv om de beskriver situasjonen til alle andre, så kan de muligens kjenne seg igjen i dem på noen punkter.

Kap.4 Empiri

4.1 Innledning

I dette kapittelet skal datamaterialet presenteres i form av direkte sitater, som sier noe om hvordan transnasjonalisme berører livet til informantene. Empiren blir delt opp ut ifra temaer fra intervjuguiden og relevansen i forhold til problemstillingene. Jeg var interessert i polske jenters opplevelse av å være i Norge med utgangspunkt i integrasjon og identitetsbygging, sett i lys av transnasjonalisme, og hvilken rolle hadde sminke og klær i denne prosessen. Når jeg nevner selvpresentasjon, så referer jeg til Goffmans «presentation of self» som dreier seg om hvordan man fremstiller seg selv. I hans forståelse er det mange måter å gjøre det på, for eksempel språk, kroppsspråk osv. Jeg velger å konsentrere meg på to elementer av selvpresentasjonen, nemlig sminke og klær.

4.2 Selvbildet og selvpresentasjon

Sminke og klær har vist seg å spille en stor rolle i informantenes liv og det ble uttrykt flere ganger under intervjuer. Det å sminke seg ser ut til å være noe veldig sterkt koblet til hvem man er, identiteten. Informantene uttrykte at sminke er blitt en del av dem, selv om at de i noen situasjoner kan fungere uten. Å ha på seg sminke og pene klær brukes av informantene til å forbedre den psykiske formen og humøret deres. Jeg vil bruke Anita som et eksempel på bruk av sminke og klær og hvordan de er knyttet til den psykiske formen fordi essensen i hennes fortelling har store likhetsstrekk med det de andre informantene hadde sagt.

(...) Noen ganger, når jeg ikke har det så bra eller er lei meg, så liker jeg å sminke meg for å føle meg bedre. Jeg er en ganske særegen person, fordi jeg er egentlig ikke så veldig selvsikker og noen ganger skjer det at jeg har lav selvbildet, og derfor forbedrer jeg det av å se fint ut, eller av å kle meg litt bedre og finere. Og da blir humøret mye bedre med en gang. (...) Sminke får meg til å føle meg mer kvinnelig og mer selvsikker(...)» (Anita 28).

På spørsmålet om sminkebruk er en nødvendighet fortalte hun:

«Ja, jeg tror at det er det. Men du vet, det ville ikke skjedd noe om jeg ikke gjorde det, det ville ikke vært verdens ende, men jeg ville følt meg bedre om jeg hadde i hvert fall litt maskara på øyevippene» (Anita, 28 år).

Ut i fra Anitas tilfellet ser vi at sminke blir brukt som et bevisst og strategisk verktøy for å styre humøret og selvbildet. Det viser seg tydelig også at de sminke og klær bidrar til at selvbildet og humøret beveger i positiv retning. Det var ingen av jentene som fortalte at sminke og klær fikk dem til å ha negative opplevelse. Både sminke og klær har tendens til å skape en positiv reaksjon hos informantene. Gjennom bruk av sminke og klær, er de i stand til å manipulere sin egen opplevelse av seg selv, og i situasjoner når positivitet er ettersøkt, bruker de sminke og klær på en bevisst og strategisk måte for å oppnå den.

Et interessant aspekt her er forholdet mellom selvpresentasjonen og selvbildet. Er det selvpresentasjonen som påvirker selvbildet? Eller omvendt, at det er selvbildet som styrer selvpresentasjonen? I analysen av intervjuene kom det tydelig frem at det forholdet kjennetegnes av gjensidig påvirkning. Jeg vil bruke Hanna som eksempel fordi alle informantene hadde en lik opplevelse. For henne det å sitte hjemme ikke nødvendigvis innebærer bruk av sminke eller pene klær fordi hjemmet ses på som pyntefri området. Men om nedsatt selvbilde eller dårlig psykisk form oppstår, blir sminke og bedre antrekk tatt i bruk for å reparere det. En slik handling indikerer på at dess lavere selvbildet, desto større sminkebruk og penere klær. Der er selvbildet som til en viss grad bestemmer over dem. I et annet sitat fortalte hun om sine positive opplevelser av å være pyntet ved bruk av sminke og klær. Det var noe som var veldig synlig hos alle informantene. For dem det å ha sminke og fine klær på seg bidrar til større selvsikkerhet og økt selvbildet og det kan forstås ut i fra påvirkningen som selvpresentasjonen har på selvbildet. Det er et analytisk skille som er viktig her som forteller oss om det forholdet mellom selvpresentasjon og selvbildet og hvilket formål har selvpresentasjonen. Det første er da at man pynter for å bli fornøyd som er en objektiv følelse. Det andre at man pynter seg for å bli fornøyd, men som er subjektiv følelse, og det tredje at man pynter seg når selvbildet er lavt. Det er forskjell av å bli fornøyd, og et annet eksempel på det er en narkoman. En narkoman tar narkotika for å bli fornøyd og lykkelig, men egentlig blir han ikke lykkelig av å ta narkotika. Han bare tror at han blir det og at narkotika skal sørge for at han blir lykkelig. Det samme med sminke, man kan tro at man blir lykkelig av å pynte seg, men verken klær eller sminke bringer ikke lykke i seg selv.

En annen viktig ting som er viktig å kommentere er at bruk av sminke og klær ser ut til å bli bestemt av situasjonen man befinner seg i, og spesielt betydning her har om en deltar i en interaksjon med andre. Det er de sosiale sammenhenger som er et viktig element fordi de er med på å bestemme over på hvilken måte individet velger å presentere seg på- «den pynta»-

med sminke på ansiktet og fine klær, eller den «naturlige», hjemme versjonen uten sminke og klær.

Jeg spurte Anita om på hvilken måte er sminkebruket og klesstilen hennes påvirket av det å bo sammen med kjæresten din, og om hun ville brukt samme sminke og samme klær hvis hun bodde alene svarte hun:

«Når det gjelder sminke, så ville jeg sannsynligvis brukt det om jeg bodde alene. Vil nesten si helt sikkert, fordi da føler jeg meg bedre, men når det gjelder klær, om jeg bodde alene så ville jeg sikkert brukt verre klær. Jeg ville ikke bli like oppmerksom på det som jeg er nå, men det er ikke slikt at jeg bryr meg såå veldig om det fordi jeg ikke går i kjoler, men prøver heller å ikke gå med bukse full av hull» (Anita, 28 år.)

«Alt har betydning for hvordan andre ser meg og hvordan jeg ser på meg selv, så hvis jeg brukte verre eller styggere klær eller ikke la så stor vekt på det, så ville jeg følt meg mye mindre selvsikker og da ville jeg kanskje ikke smile så mye osv. og da ville folk tolke meg annerledes og sett på meg annerledes og da ville jeg følt meg dårlig» (Anita, 28 år).

Her ser vi tydelig en sammenheng mellom Anitas selvbilde og selvpresentasjon uttrykt gjennom sminke og klær. Hvordan en føler seg, ser ut til å bli påvirket av andre mennesker og interaksjonen mellom dem, og sminke og klær blir brukt som et verktøy for å kunne påvirke de andre individene og deres mening om en. Slik jeg forstår det, kan man gjerne kalle det for inntrykksmanipulering. Hun er klar over at en god reaksjon på henne og hennes utseende kan skape en god følelse og mening om seg selv, så hun bevisst manipulerer andre menneskers tolkning av henne gjennom klær og sminke, slik at de kan reagere bedre og mer positivt på henne, og som hun kan videre bruke for sine egne hensikter, nemlig styrking av selvbildet. Jeg spurte henne om hvor stor påvirkning på henne har andres mening om henne svarte hun:

«Med tanke på at jeg er ganske særegen, slik jeg nevnte tidligere, så spiller det en stor rolle. Fordi da øker selvfølelsen min. grunnen til det er at hvis noen liker meg, eller sier at jeg har en fin ting på meg eller synes rett og slett at jeg ser fint ut, så føler jeg meg mye bedre.» (Anita, 28 år)

I det sitatet ser vi den påvirkningen som andre har på en og ens selvbildet. Får man dårlig tilbakemelding, går selvbildet ned, og motsatt- får man positiv tilbakemelding går

selvbildet opp. Vi ser at det er en stor sammenheng mellom utseende og selvbildet. Fordi tilbakemeldingene er konsentrert på utseende.

Andre informantene hadde liknende opplevelse av at bruk av sminke og fine klær styrker deres selvbilde og som blir fort påvirket av den sosiale interaksjonen med andre. Iga fortalte:

«Jeg tror at sminke er en nødvendighet ja, fordi da ser jeg rett og slett bedre ut og jeg tror at jeg ville vært flau hvis jeg skulle ut til viktige folk og hvis jeg var helt usminket. Jeg tror at det er en vanesak. Hvis jeg aldri sminket meg, så ville jeg sikkert vært vant til det, men siden jeg bruker sminker daglig så ville det vært rart for meg og ganske uhyggelig hvis jeg ikke hadde sminke på meg. (...) hvis jeg var blant andre mennesker, og var helt usminket så ville jeg følt meg mye mindre selvsikker, «helt sikkert». Og jeg tror at jeg ville ikke vært så interessert i å bli kjent med dem» (Iga, 22 år).

I Igas tilfellet ser vi at det er en åpenbar kobling mellom bruk av sminke og selvbildet. Det som kommer tydelig frem er at bruk av sminke forbindes med noe positivt, mens mangel av sminke med det å være flau, usikker og liknende. Det ser ut at manglende sminke bringer frem negative følelser om en. Sminke blir sett på noe veldig personlig- noe som etter hvert blir nesten en del av identiteten, og om man ikke bruker det så kan det oppleves som at noe mangles.

4.3 Sosial arena og betydning av andre vs. selvpresentasjon

For informantene ser sminke og klær ut til å være et viktig element av hverdagen, og de bruker dem på mange ulike måter, hvor det er ofte situasjonen som bestemmer. Alle informantenes opplevelse stemmer med hverandre og man ser tydelige likhetsstrekk i deres bruk av sminke og klær. Det er to stikkord som er betydningsfulle her, nemlig noe jeg velger å kalle *anledning* og *interaksjon*, fordi det er blant annet de som bestemmer over hvilke type klær man har på seg eller hvor mye eller om man i det hele tatt benytter seg av sminke. Anledning handler om hva man skal gjøre eller hvilke aktiviteter man skal delta i, i løpet av dagen, mens interaksjonen handler rett og slett om, om informantene skal tilbringe tiden alene eller om det er andre mennesker som kommer til å befinne seg rundt dem. Iga fortalte:

«For eksempel møter med venner, med kjæresten, om vi skal ut sammen der det er masse folk, når man kan ha denne sminken eller når man bør ha sminke på seg og man kan bruke mer av den. (...) for eksempel om jeg skal ut på lørdags kveld, eller skal på bursdagsfest eller bare til venner. Da bruker jeg mer energi på klær og sminke. Det at det er en sosial sammenkomst har største betydning. (...) hvis jeg vet at ingen skal besøke meg, og jeg skal heller ingen plasser, så da sminker jeg meg ikke. Og når det gjelder klær så er det vanligvis joggebukser, noe baggy, definitivt ikke olabukse, fordi hjemme bruker jeg dem ikke. (...) Når jeg sitter hjemme alene så er klesstilen mye mer fri og behagelig, men når det er folk, så er sminke og klær på plass (...) (Iga, 22 år).

Her ser vi at det er et klart skille mellom to ulike arenaer hvor den ene kjennetegnes av en sosial situasjon, og som består av kanskje til og med av interaksjon med andre mennesker, og den andre innebærer å være helt for seg selv og tilbringe tiden alene. På den sosiale/offentlige arena tar sminke og klær mye mer plass og er mye viktigere enn på den private arena. Selv om sminke og klær har større betydning i en sosial sammenheng enn når man ikke omgås med noen, er det hvem er den andre parten som deltar i den sosiale sammenhengen er mest avgjørende. Iga fortalte:

(...) Når jeg er alene eller når jeg omgås bare min nærmeste familie så da bryr jeg meg ikke så mye og legger heller ikke så stor vekt på det. Fordi jeg er blant de som kjenner meg godt, som har sett meg i ulike situasjoner og da føler jeg ikke at det er nødvendig. Fordi jeg ikke trenger å gjøre noe inntrykk på dem. Og da føler jeg meg mye mer selvsikker» (Iga, 22 år).

Her ser vi at situasjonen er blitt snudd litt og at sminken og klær ikke spiller så stor rolle i en sosial sammenheng. Slik jeg forstår det, gir en sosial situasjon, som består av interaksjon med kjente og nære mennesker, en følelse av trygghet på seg selv og sitt eget utseende, mens når man samhandler med ukjente mennesker så er denne tryggheten svekket og det kan påvirke selvbilde. Ut i fra Igas og andres fortellinger kan vi se en tendens til å styrke eller til å skape denne tryggheten av nettopp å bruke sminke og klær. Sminke og klær blir brukt da som et verktøy eller et hjelpemiddel for å skjule usikkerheten og for å skape trygghet. Av å kontrollere sitt eget utseende, kan en også på en måte kontrollere andres reaksjoner på hvordan man ser ut og hvordan man oppfører seg. I tilfellet når en ikke har denne kontrollen kan selvbildet blir svekket. Nære mennesker er ofte de som kjenner denne personen godt og som ofte betyr mye for den, og et slikt forhold er ofte karakterisert av tillit til hverandre og at

de allerede hadde utviklet en mening om hverandre. De utgjør en intim sone nettopp fordi relasjonen mellom partene er veldig sterke og forpliktende (Schiefløe 2003). I Igas tilfellet ser vi at det er den nærmeste familien som utgjør intime sonen. Familie representerer for alle informantene den gruppen av aktører som gir største trygghet og når de tilbringer tiden sammen med dem, behøver de ikke å bli en annen. Man kan være seg selv og vise den virkelige og sanne delen av seg selv. Det er da ikke nødvendig med en manipulering av inntrykk andre får og inntrykk man gir fra seg. Men når interaksjonen innebærer ukjente eller sekundære personer, så blir sminke og klær brukt mye mer effektivt for å styre inntrykket deres.

For å oppsummere det avsnittet, er sminkebruk og klesstil påvirket av flere forhold. Det som er mest tydelig er analytisk skille mellom situasjonen (arena) og interaksjon. Det er også ulike faktorer i hver av disse to dimensjoner som er betydelige. Arena kan defineres som et område man tilbringer tiden sin. Innenfor denne kan man skille mellom polsk og norsk, og privat og offentlig. Privat arena omfatter steder hvor man føler seg trygg på seg selv og hvor man behøver ikke å kontrollere utseende. I den private sfæren kan man være seg selv og den ofte preges av interaksjon med personer man stoler på, slik nærmeste familie og venner. Offentlig derimot krever sminke og pene klær og kjøpesenter er et eksempel på det. I interaksjon kan man skille mellom at det foregår interaksjon og at det ikke foregår noe av interaksjon med andre. Bruk av sminke og pene klær ser ut til å være mest nødvendig når interaksjon skjer på en offentlig arena. Det er der ifølge informanter kunne man oppleve størst kritikk og ubehag om man så ut på en annerledes måte enn det som er vanlig og det er der møtes man sterkeste krav når det gjelder utseende og selvpresentasjon. Skillet mellom privat og arena ligner mye på skille mellom polsk og norsk arena. Informanter er polske jenter, så når de befinner seg i Polen, behøver de ikke å gjøre et inntrykk på befolkningen fordi de er allerede en del av samfunnet. Det at de er polsk i Polen er viktig nok for å bli integrert, så på den polske arena behøver de ikke å manipulere befolkningen. I hvert fall ikke om målet er integrasjon. De kan fortsatt bruke selvpresentasjonen til å gjøre inntrykk på polsk befolkning, men det blir annerledes mål enn de ville hatt i Norge, integrasjon. Norge derimot kan sammenlignes med den offentlige arena som behøver manipulert selvpresentasjon og utseende, fordi de har annerledes normativt grunnlag og som trenger å gjøre et godt inntrykk på den norske befolkningen. Blir de kritisert eller oppfattet på en negativ måte, kan det påvirke integrasjonen deres med ulike samfunnsgrupper.

Men ikke alle dimensjoner av den offentlige arena krever manipulert selvpresentasjon. Hos halvparten av informantene det å befinne seg på offentlige steder betyr ikke at man må ha sminke på ansiktet og ha pent antrekk, fordi det er interaksjonen som i største grad bestemmer over sminkebruket og antrekket. Et eksempel er å gå på tur i parken. Selv om det er en offentlig arena, så mener halvparten av informantene at sminkebruk og pene klær er ikke nødvendige, fordi det ikke innebærer direkte kontakt og interaksjon med andre. Selv om det oppstår en uventet samhandling, er det ikke så problematisk på grunn av manglende forventning om utseende. I situasjon hvor man bare sitter hjemme og ikke samhandler med andre mennesker, spiller ikke sminke og klær så stor rolle. Det er der bruk av sminke og klær ser ut til å ha minst betydning. Selv om det det kan oppstå interaksjon med andre mennesker, er det å være på det private området har størst kraft.

Ut i fra svarene til informantene kom det også tydelig frem at ulike arenaer behøver ulik mengde av sminke og ulik klesstil. Iga blir brukt for eksempel og som samtidig representerer andre informanter, fordi hos alle sammen hadde veldig like opplevelser og refleksjoner over det.

«Til nærmeste matbutikken eller noe sånt, men om jeg skulle til et større kjøpesenter eller til byen, til et slikt sted fullt av folk så ville jeg foretrukket å ha sminke på, fordi da ville jeg følt meg bedre og mer selvsikker, fordi jeg tror at det er en slags vane å tenke: har man sminke på ansiktet så ser man finere ut og at man føler seg bedre. (...) fordi når jeg sitter hjemme alene så behøver jeg ikke å ha sminke på ansiktet og kan ha tilfeldige klær. Men når jeg skal ut så vil jeg definitivt se bedre ut fordi alle jo vil se fint for andre mennesker» (Iga, 22 år).

Slik jeg forklarte tidligere, blir selvpresentasjonen blant annet påvirket av hvem man samhandler med. Men ut i fra Igas tilfellet, som jeg valgte som representant for alle informanter, er selve arena for interaksjon like viktig. Min studie viser at man kan skille mellom fire typer arena som påvirker bruk av sminke og klær hos informantene. Den første arena er «hjemme» til informantene. Den er ofte preget av enten ingen eller minimal bruk av sminke og behagelige klær. I intervjuene kom det tydelig frem at «hjemme» er den behagelige og trygge sonen, men som kan fort kreve bruk av sminke og pene klær dersom andre mennesker kommer inn i bildet. Det interessante her var noen av dem tilhører den sminkefrie sonen med behagelige klær, mens andre krever manipulert utseende. Det som bestemmer hvilken gruppe de hører til er informantene. Den andre er et er den som innebærer veldig lite

interaksjon med andre individer, slik en liten tur til nærmeste matbutikk eller bare en tur for å trekke frisk luft. Det å ikke bruke sminke når man handler dagligvare vekker ikke negative reaksjoner fordi det finnes ikke klare forventninger om utseende. Slik informantene forklarte, krever den ikke sminke, og klesstilen kan være mer avslappet. Den tredje typen er den arena som innebærer interaksjon med andre, slik det å gå på jobb eller å være på skolen. Og her kunne man se en variasjon av bruk av sminke og klær. Noen av informantene følte at de måtte sminke seg og være pyntet, mens andre ville valgt å gjøre det, men at det ikke er en nødvendighet. Mens den fjerde arena omhandler for eksempel å gå på byen, på fest eller liknende festligheter. Den krever et kontrollert utseende som innebærer bruk av sminke og fine antrekk, fordi slik Iga fortalte: «det forventes nesten av deg at du ser virkelig pyntet ut». Bruk av sminke og fine klær øker når interaksjon øker. Sminkebruk og klesstil varierer på disse tre arenaer og er bestemt av graden av interaksjon. Dess høyere grad av interaksjon desto større krav om sminkebruk og klesstil. Men den andre typen av arena skiller seg litt ut fra andre, fordi selv om den innebærer interaksjon, så er ikke sminkebruk så viktig allikevel. En mulig forklaring på det kan være det uskrevne normative grunnlaget som finnes i Norge. Informantene fortalte at de opplevde ikke negative reaksjoner på mangel av sminke når de gikk på tur eller skulle handle dagligvarer. Det forventes et spesielt utseende når man befinner seg på den tredje typen av arena, og samtidig det finnes ikke liknende forventninger når man bare skal til nærmeste matbutikk. Som konsekvens av det opplevde ikke informantene negative reaksjoner på utseende fordi det normative grunnlaget tillater og aksepterer en slik atferd.

4.4 Ulikt normativt grunnlag

Et individ som en aktiv samfunnsdeltager har rett til å velge selv om han eller hun vil følge de uskrevne regler og normer eller ei. I intervjuene kom det tydelig frem at mest av parten av informantene valgte bevisst, mens resten ubevisst å tilpasse seg til de uskrevne forventningene for å ikke provosere og frembringe negative reaksjoner hos andre og for å ikke skille seg ut. En mulig forklaring på det kan være at det normative grunnlaget deres er annerledes enn det som gjelder i Norge. Det som er akseptert i Polen og ses på som det riktige å bruke ikke nødvendigvis må gjelde i Norge. Om de ikke tilpasser seg til det, kan det skape ulike reaksjoner hos norske mennesker. Det kan være positive fordi de velger å være seg selv og ikke bli presset til noe eller kan de bli negative, fordi mennesker har tendens til å dømme

andre ut i fra utseende. Maja er en av dem som valgte å tilpasse stilen sin til de forventningene, men samtidig er hun veldig bevisst på å ikke glemme hennes opprinnelige utseende og stil- den polske. Og slik jeg forstår det, det det gjort for å ikke risikere å bli til en viss grad utestengt fra gruppa. Jeg opplevde at informantene var klar over det og på en bevisst måte valgte å kontrollere de inntrykkene nordmenn får av dem. Noen av dem forklarte at deres sminkevaner og klesstilen hadde forandret seg siden de flyttet til Norge. Klesstil var den delen av selvpresentasjonen som opplevde størst forandring. Sminke derimot ble forandret, men slik informantene reflekterte over, var det av å befinne seg i et nytt samfunn, og for å ikke skille seg ut fra resten av befolkningen, men det kom heller som en konsekvens av å vokse og bli eldre. Hos majoriteten av informantene ble klesstilen mindre elegant og mer sporty, fordi det er slik de definerte den norske stilen. Alle informantene, bortsett fra en reduserte bruk av sko med høye hæler og kjoler. Jeg la også merke til at alle informantene brukte i Norge noe av klesskapet sitt som de ellers ville aldri gjort i Polen. Gummistøvler på et kjøpesenter eller flate sko på en fest er blant de som kan nevnes. Denne forandringen kunne merkes på alle tre arenaer. En interessant ting som kan brukes som forklaring her er at ifølge Bø og Schiefloe (2009) er første inntrykket svært avgjørende og at det kan gi en god prediksjon og kvalitet på en eventuell integrasjon.

Det var et interessant ting som Ewa fortalte:

«Jeg er på et tidspunkt i livet mitt at jeg virkelig ikke søker etter en kjæreste eller noen andre, så jeg føler ikke behov for at andre skal synes at jeg er fin og fordi jeg vet at mannen min liker meg for den jeg er så føler jeg ikke press til å løpe til speilet, sitte der i 10- 15 minutter og produsere noe» (Ewa, 26 år).

I det sitatet ser vi at vurdering av sminke brukes som et strategisk verktøy for å oppnå noe. I det tilfellet er det egne og personlige mål. Ut i fra det ser vi at målet til Ewa kunne vært å få mannen hennes til å bli interessert i henne, og når hun klarte det og de giftet seg, så er det ikke nødvendig med fine klær og sminke lenger. Det er interessant fordi tidligere i intervjuet fortalte hun at hennes bruk av sminke er kun for henne selv og ikke for andre, og at hun har ikke vært interessert i hva andre synes om hennes utseende. Ut i fra det sitatet ser vi at sminke blir brukt som metode for å oppnå egne mål, og avgjørende for oppnåelse av mål er at individet blir oppfattet av den andre personen slik han eller hun vil. Fordi det kan bidra til dannelsen av bestemte inntrykk hos andre. Når målet er oppnådd, kan man slappe litt av og

vise den ukontrollerte siden av seg selv. Det er ikke nødvendig å kontrollere inntrykk som mannen hennes får fra henne fordi han som målet er blitt oppnådd.

4.5 Ulik selvpresentasjon

Det at det er ulik klesstil og ulike sminkepraksiser i Polen og i Norge er ikke noe uvanlig, siden det er to ulike land som har også to forskjellige kulturer. Selv om store butikkjeder kan man finne i begge plassene, slik som Hennes & Maurits og Cubus, så er det fortsatt stor forskjell når det gjelder utseende og selvpresentasjon. Sminkevaner til informantene i dag ser ikke ut til å være veldig annerledes de de hadde i Polen. Jeg bruker Iga som representant for resten av informantene fordi hennes opplevelse avspeiler det som de andre også følte. På spørsmålet om selvpresentasjonen hennes uttrykt gjennom sminkebruk og klesstil forandret seg siden hun flyttet til Norge fortalte Iga:

«Med sminke så var det ikke så stor forskjell, kanskje bare typen av sminkeprodukter, kanskje bare det at når bruker jeg flere av dem. Men klesstilen forandret seg veldig mye. Definitivt gikk jeg over til mer sporty stil og sportyklær, men selvfølgelig om helgene eller når jeg skal ut, så er klærne finere, mer elegante, men også til en grad»
(Iga, 22 år).

Det vi kan tolke av dette sitatet er at det elementet av selvpresentasjon som ble preget av størst forandring var klesstilen. Klesstilen gikk fra å være elegant til å være mer sporty og denne forandringen kan muligens representere stilen som faktisk gjelder i Norge. Et individ som befinner seg i en fremmed kultur eller omgivelser har tendens til å etterlikne gjeldende stilen, holdninger, atferd osv. for å tilpasse seg til og for å gjøre et godt og bestemt inntrykk på befolkningen i samfunnet. Klesstilforandring ble da brukt som en strategisk metode for å passe inn i mengden og for å styre andres inntrykk. Denne endringen kan også ses på som et forsøk for å bli integrert med den norske befolkningen.

Anita var den som opplevde en minimal forandring når det gjelder bruk av sminke og klesstil. Det er interessant fordi resten av informantene hadde forandret klesstilen til en viss grad, noen mer og andre mindre, men denne forandringen var godt synlig. En mulig forklaring på det kan være at hennes opphold i Norge var mye kortere enn resten av informantene. Anita har bodd i Norge litt over ett år, mens de andre har vært i Norge minst 2.5- 3 år. Det kan forklare hvorfor klesstilen og bruk av sminke er blitt uendret. Det er mulig at klesstilen og

bruk av sminke forandrer seg mer og mer jo lenger man oppholder seg i landet. Det kan tyde på en sammenheng mellom tidsramme og selvpresentasjon. En annen ting som kan ha betydning her er omgivelsene man befinner seg i. Anita kom til Norge sammen med kjæresten sin og jobber ganske sjeldent. Hennes nærmeste vennekrets består av kjæresten og noen andre polske venner. Mens resten av informanter enten bor, jobber eller går på skole med nordmenn. Det vi kan forstå ut i fra det er at forandring av selvpresentasjonen kan bli avhengig av omgivelsene man oppholder seg i- hvem man omgås med på daglig basis, og lengde på oppholdet. Mennesker er jo sosiale vesener som blir påvirket og formet av omgivelsene (Schiefløe, 2003). Iga kan brukes som et eksempel her. Hun fortalte at hennes bruk av sminke hadde ikke forandret seg, men klesstilen opplevde en betydelig forandring. Hun fortalte:

«Før jeg kom hit så observerte jeg hvordan to mine søstre, som har bodd her i landet lenge, pleide å kle seg og man kan vel si at jeg prøvde å etterlikne dem. Og de pleide å kjøpe klær til meg, så da jeg kom hit så opplevde jeg ikke så stor sjokk slik andre personer. Fordi klesstilen er veldig annerledes her enn det vi er vant til i Polen. Så jeg følte ikke at jeg måtte tilpasse meg diametralt. Fordi jeg allerede brukte norske klær fra før» (Iga, 22 år).

Dette sitatet bekrefter påvirkning som omgivelsene har på en ens selvpresentasjon og integrasjon. Mennesker alltid ser opp til andre mennesker, sammenligner seg med dem og prøver å etterligne dem, og de som har størst påvirkning kalles for signifikante andre. I Igas tilfelle var det søstre som var signifikante andre. Men hvem var det som individene ser opp til varierer og i noen tilfeller var det mor, mens for andre var den venninner.

Majas opplevelse var liknende, i betydning at hennes sminkebruk er ikke preget av stor forandring.

«Sminkebruken min var liknende i Polen til de som er i Norge. I Polen brukte jeg kanskje mindre sminke når jeg skulle ut på byen, men det er ikke noe drastisk forskjell. Jeg tror at i Norge har jeg mer frihet, og jeg må ikke begrense meg slik jeg måtte i Polen, fordi i Polen som du vet er det en litt annerledes måte å tenke på. Her er det helg og alle er fullstendig pyntet, mens i Polen er alle veldig snerpete. Og alle tror at hvis du har røde lepper eller falske vipper så er du prostituert. I Norge er det større plass for å vise seg frem» (Maja, 28 år).

Det sitatet viser oss at Majas opplevelse av det normative grunnlaget i Polen er annerledes enn det som er i Norge. Ting som er akseptert i det ene landet, er ikke nødvendigvis også akseptert i det andre. Det kan forklares med utgangspunkt i at alle land har ulike kulturer som består av normer, regler, holdninger som gjelder for hele samfunnet. Det normative grunnlaget som gjelder i Polen ser ut til å være annerledes enn det som man kan finne i Norge. Klær og sminke er et eksempel på det. Majas løsning på det var å forholde seg aktivt til de to ulike referanserammer samtidig. Et eksempel var Majas bruk av en rød leppepomade. Å bruke den i Polen kunne bli misforstått og føre til fare for å bli stemplet som en prostituert. Mens i Norge, hvor grunnlaget er annerledes, det som i Polen er sett på som noe negativt, kan bli noe positivt eller vakkert. De signalene man bruker i Norge, slik denne røde leppepomaden, kan skape misforståelser i Polen. Er man klar over den forskjellen i de uskrevne reglene og normene om sminke og klær, kan man prøve å forholde seg til begge to samtidig. Maja valgte å finne en mellomting slik at de to ulike grunnlag kan bli gjort om til noe felles. Det kan også ses som et forsøk for å styre andres inntrykk. Hun er bevisst på de normene og reglene som gjelder angående utseende, og derfor velger hun å tilpasse sminke til det slik at folk får det inntrykket av henne som hun vil at de skal få. Liknende situasjon er i Norge. Hun kan leke litt mer med utseende og trekke grenser litt lenger enn i Polen, og på grunn av det velger hun å bruke denne røde leppepomaden. Fordi hun ser at røde lepper symboliserer noe positivt og pent, så om hun bruker det så blir hun også oppfattet som positiv.

Ewas tilfelle skiller seg fra de andre fordi hennes sminkebruk opplevde en nedgang. Hun sa:

«Sminken er helt sikkert ikke like tung i Norge som den var i Polen. Jeg tror at da jeg bodde i Polen så brukte jeg mer sminke og var mer opptatt av det. (...) men nå bor jeg på landet hvor jeg møter ikke folk så ofte, så kanskje derfor e sminken redusert?! Jeg tror at det er andre mennesker som har påvirket denne forandringen» (Ewa, 26 år).

Ut i det Ewa sier kan vi se et eksempel på hvilken betydning omgivelsene spiller for individer og at individer ofte blir påvirket av andre. Ewa var ikke sikker på om hun gjorde det ubevisst eller bevisst, men hun følte ikke så behov for å bruke sminke fordi ingen i Norge forventet det av henne og hun fikk heller ingen negative reaksjoner på det. Av det kan vi forstå at hennes sminke ble forandret som resultat av å befinne seg i nye omgivelser. Men hvor stor påvirkningskraft har omgivelsene varierer. Paulina fortalte:

«Jeg har en venninne som flyttet til Norge av samme grunn som meg og hun havnet i Oslo i en snobbete gruppe som brukte masse penger på klær og tilbehør, og hun følte seg utenfor fordi hun ikke hadde like mye penger som dem for å kjøpe merkeklær» (Paulina, 31 år).

Her ser vi enda et eksempel på hvor stor makt har omgivelsene har på en angående utseende. En interessant ting her var at selv om hun ikke hadde like store midler som resten av grunnen, så valgte hun å fortsette med å bli en av dem og heller skaffe midlene. Det tyder på at behov for å bli integrert og akseptert er stor nok til å få en til å gjøre ting som kanskje vanligvis ville ikke bli vært aktuelle. Om vi sammenligner sitatet fra Iga og Paulina så kan er det en ting som er spesielt interessant, nemlig at Iga bor på landet og venninnen til Paulina bor i Oslo. Slik jeg forstår det så ser det ut som at den største påvirkningen skjer fra arenaer som består av mange mennesker, slik som en by. I store byer finnes det variasjon av klesstiler og sminkevaner og man kan møte mennesker som på sminkeskala ligger på alle punkter. Slik jeg ser det så er det også ulik normativ grunnlag i byen, slik Oslo og små tettsteder.

Hanna er den informanten som opplevde den mest ekstreme forandringen i klesstilen og sminkepraksissene. Hanna fortalte:

«Når det gjelder hverdagen, så skjedde det faktisk radikale forandringer, nå kler jeg meg ikke så, ekstravagant er kanskje litt for sterkt, men i Polen brydde jeg meg mye mer om antrekket, og nå bryr jeg meg mer om at det skal bli behagelig. I Polen sminket jeg meg mye mer, og i Norge gjør jeg det ikke lenger. I Polen ville nesten ikke gått ut med søppelen uten å ha sminke på ansiktet, mens i Norge går jeg til kjøpesenter og i gummistøvler. Jeg tror at det er ganske naturlig, men det er en radikal forandring. Jeg tror at det er forårsaket av at i Polen er folk mer opptatt av utseendet sitt. Jeg mener at der er et stort press på å se fint og trendy ut, for å ha sminke på seg og ha en super pen frisyre. Kvinner er fokusert på å se veldig flott ut, og det er ikke viktig om det er komfortabelt eller ikke. De tenker at det er trendy så skal det brukes, uansett hva. I Norge er det mer fokus på å ha det komfortabelt, og ikke om det er pent» (Hanna, 33 år).

Sitatet forteller oss noe om forskjellen i rammer for bruk av sminke og klær. Det som ses på som vanlig i Norge, slik bruk av gummistøvler, kan bli oppfattet som sjokkerende i

Polen og det bekrefter det jeg skrev tidligere at det er ulik normativ grunnlag i Polen og Norge, også i forhold til selvpresentasjon. Vi ser også at sminke, fine antrekk, og generelt fokus på utseende er karakteristisk for deres selvpresentasjon i Polen. Mens selvpresentasjonen i Norge er preget av det motsatte- å føle seg komfortabel, som ikke nødvendigvis innebærer pynting av sminke og klær. Man ser nesten to nasjonale selvpresentasjoner som er veldig ulike. Av det Hanna sa, kan vi også tolke at i Polen er det store forventninger angående utseende og at man kan føle seg presset til å tilfredsstille de uskrevne krav. Det kan være mulig forklaring til hun brukte også sminke når hun skulle bære søppelet ut.

Om vi ser på hvordan informantene tenker på sminke og klesforskjeller mellom Polen og Norge, slik vi ser i sitatet ovenfor, så var det bare halvparten av dem som reflekterte over det og hadde en mening, mens den andre halvdel aldri hadde tenkt på det og valgte å ikke uttale seg. Det som vi ser er at den halvparten som hadde refleksjoner, var det de som har bodd i Norge en god stund- minst 3 år, mens de som ikke hadde en mening bodde i Norge mindre enn to år. Det kan tyde på at refleksjoner rundt forskjellene mellom Polen og Norge kommer frem etter man har bodd i Norge en stund.

Hannas situasjon kan, i likhet med Anitas, forklares ut i fra den store kraften som omgivelsene har på individet. Hannas tilfelle bekrefter også min tidligere påstand om at forandring av selvpresentasjonen avhenger av tiden en har bodd i det nye landet og i hvilke omgivelser en befinner seg i. Hennes dagligliv hvor hun omgås bare med nordmenn, både sosialt og i arbeid, ser ut til å være delaktig i at selvpresentasjonen ble mer og mer lik den norske. Det kan mulig forstås som et strategisk valg for å bli integrert i det norske samfunn. Hun er blitt sosialisert i det norske samfunn og blitt kjent med de sentrale kulturelementene, normene og holdningene som gjaldt i Norge. Denne omformingene kan ses på som en naturlig konsekvens av nettopp norsk sosialisering.

Jeg ble mer nysgjerrig på Hannas opplevelse og fortsatte å spørre om hvor mye av hennes selvpresentasjon som er blitt norsk og hvor mye som er fortsatt polsk, og i hvor stor grad hun tilpasset seg de utseendenormene som gjelder i Norge. Hun svarte:

«Jeg tror at i veldig stor grad, men jeg har fortsatt klart å beholde den polske siden av selvpresentasjonen min, jeg har beholdt den polske stilen min» (Hanna, 33 år).

Iga ble spurt om det samme og hun svarte:

«Når det gjelder klær og sminke så tror jeg at jeg peker mer mot Norge og jeg føler meg bedre her enn i Polen, og når jeg reiser til Polen for en uke og har bare med meg klær som jeg vanligvis bruker hjemme i Norge, så kan jeg legge merke til at folk stirer på meg. Kan hende at de synes at jeg er fin, og kanskje liker de dem ikke, men jeg føler meg mye bedre her i Norge. Fordi det er annerledes klær. Rett og slett som brukes ikke i Polen. Jeg har ikke hørt noe negativt (...) men jeg har ofte hørt: oh, du har en fin jakke eller noe sånt, og det var hyggelig» (Iga, 22 år).

Her ser vi tydelig at jentene og deres selvpresentasjon er blitt påvirket av den nye norske stilen, men samtidig hadde de beholdt den opprinnelige stilen som de hadde i Polen. Det tyder på at de har utviklet en ny selvpresentasjon eller personlig stil som består av både polske og norske elementer. Slik sitatene viser kan det gi både positive og negative opplevelser. Iga opplevde bare den positive siden, og hun er ikke sikker på om det var noe negative kommentarene.

Maja derimot fortalte:

«Når jeg er i Polen, så føler jeg at jeg kommer med nye trender. Noen ganger vet jeg at folk tenker: herre gud, hva er det hun har på seg?! Det er slikt det er, jeg bryr meg ikke om det. Jeg ville bry meg mer her, fordi det er her jeg bor. (...) Et eksempel, i fjor gikk alle med slike grå joggebukse, man kunne se det alle steder. I Polen ville du aldri sett noe slikt. Og da jeg gikk med slike bukser der, så hørte jeg kommentarene: se på de joggebuksene hennes. Og det ble sagt på veldig nedlatende måte.(...) Men jeg prøver å tilpasse meg til det som gjelder i Polen allikevel» (Maja, 28 år).

Det vi kan tolke ut i fra det Maja sa at selvpresentasjonen blir delvis tilpasset til det normative grunnlaget som gjelder i det ene landet - Polen, men allikevel består av elementer fra det andre norske grunnlaget. Det er interessant fordi det tyder på at denne selvpresentasjonen er flerkulturell i betydning av at den smelter sammen to ulike kulturer. Slik vi ser i Majas tilfellet, ikke alltid blir denne flerkulturelle selvpresentasjonen godt tatt i mot. Den skaper negative reaksjoner i Polen muligens fordi det normative grunnlaget der er strengere og mer konservative, eller fordi folk har vanskeligheter med å akseptere det å være annerledes. Vi ser også at hun tydelig velger å tøyne grenser og lese litt med hvordan hun presenterer seg selv på, fordi hun selv føler at hun «bringer nye trender». Men de nye

trendene ser ut til å skape negative reaksjoner. Vi ser også at klesstilen hennes endret seg diametralt, men den er fortsatt i stor grad polsk. Det kan tyde på at en selvpresentasjon kan inneholde to ulike stiler uten at de forstyrrer hverandre. Anna fortalte:

«Jeg prøver å beholde den polske siden av meg selv, og vanligvis når jeg skal på fest, så sier jeg det med en gang at jeg kommer fra Polen, for at det skal plutselig ikke dukke opp i samtalen og tyde at jeg er flau over det eller noe. Jeg er fra Polen og er stolt av det og det er masse «polske» ting som jeg skal ha for alltid inni meg. Men jeg har ulike polske vaner, som avviker fullstendig av det som norske jenter gjør med sin kropp og klesstilen. Så jeg tror ikke at det er slikt at jeg vil være norsk, men jeg vil passe til det som gjelder her, så sikkert ubevisst kjøper jeg ting som de andre kjøper fordi da føler jeg meg lik» (Anna, 20 år).

Både Majas, Igas, Annas og Hannas tilfeller tyder på at deres selvpresentasjon er veldig sterkt preget av det å være flerkulturell, og at de utviklet en identitet som er verken helt norsk, men ikke bare polsk heller. Som er en slags felles identitet som består av norske og polske elementer. Vi ser også at den nye identiteten gir både negative og positive respons fra andre mennesker.

4.6 Integrasjon og selvpresentasjon

Slik jeg nevnte tidligere er mennesker sosiale vesener som er avhengige av og påvirkes av andre individer. For å fungere godt om som et individ og som medlem av et samfunn er mennesker avhengige av å samhandle med andre. Fellesskap og tilhørighet ifølge Maslows behovshierarkiet det tredje behovet som individet trenger å tilfredsstille for å ha et vellykket liv (Schieffloe, 2003). Tilhørighet kan brukes i forhold til integrasjon, fordi når man er integrert i et samfunn, så opplever man automatisk tilhørighet. Slik jeg nevnte i teoridelen, kan man ofte i ulike sammenhenger og kulturer bruke symboler eller ting som kan vise tilhørighet og som kan samtidig styrke den. Jeg var interessert i å finne ut om sminke og klær kan bli brukt som slike integrasjonssymboler og om det er en sammenheng mellom dem, så jeg spurte informantene om det og Anita fortalte:

«Jeg tror at det har det, fordi jeg føler at norske jenter ville godkjenne meg raskere og bedre om jeg ville vært kledd slikt som dem, og siden jeg ikke er det, så er det godt mulig at de tenker at jeg er nettopp fra Polen og vil ikke ha noe med meg å gjøre. Og

når det gjelder sminke, så tror jeg ikke at det spiller noe rolle, men selvfølgelig når noen ikke har sminke på seg og ser helt forferdelig ut, så ville det hjulpet å ordne seg litt. Så kanskje sminke har betydning for integrasjon allikevel. mennesker liker å tilbringe tiden med noen som er fin, og ikke med som ikke bryr seg om utseende i det hele tatt» (Anita, 28 år).

Tidligere i intervjuet da jeg spurte Anita om årsaken til bruk av sminke fortalte hun at det var for å føle seg mer kvinnelig og vel med seg selv. Men i sitatet ovenpå ser vi tydelig at hun bruker sminke strategisk og målet hennes her er annerledes. Sminke i denne sammenhengen blir brukt som strategisk middel for å oppnå integrasjon. Det er integrasjon som er målet og Anita gjennom sminke kan styre andres tolkning av henne som kan bli nyttig om hun skal være integrert i det norske samfunnet. Om det er bevisst eller ubevisst er det vanskelig å si, fordi begge kan være riktige, men poenget mitt er at sminke blir brukt som integrasjonsmiddel. Anitas refleksjon om sminke og klær kan bidra til integrasjon er veldig interessant og er også muligens rett. Det er et ordtak om at like barna leker best. Så det er at nordmenn ville vært mer åpne mot personer med utenlandsk bakgrunn om de ikke var så ulike dem. Det ser ut som at Anita er klar over det og bevisst prøver å tilfredsstille disse forventningene slik hun kan oppnå målet sitt, nemlig integrasjon. Det er også en annen ting som var interessant i det Anita fortalte:

«Jeg prøver å kle meg fint og se fint ut, fordi da tenker jeg at da har jeg bedre selvfølelse, er mer selvsikker og oppfører meg bedre, slik jeg kan bli kjent med en norsk gutt eller jente og bli venner» (Anita, 28 år).

Fra det sitatet kan vi se at sminke og klær blir brukt strategisk for å styrke selvbildet, og det kan videre resultere i at man blir integrert. Vi ser at informanten styrer inntrykket som nordmenn får av henne gjennom utseendet sitt, sminke og klær, og bruker det til sin fordel, nemlig til å bli integrert. Igas opplevelse har liknende

«Jeg tror at hvis jeg kom kledd i polsk stil, så tror jeg at folk ville sett annerledes på meg og jeg tror at de ikke ville vært så veldig villige til å prate med meg eller bli kjent med meg, og hvis jeg ser ut som en av dem, så er jeg samtidig en av dem» (Iga, 22 år).

Det vi kan tolke ut fra det Iga sa er at det ulike normative grunnlaget som finnes i Polen kan bli misforstått i Norge. Lik klesstil ser ut til å være en betingelse for å bli akseptert og integrert. Selvpresentasjon kan i denne sammenhengen ses på som et gode eller en ressurs i

betydning at det er noe som representerer og kjennetegner, og som kan bli brukt som en utbyttevare. Informantene uttalte at når de kom til Norge, manglet de ofte kunnskap om det normative grunnlaget som gjaldt i landet, og som følge av det hadde de dårligere utgangspunkt i en integrasjonssituasjon enn nordmenn. Etterligning av norske sminkevaner kan ses på som gode som de kan bruke for å påvirke nordmenn.

Intervjuene viste en tendens til at informantene tegnet seg et bilde av norsk klesstil og sminkevaner og samtidig hvordan sammenlignet de det med den polske selvpresentasjonen. Da jeg spurte Hanna om hennes sminkevaner og klesstil hadde forandret seg siden hun flyttet til Norge fortalte hun:

«Ja, det er blitt forandringer, og grunnen til dette er at... Jeg har inntrykk av at i Norge bruker kvinner veldig lite sminke, i hvert fall mye mindre enn i Polen. Jeg har inntrykk at i Polen sminker kvinner seg hele tiden. Sjeldent lar de seg å gå ut uten sminke, fordi sminke er en slags daglig ritual, noe som hører til hverdagen hos alle kvinner» (Hanna, 33 år).

Jeg spurte videre om den generelle selvpresentasjonen fortalte hun:

«I Polen er kvinner mer velstelt, i betydning at de legger mer vekt på utseende og på å pynte seg, mens i Norge har jeg inntrykk av at det skal være komfortabelt, og ikke nødvendigvis fint. (...). Polske jenter legger stor vekt på utseende, det å pynte seg ved bruk av klær, mens norske jenter tenker mer på komfortable klær» (Hanna 33 år).

Det var sju forskjellige jenter som ble brukt som informanter, hvor bare to av dem kjente hverandre. Det er interessant å se tydelige likhetsstrekk i deres svar angående utseendepraksiser i Norge og i Polen. Det som tiltrakk oppmerksomheten min her var hvor klare meninger informantene hadde om sminkevaner og klesstil som er i Norge. Deres fortellinger tyder på at det er klare forskjeller mellom det hva som er vanlig i Polen og hva som er vanlig i Norge. Fra Hannas fortelling ser vi at den polske stilen karakteriseres av at klesstilen er velstelt og elegant. Stor vekt ble også lagt på å være pyntet, både på ansiktet og kroppen, mens i Norge er det hovedvekt på å ha det behagelig og komfortabelt. Det er interessant fordi vi snakker om to ulike land og to ulike kulturer. Det er vanlig at alle samfunn har sine kjennemerker og ting som er veldig typiske dem, også når det gjelder utseende, sminkevaner og klesstil. Slik jeg forstår det, betyr det at forståelse av det som er pent og kvinnelig er kulturellt. Det som anses som pent i det ene landet må ikke nødvendigvis bli betraktet som pent i det andre landet. Slik jeg forstår det så er utseende et resultat av

samfunnets regler og normer. Siden Norge og Polen er to ulike land, som har sine egne kulturer som er typiske for dem, så er det naturlig at det som er pent i Norge ikke må bli sett på som pent i Polen.

Kap.5. Analyse

I dette kapitlet vil jeg tolke og diskutere datamaterialet mitt, ut i fra ulike teorier som kan forklare funnene. Det er tre perspektiver som jeg benytter meg av her. Det er symbolsk interaksjonisme med Erving Goffman som frontfiguren, Pierre Bourdieu og transnasjonalisme. Det symbolsk interaksjonistiske perspektivet fokuserer på de normene og forventningene som individer bruker som utgangspunkt for sin atferd og sine valg, og gjennom inntryksstyring prøver å styre andres tolkninger av dem. Selvpresentasjon i denne sammenhengen blir brukt som et verktøy. Jeg ville se hvilken rolle i dette har selvpresentasjon og hvilke konsekvenser eller mål kan individer få oppleve av det. Det andre perspektivet fokuserer på Pierre Bourdieus bidrag som er nyttig for å forklare kulturell differensiering mellom ulike sosiale lag. Det transnasjonalistiske perspektivet blir brukt for å forstå dagliglivet til informantene og hvordan det blir påvirket av sminke og klær og på hvilken måte bidrar til integrasjon. Jeg skal benytte transnasjonalisme for å se sammenhengen mellom selvpresentasjon, integrasjon og det å være flerkulturell i lys av transnasjonalisme og hvordan er det å leve mellom to ulike kulturer.

5.1 Selvbildet og selvpresentasjon

Selvbildet er et essensielt begrep innenfor symbolsk interaksjonisme. For å forstå forholdet mellom selvbildet og selvpresentasjon kan benytte seg av blant annet Meads «den generaliserte andre» som refererer til de generelle normer, regler og verdier som individer bruker for å vurdere seg selv og sin atferd ut i fra. Det er et slags målestokk eller en kontrollinstans for mennesker. Individet observerer seg selv og andres reaksjoner på dets holdning og atferd, og bruker det som utgangspunkt for eventuelle justeringer. Det å bli tolket av andre kan bli sett på som noe som får individet til å justere egen måte å være på og prøve å tilfredsstille de forventningene som gjelder. En jente kan prøve å skape en bevissthet om seg selv av å forholde seg til andre og deres reaksjoner på henne, og gjennom sminke og klær manipulere deres reaksjon på henne. En jente som bruker sminke og klær for å uttrykke seg selv og som kanskje ikke er helt sikker om selvpresentasjonen er passende eller «sømmelig» er et enda bedre eksempel. Hun kan forestille seg hvilke tanker og reaksjoner det kunne skape hos andre, og ut i fra det justere egen selvpresentasjonen. Alle informantene ble spurt om hvilket forhold de har til sin bruk av sminke og klær, hvilke faktorer bestemmer over dem og hvordan de forholder seg til de ulike forventninger som rettes mot dem, og Maja beskriver sin

oppvekst i et dansemiljø. Hennes barndom og ungdomstiden var preget av å delta i ulike dansekonkurranser, så hun var omringet av sminke og fokus på utseende fra de tidlige år. Hennes sterke estetiske side ble utviklet som en konsekvens av å vokse opp i slike omgivelser og resulterte i at i dag er hun i veldig stor grad opptatt av utseende. I hennes aktuelle jobb som danseinstruktør forventes det at hun skal representere en konkret stil, som karakteriseres av å være pyntet med sminke, fine klær og fin frisyre. Om hun vil lykkes i jobben sin, blir hun muligens nødt til å tilpasse seg til en viss grad. Den generaliserte andre bryr seg ikke om man har en dårlig dag, og forventer fortsatt at hun allikevel ser representativt ut. Maja har akseptert de spesifikke normene fordi hun ikke ønsker sanksjoner eller bli straffet for sin usømmelige atferd. Hun kunne provosere og leke litt med selvpresentasjonen, men hun valgte å tilfredsstille den generaliserte andre på grunn av fordeler som hun kan få.

Majas situasjon viser også en tendens til å tilpasse sine handlinger til det man oppfatter som er riktig og det som Goffman kaller for «sømmelig». Gjennom å tilpasse selvpresentasjonen sin kan hun ønske positive og bekreftende reaksjoner fra den generaliserte andre. Om hun ser på seg selv som en flink danseinstruktør, og oppfører og presenterer seg selv ut i fra de forventningene som den generaliserte andre retter mot henne, forventer hun tilbake en bekreftelse på det som hun kan ta med seg videre og som kan påvirke hennes selvbilde. Det at individ velger å provosere og leke med utseende behøver ikke å bli oppfattet som negativt. Samtidig fortalte hun om hennes bruk av rød leppepomade og hvilke reaksjoner det skapte hos folk. I Polen ble det sett på som upassende og skapte sammenligninger med en prostituert, mens i Norge var det ingen som reagerte negativt, og ble heller sett på som noe «kult». Av kjennskap til disse tolkningene, var hennes reaksjon på forventningene å bruke den kun i Norge. Ut i fra den generaliserte andre utvikler mennesker med ulik sosial og kulturell bakgrunn ulike standarder og målestokker og vurderer riktig og galt, passende og upassende på forskjellige måter. Skille mellom pent og stygt kan også brukes i denne sammenhengen. Det kan forklare ulike meninger om bruk av røde leppepomade, at i Polen ses på det som upassende, men i Norge er det vanlig å ha en rød leppepomade på lepper.

Den generaliserte andre representerer de allmenne normer som aktører bruker for å vurdere seg selv og sin egen atferd. Denne tolkningen og reaksjoner av andre bruker aktører som verktøy for interaksjon og utviklingen av selvbildet (Schiefløe, 2003). Alle informantene fortalte flere ganger hvor viktig for dem var hva andre synes om dem, og hva de var villige til å gjøre for å påvirke det. Det kom tydelig frem at sminke og klær brukes som verktøy til å styre denne tolkningen. Intervjuene viste også at andres reaksjon har en veldig stor

påvirkningskraft som informantene bruker for å styre selvbildet sitt. Interessant var at de var klar over hvilke forventninger som finnes angående utseende, og på en bevisst måte manipulerte de sitt utseende ved bruk av sminke og klær fordi de visste at det kunne bidra til interaksjon. Å gjøre et godt inntrykk ser ut til å ha en viktig rolle når man prøver å bli integrert i et samfunn. Det inntrykket man gir viser seg å være avhengig av blant annet bruk av sminke og klær. Selvpresentasjon uttrykt gjennom sminke og klær har en stor makt når det gjelder det første inntrykket og informantene utnyttet det til å påvirke andres reaksjon og til å tilfredsstille de eksisterende forventninger og normer finnes i det norske samfunn for å bli integrert.

Paulina som opprinnelig kommer fra et lite tettsted i Polen og som nå bor i en av de største norske byer, viste stor forståelse av forskjeller mellom forventninger i Polen og i Norge. I den store byen er hun anonym, mens i hjembyen er hun alltid under observasjon. Bevissthet på de normene og reglene om hvordan man skal se ut bidrar til at hun revurderer selvpresentasjonen sin. Den manglende anonymiteten i hjembyen fører til at uvanlig selvpresentasjon blir fort lagt merke til. Om hun ikke følger de forventninger fra den generaliserte andre, så kan det resulterer i at en blir kommentert av befolkningen fra tettstedet. Derfor justerer hun selvpresentasjonen sin for å unngå sanksjoner og eventuelle konsekvenser som hennes familie kunne oppleve på grunn av henne. I likhet med Maja, unngår hun å provosere den generaliserte andre fordi det kunne bidra til negative tilbakemeldinger og videre til nedsatt selvbildet.

Et annet begrep innenfor den symbolske interaksjonismen som kan brukes for å forstå forholdet mellom selvbildet og selvpresentasjon er Cooleys «looking glass self» kan også bli brukt som en forklaring på hvorfor andres tolkning av er så viktige. Når et individ gjør eller sier noe, blir det registrert og tolkes av andre som etter hvert kan gi tilbake melding eller reaksjon på det. Individet kan vurdere egen atferd og eventuelt justere det, ut i fra tilbakemeldingene. I tillegg kan denne tilbakemeldingen spiller direkte på ens selvbildet. Om man får en bra tilbakemelding kan det føre til at individet også føler seg bra, men om man får dårlig eller negativ tilbakemelding, kan det ha negative konsekvenser for selvbildet og selvfølelsen. Anita var klar over hvor stor rolle for hennes selvbilde spiller sminke og klær og hvor viktig det var hva andre synes om henne og hennes utseende. På den ene siden er bildet hun ser i speilet viktig for hennes egen oppfatning av seg selv, som videre påvirker selvbildet hennes. Men hun på den andre siden også er avhengig av å få bekreftelse fra andre på det hun

allerede synes om seg selv. Klær og sminke viste seg å være nyttige når hun skulle omgås andre folk fordi de bidro til økt selvbildet og trygghet på deg selv.

Det å ha tilgang til to ulike normative grunnlag kan bli sett på som en hindring for godt selvbilde. Transnasjonalisme muliggjør for et individ å befinne seg på to ulike kulturelle plattformer og skape noe helt eget- et transnasjonal identitet. Men hvilken konsekvens er det å være transnasjonal for ens selvbildet? Informantene fortalte flere ganger om andres reaksjoner på dem selv og deres selvpresentasjon, og blant dem kan vi finne to motstridende følelser usikkerhet og selvsikkerhet. Det tyder på at det å være en transnasjonal person med en transnasjonal selvpresentasjon kan føre til både positive og negative følelser, og som begge har en påvirkning på selvbildet. For mest av parten av informantene det å ha en annerledes transnasjonal selvpresentasjon skapte positive reaksjoner, og som bidro til økt selvbildet. Men for noen av informantene det å skille seg ut fra befolkningen, grunnet flertallet av polske elementer i selvpresentasjonen, førte til dårlig selvbildet. Transnasjonalisme, dens makt og konsekvenser av den har en påvirkning på ens selvbildet.

5.2 Sosial arena og betydning av andre versus selvpresentasjon

Graden av bruk av sminke og hvilket antrekk man bruker viste seg i veldig stor grad til å bli bestemt av den arena man befinner seg i. Frontstage og backstage er to av Goffmans begreper som er veldig relevante og nyttige i for å forklare og for å forstå selvpresentasjon uttrykt gjennom bruk av sminke og klær, i forskjellige sosiale situasjoner. I løpet av livet blir mennesker satt i ulike sosiale sammenhenger hvor de blir nødt til å samhandle med andre individer og hvor det eksisterer uskrevne regler om hvordan man skal presentere seg og hvor det finnes forventninger i forhold til utseende. Man er ikke nødt til å tilpasse seg til dem, men det kan resultere i negative reaksjoner. På samme måte, velger man å ta hensyn til dem, kan det bli sett på som positivt. Det finnes også andre arenaer som er av mindre formelle og de kjennetegnes ofte av at de er personlige og hvor man føler ikke tvang til å vurdere utseendet sitt og eventuelt tilpasse det til arenaen. Frontstage og backstage brukes nettopp i forhold til den arena som man befinner seg i. I intervjuene kom det tydelig frem at fester, jobb og situasjoner hvor man samhandler med andre, blir opplevd som arenaer hvor sminkebruk er nødvendig og hvor klesstilen skal være kontrollert og tilpasset til de man samhandler med, fordi der finnes det uskrevne forventninger om utseende og generelt om selvpresentasjonen. De er også steder hvor man direkte samhandler med andre mennesker, hvor man ikke er alene,

hvor man er under observasjon til enhver tid og hvor man må skape en fasade for å definere situasjonen for publikum. Der spiller aktøren en rolle og hensikten er å påvirke andres inntrykk og tolkning av han eller henne. Sminke og klær kan bli brukt som tilbehør eller som kulisser. Denne karakteristikken tyder på en tydelig frontstage. Backstage området derimot er området hvor individet kan være seg selv. I forhold til informantene, kan hjemmet deres bli ansett som backstage, fordi det er der de kan slappe av, og vise den virkelige side av seg selv. Backstage kan også bestå av publikum, men det er kun de utvalgte som får den æren, slik nærmeste familie eller venner, som ikke behøver å bli manipulert av utseende.

Goffman brukte også betegnelsen «sømmelighet» som er et slags målestokk for ens atferd, og som kan brukes for å vurdere sin atferd ut i fra det. Individet kan bruke det for å styre inntrykkene hun gir for å unngå straff. Sminke og klær kan man benytte seg av for å oppnå sømmelighet, men det kan resultere i at noen følelser eller meninger kan bli undertrykt. Om noe blir gjemt eller undertrykt, er det mulighet for at det skal komme ut allikevel. På backstage har individet muligheten til å føle og uttrykke akkurat det hun eller han føler. Maja er et godt eksempel på det. Hennes arbeidsplass er et tydelig frontstage, og der er hun nødt til å tilpasse seg til normer og regler angående utseende og atferd som forventes av henne. Uansett om hun liker det eller ikke, må hun følge dem for å unngå sanksjoner, og i verste fall miste en jobb. En slik situasjon kan føre til at en del følelser blir gjemt for å ikke skape problemer, men på backstage, hvor friheten er større og hvor man har større muligheter, kan de skjulte følelser komme frem. Hun behøver ikke lenger å være danseinstruktør og kan ha en annerledes selvpresentasjon.

Ut i fra informantenes fortellinger om bruk av sminke og klær kan de ulike arenaer som bestemmer over bruk av sminke og klær deles inn i frontstage og backstage. Alle informantene uttrykte at hjemme er det trygge arena, og som følge av den kan den bli sett på som backstage, mens steder slik kjøpesenter, fester og arbeidsplass, som preges av interaksjon med andre er definitivt frontstage som kjennetegnes av kontrollert bruk av klær og sminke. Men denne skilleveggen som går mellom de to kan fort skyves bort slik at noe som var backstage blir frontstage, avhengig av interaksjon med andre individer. For Ewa, det å sitte hjemme er symbol på det stedet som ikke er preget av sminke og fine antrekk, men om uventet besøk kom inn i bildet, ble hjemme mindre trygg og krevde bruk av sminke. For Anna var situasjonen annerledes, fordi uansett hvem som skulle komme, hjemme er en sminkefri arena og selv om hun tilbringer tiden med venner hjemme, så ville hun ikke forandre vanene sine.

Iga derimot føler seg selvsikker og bra nok til å ikke trenge å sminke seg hjemme når hun har besøk, men det gjelder bare familie. Det tyder på at grensen mellom backstage og frontstage kan være tynn og skilleveggen kan fort gå over til den motsatte siden. Vi kan se at definisjonen på og hva som blir backstage og frontstage varierer og det som pleier å være backstage kan fort bli frontstage, og det som definerer det eller har en stor påvirkning er interaksjon og aktiv kommunikasjon andre og det er der vi kan se at sminkebruk og klesstil varierer.

Frontstage og backstage er veldig relevante i forhold til min analyse, som kan brukes for å forklare skiller mellom ulike arenaer når det gjelder bruk av sminke og klær som kom tydelig frem i intervjuene. For informantene er selvpresentasjon uttrykt gjennom sminke og klær en viktig del av hverdagen, og det er ulike måter å bruke de på. Det er også flere faktorer som bestemmer om en arena kan betraktes som backstage eller frontstage. Det som kom tydeligst var forholdet mellom interaksjon og anledning, som i størst grad bestemmer over bruk av sminke og klær. Slik jeg nevnte i empiridelen, handler anledning om aktiviteter som man planlegger å utføre, mens interaksjon omhandler graden av samhandling med andre mennesker. I tillegg er det andre forhold i hver av disse som har også betydning, slik om arena er privat eller offentlig, og hvilken grad av interaksjon en blir utsatt for. Det området som krevde mest kontrollert og manipulert selvpresentasjon var den som preges av offentlighet og full interaksjon. Det er det området hvor informantene føler seg mest ubehagelig uten å ha sminke på ansiktet og med hverdagsklær. Et eksempel på en slik arena er kjøpesenter, eller fester og nattklubber. De kjennetegn tyder på et sterk frontstage hvor informantene gjennom bruk av sminke og klær kontrollerer og styrer andres inntrykk av dem. Det området som krevde minimal eller ingen bruk av sminke og hvor klesstilen var behagelig og hverdagslig var den arena som er privat og som innebærer enten ingen interaksjon eller en interaksjon men med utvalgte personer. Denne beskrivelsen tyder på en backstage.

I materialene fra intervjuene kom det også tydelig frem et annet skille. Det omhandler de tre ulike arenaer hvor sminke og klær avgjøres kun av interaksjon. Den første er preget av ingen grad av interaksjon, minimal eller ingen bruk av sminke og behagelige klær, for eksempel å sitte hjemme, det andre er preget av interaksjon, men hvor sminkebruk og klesstil ikke har så stor rolle, slik å gå tur i skogen eller treningsstudio, og det tredje kjennetegnes av høy grad av interaksjon slik en nattklubb som innebærer full sminke og pene klær. Frontstage og backstage er også relevant for å forklare denne. Den første arena er definitivt en backstage og den siste indikerer på en frontstage. Men den andre arena passer verken til frontstage eller

backstage. Den er en mellomting som passer til karakteristikken av både backstage og frontstage. Ja, den innebærer interaksjon, men det å gjøre et inntrykk på andre spiller ikke så rolle. Det burde være en annen arena som ligger i mellom frontstage og backstage.

Backstage og frontstage i lys av transnasjonalisme kan brukes for å forklare forandring i selvpresentasjonen hos informantene. De fleste av informanter fortalte at deres sminkevaner og klesstil forandret seg siden de flyttet til Norge. Denne endringen var synlig på alle arenaer som jeg nevnte ovenfor. Det kan forklares ut i fra transnasjonalisme. Som konsekvens av transnasjonalisme hadde informantene mulighet til å befinne seg på to ulike kulturelle plattformer hvor de hadde tilgang til to ulike normative grunnlag. Det frister å kalle den ene landet for backstage, og det andre for frontstage, men det blir ikke riktig, fordi selvpresentasjon er både manipulert og naturlig i begge landene og styring av andres inntrykk også foregår i begge landene. Men det er en annen viktig ting her, nemlig at transnasjonalisme bidro til forandring av det som oppfattes som backstage og frontstage. Med det mener jeg at det som i Polen ble oppfattet som frontstage kan i Norge bli sett på som backstage. Noen av informantene fortalte at i Polen gjorde de ting som de ikke gjør lenger i Norge, mens i Norge gjør de ting som ville vært utenkelige å gjøre i Polen. Et eksempel på det er bruk av rød leppepomade av Maja og sminkevaner for å gå ut med søpla hos Hanna. Maja brukte rød leppepomade kun i Norge på grunn av negative reaksjoner på det i Polen. I denne sammenhengen kan Polen ses på som en backstage, og Norge som frontstage. På samme måte, Hanna som tidligere i Polen måtte ha sminke på ansiktet for å gå ut med søppel, er ikke lenger opptatt av det siden hun flyttet til Norge. I denne sammenhengen kan Polen med et høy forbruk av sminke ses på som en frontstage, og som som konsekvens av transnasjonalisme er blitt i Norge en backstage fordi den ikke preges lenger av stor behov for å sminke seg.

5.3 Ulike selvpresentasjoner

I intervjuene til informantene var det et forhold som ble synlig allerede i begynnelsen av analyseprosessen, nemlig ulike selvpresentasjoner hos informantene. De varierte i graden av bruk av sminke og typen klær man hadde på seg. Som en forklaring på det kan man vil jeg bruke et annet begrep fra Goffman «inntryksstyring», fordi den innebærer å påvirke og styre andres tolkning, hvor formålet er et ønske om å bli oppfattet på en bestemt måte kan brukes for å forklare informantenes bruk av sminke og klær. Mine intervjuer viste en tendens hos informantene til å bruke selvpresentasjon som et hjelpemiddel for å styre denne tolkningen for

å oppnå egne personlige mål og som innebærer dannelse av ulike selvpresentasjoner. Det er fire ulike fordeler eller mål som informantene ville oppnå. Den første er synlig i jobbsammenheng, den andre tar utgangspunkt i personlige hverdags formål og den tredje er koblet sammen med selvbildet. Den siste derimot er preget av behov for integrasjon. I forhold til mine problemstillinger og problematikken er det den siste mest interessant og nyttig.

Hanna var åpen om hvilke fordeler hun i jobbsammenheng kunne ha av å ha en spesifikk selvpresentasjon. I hennes forståelse, om man skal sitte på kontoret og bare gjøre papirarbeid, så er ikke det så viktig om hvordan man presenterer seg selv, men om det skulle vært et møte med en viktig kunde, så måtte selvpresentasjonen tilpasses til situasjonen og personen man skulle samhandle med. I en slik situasjon blir inntryksstyring brukt for å styre inntrykk som personen man skal møte med får. Om inntrykket blir ikke nok tilfredsstillende, så kan det føre til sanksjoner rettet direkte mot en, men også for firma som helhet. Jobber man i ett firma, så på et møte med viktig kunde, representerer man hele firma, og ikke bare seg selv. Gjør man som representant for ett firma dårlig inntrykk på en viktig kunde, kan hele firma og ryktet om det kan bli skadet av det. Så vi ser at ved bruk av sminke og klær kan man styre andres tolkninger av en, slik at andre instanser ikke bli påvirket av det. Inntryksstyring i en jobbsammenheng ble også brukt av Anita, men selv om det var på arbeidsplass, var den styrt av egne mål og ønsker. Anita var klar over hvor viktig første inntrykket er og siden hun jobbet som servitør, brukte hun sminke for å få positiv respons fra kundene, som kunne til slutt resultere i økonomiske fordeler, nemlig tips. Inntryksstyring er da en metode eller teknikk som brukt sammen med sminke og klær, kan bli nyttig for tjene fordeler og oppnå egne ønsker og mål.

Den andre situasjonen, hvor inntryksstyring ser ut til å bli brukt kjennetegnes ved at formålet er personlig og en er direkte preget av det. Anna som var den yngste informanten brukte inntryksstyring på litt annen måte enn resten av informantene. I hennes tilfelle kan det nesten bli oppfattet som misbruk av den makten som inntryksstyring innebærer. Hun brukte på en bevisst måte sminke og klær for å oppnå sine mål, som kan bli oppfattet som uetisk i en muntlig eksamenssituasjon. Ved å sminke seg og kle seg mer elegant og sexy forsøkte hun å påvirke professorens inntrykk av henne. Med riktige klær og sminke kunne hun bli ansett som en flink elev, men i stedet valgte hun den mer ekstreme veien, nemlig å utnytte det at professoren var en mann og av å kle seg og sminke seg på en konkret måte håpet hun på å påvirke ham til å gi henne en bedre karakter. Det er en tydelig styring av inntrykk til sine egne formål, som i min forståelse kan nesten bli betraktet som misbruk.

Den tredje situasjonen som er viktig, er at inntryksstyring er nyttig om man ønsker å oppnå et bedre selvbilde. Slik Goffman mente, pleier mennesker å tolke seg selv ut i fra andres tolkninger av en. De reaksjonene man får fra andre, kan på en positiv eller negativ måte påvirke selvbildet. Jeg bruker Anita som eksempel fordi hennes opplevelse gjenspeiler situasjonen til resten av informantene. Andres reaksjoner ble for Anita et slags byggemateriale for selvbildet og sminke og klær var brukt for å manipulere denne reaksjonen fra andre, for at den skulle bli positiv, fordi da kunne selvbildet øke eller bli styrket. Om reaksjonen var negativ, så kunne det hatt negative konsekvenser for hennes selvbilde, og motsatt- likte de hennes utseende og hennes selvpresentasjon, så kunne selvbildet bli styrket. Så inntryksstyring var brukt for både styre andres tolkninger og reaksjoner, og for å oppnå egne personlige mål. Det er også et fjerde mål som informantene ønsket å oppnå, nemlig integrasjon, men det kommer jeg til å gjøre rede for senere.

For å forstå ulike selvpresentasjoner hos informantene, kan man bruke Goffmans dramaturgiske tilnærmingen hvor sosial atferd sammenliknet med teaterforestilling utført av skuespillere. På scenen skjer den sosiale situasjonen, mens på bakrommet får individet mulighet til å forberede forestillingen. Der kan hun eller han trene slik at en blir ikke misforstått av publikum. Individer kan inngå en rolle og presentere seg selv akkurat på den måten som han eller hun vil. Om vi vil bli oppfattet som en intelligent akademiker, så må vi spille rollen vår slik at publikum skal forstå hva vi prøver å formidle og hvem vi forsøker å uttrykke oss som. Akkurat samme situasjon, om en jente vil bli oppfattet som en person som bryr seg om utseende og som er interessert i ulike måter å forbedre utseende sitt på, så bruker hun sminke og klær, fordi det kan gi signaler til publikum at det er det hun er og vil være.

Goffmans dramaturgiske perspektivet kan forstås best av å bruke arbeidsplass som eksempel. Informantene mine ble spurt om de opplevde at på arbeidsplassen deres fantes forventninger til bruk av sminke og klær, og generelt til utseende. Jeg vil bruke Maja som eksempel. Slik jeg nevnte tidligere, var hun en danselærer og danseinstruktør og selv om hun ikke ble fortalt konkret av arbeidsgiveren at hun måtte sminke seg og hatt et «danse» utseende, så følte hun allikevel at hun måtte tilpasse seg. Om hun kledde seg i joggebukse, hadde dårlig frisyre og var helt uten sminke når hun skulle undervise i for eksempel i pardans eller i klassisk dans, så kunne det føre til hun ville miste troverdigheten som en profesjonell danserinne og som ville kanskje til slutt resultere i å miste kunder. Hun var nødt til å gjøre det for at kundene skulle ta henne på alvor. Liknende situasjon hadde Hanna som jobber som direktørassistent. Hun var heller ikke blitt fortalt om hvordan man skulle kle seg på jobb, men

det var forventet og det fantes uskrevne regler om utseende og klesstilen. Hun reflekterte over sin arbeidsplass og skilte mellom to ulike selvpresentasjoner ut i fra hva man skal gjøre. Slik hun i mange dager på jobben, er nødt til å sitte med skrivebordet og jobbe med datamaskin, da er det ikke forventet at klesstilen skal være altfor høytidelig, men at man skal se presentabelt ut. Men når skulle hun på ulike møter med leverandører som firmaet hennes samarbeider med, så måtte selvpresentasjonen tilpasses til anledningen. Hun fortalte at i en slik situasjon må utseende være mer nøye, gjennomtenkt og elegant fordi da representerer man ikke bare seg selv men også firma. Forklaring på dette er lik slik i tilfellet til Maja, at selv om reglen og forventningene er uskrevne, så betyr det ikke at man ikke må tilpasse seg til det. Om Hanna dro på en slikt møte fullstendig uten sminke og med olabukse og en t-skjorte så kunne bli hun oppfattet som uprofesjonell og det kunne skade hele firma og firmaets rykte. Uansett om det skulle være møte med viktige folk, eller bare kontorarbeid, så hadde Hanna fortsatt syntet at selvpresentasjon skulle være presentabel.

5.4 Integrasjon, selvbildet og selvpresentasjon

5.4.1 Erving Goffman

Det sentrale aspekt i denne oppgaven er integrasjon og i hvor stor grad bidrar selvpresentasjon til integrasjon med det norske samfunnet, sett ut fra et transnasjonalt perspektiv. Intervjuene viste at sminke og klær brukes av informantene som verktøy for integrert med ulike grupper innenfor den norske befolkningen. For å forklare dette man også bruke Goffmans «inntryksstyring». Gjennom klær og sminke kan man vise tilhørighet til de man vil høre til, og motsatt, å vise at man ikke vil høre til de man ikke identifiserer seg med. Iga identifiserte seg med norske jenter og vil bevisst likne på dem. Hennes forandring av selvpresentasjonen skjedde gradvis og var påvirket av søstrenes norske selvpresentasjon. Hun uttrykker at den norske selvpresentasjonen ikke var fremmed for henne og kanskje derfor opplevde hun ikke denne forvandlingen så drastisk. Siden hun er fra Polen, hvor det normative grunnlaget er annerledes, og hvor idealene innebærer full sminke og penere og mer elegante klær, ble hennes polske selvpresentasjon tilpasset til det. Siden hun var klar over de norske forventningene angående utseende, om at man skal se naturlig ut og ikke bli overpyntet og oversminket, ble klesstilen mer og mer norsk og hun lot seg bli påvirket av søstrene og resten av befolkningen. Det tyder på et ønske om å bli godtatt av nordmenn og gjennom denne forvandlingen kunne vise tilhørighet og ønske om å bli en av dem. Hennes

kulturelle bakgrunn ble oppfattet av henne som en hindring for integrasjonen, så gjennom å forandre selvpresentasjon, kunne hun få nordmenn til å godta henne i større grad. Klær og sminke ble brukt som inntryksstyringsteknikk for å vise tilhørighet til det samfunnet hun ønsker å bli den av. Igas tilfellet representerer andre informantenes opplevelser. Det var bare to jenter som ikke brukte sminke og klær for å bli mer integrert i det norske samfunn. Resten derimot, i likhet med Iga på en veldig bevisst måte brukte selvpresentasjonen sin for å gjøre best mulig inntrykk på nordmenn i håp med å bli akseptert og bedre kjent.

Anita brukte på en bevisst måte klær og sminke for å gi et bra inntrykk av seg selv, fordi ifølge henne kunne det bidra til at folk ville bli kjent med henne. Hennes selvpresentasjon forandret seg ikke etter bosettelse i Norge, og brukte heller utseende sitt til å vise seg fra den mest positive siden og å stå i mot de fordommer mot polske folk som hun mener man kan oppleve i Norge. Hun trodde på at gjennom bruk av sminke og fine klær kunne hun styre andres mening om henne som videre kunne resultere i integrasjon med det norske samfunnet. I tillegg var det tydelig at bruk av sminke og finere antrekk hadde stor påvirkning på hennes selvbilde og selvfølelse og at hun rett og slett var mer selvsikker. Og det bidro til at hun selv var mer åpen mot andre og ville bli en del av befolkningen. Her ser vi en kjedereaksjon-sminke og klær blir brukt til å styrke selvbildet, som videre kan resultere at en blir mer sosial og åpen, i tillegg brukes sminke og klær til å styre andre inntrykk av en, som til slutt kan føre til økende integrering med den norske befolkningen. I denne kjedereaksjonen er det inntryksstyring som er limet som kobler sammen alle elementene. Selvbildet kan økes og minskes, og det er avhengig av andres reaksjon på en fordi denne tolkningen av andre bidrar til å påvirke ens egen tolkning av seg selv. Negativt selvbildet fører til usikkerhet på seg selv, til nedsatt åpenhet og selvsikkerhet. Et positivt selvbilde derimot skaper positiv opplevelse av seg selv og fører til at man er mer sosial og villig til å bli kjent med andre. Informanter fortellinger viste den store betydningen som sminke og klær har på selvbildet. Positivt selvbilde manipulert og påvirket av sminke og klær fører til bedre inntrykk som andre får av en. Slik jeg skrev i teoridelen velger mennesker å samhandle med folk som likner dem selv og som ikke skiller seg fra dem i altfor stor grad. Samtidig foretrekker de også at andre viser interesse i å bli kjent med hverandre. Førsteintrykket er svært viktig i innledningsfasen for et eventuelt forhold. Blir det negativt, så kan det avgjøre om det i det hele tatt blir kjennskap. Om en polsk jente har dårlig selvbilde og føler seg veldig usikker på seg selv, så kan det første inntrykket andre får fra henne være dårlig og det kan resultere i manglende interesse i en interaksjon og samhandling. Intervjuene viste at en vellykket interaksjon er avhengig av en

manipulert selvpresentasjon og et godt første inntrykk, og sminke og klær har en svært viktig rolle.

Iga forandret stilen sin slik at hun skulle gli inn blant nordmenn fordi hun ville bli akseptert av dem og ville være en aktiv medlem av det norske samfunnet. Så hun valgte bevisst, i motsetning til Anita, å forandre stilen sin og ha litt mer transnasjonal stil, fordi det å være lik andre, ifølge henne, kunne bidra til økt interesse hos dem og samtidig til at de ville bli kjent med henne og som kunne kanskje i ettertid resultere med full integrasjon med den norske befolkningen. Iga, samt resten av informantene hevdet at de alltid kommer til å være polsk, men denne polskheten blir ikke den samme dersom de skal fortsette å bo i Norge. Om vi ser på Anna som eksempel som hevder at hun føler seg fortsatt veldig polsk, men det betyr ikke at hun er like polsk som hun ville vært om hun bodde i Polen. Man kan prøve å være polsk så mye man vil, men uansett hvor mye man prøver så bli man ikke ordentlig polakk lenger. Selv om man beholder sitt opprinnelige utseende, så av å oppholde seg i et annet land eller i en annen kultur, blir man automatisk påvirket av den gjeldende kulturen og omgivelsene. Man kan til en viss grad bevare sin opprinnelige identitet, men den kan bli påvirket av den nye kulturen og da oppstår det en ny transnasjonal identitet, som består av elementer fra begge kulturer. Og det er denne transnasjonale identiteten blir brukt for å styre inntrykk som nordmenn får og som kan bidra for at de blir akseptert og integrert i samfunnet.

Goffman skrev i sitt store verk «The Presentasjon Of Self in Everyday Life» (1992: 11):

«Når en person kommer sammen med andre, vil de som regel forsøke å skaffe seg opplysninger om ham eller ta i bruk opplysninger om ham som de allerede sitter inne med. De vil være opptatt av hans sosio- økonomiske status i sin alminnelighet, hans syn på seg selv, hans holdning til dem, hans kompetanse osv.»

Informantene i denne oppgaven er polske jenter, og i møte med Norge for første gang kunne de havne i slik situasjon som Goffman beskrev. Nordmenn ville vurdere dem og deres atferd ut i fra enten eksisterende eller ikke eksisterende opplysninger. Jeg synes at en av vurderingskriterier, i tillegg til de som Goffman beskrev, kan vi legge til utseende og holdning. Og her kan selvpresentasjonen stille stor rolle. Fordi det er ofte slik at førsteinntrykk er veldig viktig, og det kan være en mulig forklaring på hvorfor de polske informantene velger å bruke sminke og klær for nettopp å styre andres inntrykk av dem fordi

de er klar over den midlertidige dømningen. Gjør de et dårlig inntrykk, så kan det bli vanskelig å reparere det i senere tid, og det kan resultere med eventuelle vanskeligheter med å bli integrert med den norske befolkningen der de bor.

Hvilken rolle her spiller transnasjonalisme? Hvordan var informantenes opplevelse påvirket av det? Informantenes oppholdsland og hjemland er to ulike steder som representeres av ulike kulturer og som har to ulike normative grunnlag. For å forklare måten selvpresentasjon og selvbildet påvirket integrasjon, vil jeg bruke Meads «den norske generaliserte andre» igjen. Den generaliserte andres forventninger kan variere mellom ulike steder, og de polske forventninger kan være annerledes enn det som er i Norge, og det er her kommer transnasjonalisme inn i bildet. Transnasjonalisme muliggjør for aktører å kombinere to ulike sett av regler og skape noe eget. I tillegg lar transnasjonalisme aktører å bestemme selv, om de vil tilpasse seg til den nye virkeligheten eller om de heller ønsker å følge det opprinnelige normative grunnlag. Samtidig skaper transnasjonalisme et rom for kombinasjon av begge elementer. På hvilken måte er informantene berørt av det og hvordan påvirket det deres integrasjon med det norske samfunnet? Informantene viser tendens til å bruke den generaliserte andre som målestokk for å oppnå et ønske om integrasjon. Om den generaliserte andre forventer en norsk selvpresentasjon, så kan et individ bruke det som utgangspunkt for å bli akseptert og integrert. Ved å tilpasse seg den generaliserte andres forventninger, kan en få mulighet til å bli akseptert av resten av gruppa. Mennesker har tendens til å velge å samhandle med de som en identifiserer seg selv med og som de har likhetsstrekk med. Denne tilpassingen trenger ikke å være fullstendig, man kan beholde den opprinnelige selvpresentasjonen sin, men det kan være en fordel å ta i mot de norske elementer. Å skape en mellomting som inneholder både opprinnelige og de nye elementer kan være et alternativ for å tilfredsstille forventninger fra den generaliserte andre og eget ønske om å bli integrert uten å måtte gi slipp på den opprinnelige selvpresentasjonen. Man kan skape en transnasjonal identitet eller selvpresentasjon for både å tilfredsstille den generaliserte andre og samtidig å beholde den opprinnelige selvpresentasjon.

Alle informantene har bodd i Norge i en periode, men de fortsatt har jevnlig kontakt med Polen, og som følge av det kan man kalle dem for transmigranter. Det at de opprettholder kontakten med hjemlandet er muliggjort av alle slags kommunikasjonsmedier og den generelle teknologiske utviklingen. Jentene ble spurt om deres opplevelse av å komme fra Polen i forhold til å bo i Norge, og hvordan det påvirker deres selvpresentasjon i et transnasjonal perspektiv. Fra alle informantene var det bare en, Anita, som ikke opplevde

forandring i klesstilen eller sminkevaner, og jeg kommer til å ta meg av det senere. Hanna, i likhet med andre informantene, har erfart en stor endring. Hennes klesstil forandret seg fullstendig: sko med høye hæler ble byttet med flate sko, den elegante klesstilen ble byttet for mer fri og sporty stil. Den største forandringen var at hun begynte å gjøre ting som tidligere var utenkelige, slik å gå ut med søppel uten å ha på sminke eller gå på butikken i bare joggebukse, fordi det norske samfunnet tillater det og gir henne frihet til å bli mer avslappet når det gjelder utseende og sminkevaner. Selv om selvpresentasjonen er blitt modifisert og består av mange norske elementer, er det fortsatt tydelige trekk av den polske stilen. Men i hvor stor grad er selvpresentasjonen polsk? Slik jeg nevnte tidligere, kan man bli så polsk som man bare ønsker, men det betyr ikke at man er like polsk som om man bodde i Polen.

Kearney (1995a) hevder i sin forståelse at transnasjonalisme sørger for at identiteter og grenser skal bli bevart. Men informantenes fortellinger forteller det motsatte. Det er riktig at transnasjonalisme muliggjør for dem å beholde den polske siden av identiteten, men den identiteten blir ikke den samme lenger. Informantenes situasjon bekrefter påstanden at uansett om hvor mye man prøver, så bli blir man til en viss grad påvirket av omgivelser og nye kulturen slik at man mister en del av den opprinnelige identiteten eller selvpresentasjonen. Informantene uttrykte flere ganger at deres selvpresentasjon er blitt mer lik den norske uten å være planlagt. Annas sminkevaner hadde forandret seg siden hun flyttet til Norge, men det var ikke påvirket av en annen kultur eller annen befolkning, men alder. Klesstilen derimot har gjennom årene blitt mer lik den norske, men ifølge henne representerer den fortsatt i stor grad den polske klesstilen. Disse to eksempler indikerer påvirkningen som en fremmed kultur har på en og ens selvpresentasjon. Ut i fra transnasjonal perspektiv har selvpresentasjonen deres opplevd en forandring og er blitt transnasjonal ved at den inneholder elementer fra to ulike kulturer- den polske og den norske. Transnasjonalisme muliggjorde for dem å beholde begge stilene og at de ikke var nødt til å utelukke noen av dem. En viktig rolle spiller her det som blant annet karakteriserer transnasjonalisme, nemlig at aktører holder jevnlig kontakt med hjemlandet. Om jentene ikke hadde mulighet til å dra til Polen, oppholde seg der, se forandringer i klesstilen og sminkevaner, så er det stor mulighet til at deres selvpresentasjon ville vært i mye større grad preget av norske forhold. Det at de kan faktisk reise dit og skaffe seg nødvendig informasjon om den polske stilen, og de ressursene i betydning av klær, så kan de beholde den polske siden av selvpresentasjonen sin. Det er nettopp dette min forståelse av transnasjonalisme handler om. Muligheten til å kunne leve på to ulike arenaer, oppholdslandet og hjemlandet, nyte ressurser fra begge stedene og skape noe eget og felles. Hennes

opprinnelige identitet er ikke blitt fullt bevart, men heller påvirket av ytre elementer eller forhold. Deres identitet kan ses på som en transnasjonal identitet, fordi det styres av to veldig ulike kulturer, men som samtidig ikke utelukker hverandre, og som ikke er motstridende og på samme måte er hennes selvpresentasjon blitt transnasjonal fordi den består av elementer fra den norske og den polske kulturen.

Angående den mulige forklaringen på hvorfor hennes selvpresentasjon forandret seg, så fortalte Anna at hun har ulike vaner, som også gjelder sminke og klær, som er veldig ukjente for nordmenn og som hun velger å beholde, fordi hun kommer alltid til å være polsk. Men samtidig har hun fått nye norske vaner. Det kan forstås som et integrasjonsmiddel, noe hun bruker for å bli lagt merke til og akseptert. Integrasjon er et av de viktigste behov et individ trenger for å overleve og kunne oppnå sitt fulle potensial. Men for en polsk jente, er det ikke sikkert at en slik integrasjon er så enkel å oppnå. Hun kommer fra et annet land, hvor kulturen er annerledes enn i Norge, hvor verdier, holdninger og normer ligner på de norske i noen punkter, men det er fortsatt en annen kultur, med et annet språk og ulike normer, holdninger og verdsett. Det å bruke klær og sminke som et integrasjonsmiddel virker veldig fornuftig. Aristoteles hevdet på sin tid at «Folk som er enige med hverandre, blir venner, mens de som ikke er enige, blir heller ikke venner» (Bø og Schiefloe 2009?). Om vi bruker selvpresentasjon, så kan vi si at mennesker som ligner på hverandre utseendemessig, kan bli venner, mens de som har helt ulik selvpresentasjonsutgangspunkt, blir heller ikke venner. På norsk er det et annet ordtak på det: like barn leker best. Jeg vil ikke hevde at om man ikke tilpasser utseende sitt fullstendig til nordmenn, så blir man ikke akseptert i det hele tatt, men at det kan bidra til at integrasjon skal muligens skje raskere. Det er et naturlig instinkt å prøve å tilpasse seg til de andre for å bli en del av fellesskapet. Denne tilpassingen kan skje på den bevisste eller den ubevisste måte.

Ifølge Arnesen (2000, ref. i Boe og Hjemdahl 2000), er unge menneskers personlighet et produkt av deres historie og den verden de lever i og kjenner og de blir påvirket av nærsamfunnets regler, normer og kleskoder. Og deres klesmåte blir ofte et resultat av dominasjon av den stilen som gjelder i nærmiljø. Det kan brukes for å forklare den ubevisste klestilpassingen- at man gjør det som resultat av ytre påvirkninger, som man ikke nødvendigvis er klar over. Anna fortalte at hun brukte ting, som for eksempel en spesiell type solbriller, ikke nødvendigvis fordi hun synes at de var så fine, men slik hun reflekterte over det, måtte det ha vært påvirket av at alle andre også brukte det, og hun ikke ville være utenfor. Mens hun bevisst brukte for eksempel tights fordi alle brukte det, så hun gjorde det også for å

bli akseptert. En slik handling indikerer at hun ville tilpasse sin selvpresentasjon til det som var vanlig i hennes nære omgivelser for å ikke bli utestengt og for å bli akseptert som en av dem. Et behov for å bli godkjent og sett på som en del av gruppa ser ut til å få mennesker til å gjøre ting som de ikke nødvendigvis ville gjort ellers.

Når en polsk jente kommer til Norge, så kan hun bruke utseende sitt til å etterlikne de norske jenter til en grad, slik at de aksepterer henne og vil samhandle med henne, men det innebærer ikke at hun trenger å kopiere deres stil hundre prosent. Her kommer den transnasjonale selvpresentasjonen inn som kan brukes for å vise at man vil bli akseptert og er villig til å tilpasse seg, men samtidig beholde litt den opprinnelige stilen din. Hanna reflekterte over betydningen av sminke og klær i forhold til integrasjon, og fortalte at når man ser annerledes ut enn resten av mennesker, så kan den personen bli betraktet som en som ikke passer til resten og som videre kan påvirke grad av integrasjon. Det å til en viss grad kle seg og sminke seg som nordmenn kan føre til at til slutt vil de betrakte henne som lik seg selv. Ut i fra Hannas og resten av informantenes tilfelle kan jeg trekke en beslutning at sjanser for integrasjon øke når man prøver å tilpasse sin selvpresentasjon til de gjeldende normer, regler og holdninger, og denne transnasjonale selvpresentasjonen ser ut til å være et viktig middel for å oppnå integrasjonen. Anita er den av alle informanter som er minst integrert i samfunnet, og hun er også den som bodde kortest i Norge av alle de andre, men hun hadde en klar mening om hvordan utseende kunne eventuelt føre til større integrasjon. Ut i fra det hun fortalte, kan vi forstå at måten man presenterer seg på spiller en stor rolle når det gjelder integrasjon og liknende klesstil kan bidra til at norske jenter muligens aksepterer en polsk jente og ser på henne som en av dem. På den annen siden skiller man seg for mye ut, kan det bidra til negativ oppfatning av en og som kan resultere i mangel på integrasjon. Maus transnasjonalisme som kobler transnasjonalt sosialt rom sammen med integrasjon og tilpassing og betraktes som avhengige av tid kan forklare informantenes situasjon ved at jo mer tid det går, desto større sjans er det for integrasjon.

Transnasjonalisme bidrar til at det oppstår en ny virkelighet hvor en person med utenlandsk opprinnelse, i mitt tilfelle en polsk jente, kan veksle mellom selvpresentasjoner, eller kan binde de to sammen og skape en transnasjonal selvpresentasjon. En polsk jente behøver ikke ha en norsk selvpresentasjon om hun ikke vil og kan bli like polsk som da hun bodde i Polen. Med det menes at en polsk jente i Polen blir mer polsk enn en polsk jente som bor i Norge. Grunnen til det er den påvirkningen som en annen kultur og det normative grunnlaget har på individer. Men om hun føler at det å ha liknende klesstil eller generelt

selvpresentasjon som norske jenter, og at hun kan dra fordeler av det eller at det kan bidra positivt til noe, så er det kun hennes valg. Samtidig om hun føler at det å ha polsk utseende og polske utseendepraksiser skader ikke hennes opplevelse av å være i Norge og ikke har en negativ virkning på integrasjon, så kan hun fritt beholde det. Det er også det transnasjonalisme muliggjør. Det å være en del av to ulike kulturer er en ting, men det om i hvor stor grad velger man å forandre selvpresentasjonen er en annen. Transnasjonalisme gir den friheten til å velge, noe som tidligere ikke var mulig.

5.4.2 Pierre Bourdieu

Et annet nyttig begrep for å forstå informantens situasjon og for å forklare forholdet mellom selvpresentasjon og integrasjon er habitus. Slik jeg presenterte i teoridelen, beskrev Bourdieu habitus *som et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden*. Flere ganger under intervjuer kom det frem eksempler på forskjeller i utseende og selvpresentasjon mellom Polen og Norge. Slik informantene fortalte har deres selvpresentasjon skapt ulike reaksjoner hos folk. Hos Maja var det for eksempel en rød leppepomade som i Polen betraktes som noe usømmelig. I Norge derimot ble reaksjoner kun positive og en rød leppepomade ble betraktet som noe «kult». Det er interessant hvordan et sminkeprodukt kan skape så ekstremt ulike reaksjoner og meninger. Habitus kan bli brukt for å forklare det, fordi den nemlig omhandler forskjellige klassifikasjonsskjemaer, ulike prinsipper for klassifisering, ulike prinsipper for anskuelse og for inndelinger, og ulike smak. Med det menes at habitus sørger for at det blir mulig å skille mellom to varianter av noe. slik man kan skille mellom dårlig og bra, gode og onde, fornemme og vulgære osv. Det som er viktig her er at en væremåte eller en gjenstand kan bli vurdert på mange ulike måter- den ene personen kan synes at det er fint, andre upassende og tredje som stygt (Bourdieu, 1995: 37). På samme måte kan man skille om en rød leppe pomade er noe sømmelig eller kult. Det er habitus som bestemmer over hvordan en gjenstand skal betraktes. Siden informantene er polske jenter som befinner seg i Norge, er deres «polske» habitus forskjellige fra den norske fordi habitus uttrykker klassespesifikke virkelighetskonstruksjoner som varierer hos forskjellige grupper i befolkningen. Med det menes at ikke alle samfunnsgrupper har lik habitus. På samme måte kan man si at den polske habitus er annerledes enn den norske.

Habitus er også relevant som forklaring på informanters integrasjon og forsøk på å tilpasse seg til de generelle gjeldende normer og regler, men også de som gjelder utseende-sminke og klær. Mennesker er konstruert slikt at de ønsker å omgås med de som har liknende kulturelle utgangspunkt som de selv har, og det er habitus som avgjør hvem omgås med hvem og hvem liker hvem. Informanters annerledes normativ grunnlag og habitus, kan ses på som en mulig hindring i forsøket på å bli integrert med den norske befolkningen. Løsning på denne situasjonen er nettopp sminke og klær. Av å tilpasse selvpresentasjonen til det som forventes i Norge og til det som er vanlig der vil prøver informantene å få flere likhetsstrekk med nordmenn som i deres øyne kan resultere i økt samhandling og til slutt integrasjon. På samme måte kan brukes begrepet kulturell kapital. I det sosiale rommet som i tilfellet av informanter er Norge, blir posisjonen bestemt av blant annet økonomisk og kulturell kapital. I denne oppgaven legger jeg hovedvekt på den kulturelle kapitalen fordi den ser ut til å være mest relevant for problematikken min. Slik tidligere nevnt, beskriver kulturell kapital ressurser av kulturell type som aktører tilegner seg primært gjennom oppvekst i bestemte sosiale miljøer, og den omhandler blant annet språk, væremåter, fremtredelsesformer og smak. For et individ, det å beherske annens kulturs språk, kunnskaper, væremåter osv. kan bli veldig positive konsekvenser og kan fungere som en ressurs for individet (Schieffloe, 2003). I likhet med habitus, kan det å ha ulik kulturell kapital ses på som en hindring for integrasjon. Mennesker liker å samhandle med andre som tilhører samme sosiale sjikt som dem selv. For å ikke skille seg altfor mye fra nordmenn, tilpasset informantene bevisst sine sminkevaner og klesstilen til det som gjelder i Norge. De kan ikke forandre sin kulturelle kapital over en kort periode fordi det er noe som skapes gjennom oppvekst. Slik jeg forstår det kan selvpresentasjon bli også representert av den kulturelle kapitalen fordi den handler blant annet om smak. Den smaken som nordmenn har kan være veldig ulik den som polakker i Polen har, og det kan også brukes for å forklare de ulike reaksjoner som informantene fikk fra andre mennesker. Majas rødleppemomade er et eksempel, men også Paulina fortalte at flere ganger ble hennes transnasjonale utseende og selvpresentasjon møtt med negative reaksjoner blant polsk befolkning i Polen, fordi den representerte noe veldig ulik enn det de var vant til og oppfattet som fint. På samme måte kan den polske selvpresentasjon bli sett i Norge på som noe stygt eller upassende. For å løse det hadde informantene på en bevisst måte jobbet med å forandre klesstilen slik at den skulle passe mer til den som gjelder i Norge i håp om å bli integrert.

Hvilken habitus og kulturell kapital man eier eller hører til er bestemt av den den kulturen man hører til og de omgivelsene man vokste opp i. Det er også mange teoretikere som hevder at måten kroppen vår blir skapt, tolket og blant annet erfart er kulturbetinget og at kroppen er et resultat av samfunnets og kulturens sett av regler og normer. Disse påstandene ser ut til å være veldig relevante i forhold til forskningen min siden arenaer som jeg benytter meg av i denne oppgaven er to forskjellige land og det kan bli brukt som forklaring på den ulikheten som vi ser mellom polske og norske jenter og polske jenters opplevelse av å befinne seg i et annet land og sosialiseres i en annen kultur. Av det jeg forstår det, er måten kvinner presenterer seg på, selvpresentasjonen deres, avhengig av det regelsettet de hører til. Denne selvpresentasjonen er en slags metode for inntryksstyring. Og disse inntrykkene ikke nødvendigvis trenger å gjelde på andre arenaer. Når en polsk jente er vant til de normene og reglene som gjelder selvpresentasjon og utseende i Polen, så lærer hun seg å utnytte dem for å styre andres inntrykk av henne og de fungerer fordi det er vanlig i Polen med slike sminkevaner og slik klesstil. Men siden forståelse av kropp og kvinnelighet er ikke nødvendigvis lik i Norge og i Polen, så står denne jenta i fare for å bli misforstått om hun vil prøve bruke samme metoden. En slik handling kan gi negativt utfall på integrasjonen med ulike grupper i den norske befolkningen. Slik de observerte selv, er det vanlig i Polen å være pyntet, bruke høye hæler i hverdagen, sminke seg hver dag og bruke fine og elegante klær, mens i Norge, er sminkevaner og klesstilen preget av å være naturlig og av å føle seg behagelig.

Hvordan kan det forstås i lys av transnasjonalisme? Informantenes kulturell kapital skiller seg fra den norske kulturelle kapitalen som man møter hos nordmenn. Kulturell kapital er noe som man tilegner seg gjennom hele livet sitt og det er omgivelsene som har størst påvirkning. Deres ulik kulturelle kapital kan bli sett på som en mulig hindring for integrasjon, fordi den skiller seg fra den som man kan finne hos nordmenn, fordi mennesker liker å omgås med mennesker som ligner på den selv. I slik situasjon er transnasjonalisme nyttig fordi den muliggjør for individer å skape et transnasjonal kulturell kapital, som bevarer polske elementer, vaner, verdier og normer, men som også blir oppdatert om nye norske elementer. De norske elementene kan være nyttige for å gjøre et godt inntrykk på nordmenn, for å vise dem ønske om å bli en del av fellesskapet og at man er villig til å tilpasse seg. Samtidig får individet mulighet til å beholde sine opprinnelige polske elementer som viste seg hos informanter å gi en følelse av trygghet på deg selv, hvem man er og hvor man kommer fra. Denne tryggheten viste seg også å være viktig om man ønsker å bli integrert i de ulike

samfunnsgrupper i Norge. Denne transnasjonale kulturelle kapitalen bidro til at informantene ble i større grad akseptert av den norske befolkningen og ble en større del av fellesskapet.

Kap.6 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg analysert sminke- og klesvaner blant polske jenter som oppholder seg i Norge. Jeg har sett på hvordan selvpresentasjon, uttrykt gjennom sminke og klesvaner, inngår i prosessen med å utvikle selvbildet og på hvilken måte selvpresentasjon bidrar til integrasjon med den norske befolkningen. Jeg har analysert det i et transnasjonalt perspektiv, ved å se på hvordan det å leve i mellom to ulike kulturer er en dimensjon i utviklingen av selvbildet og integrasjonen.

6.1 Oppsummering av oppgaven og sentrale funn.

Intervjuene viste at informantenes liv i stor grad er berørt av transnasjonalisme fordi deres liv er preget av å ha tilknytting til to ulike land samtidig og å holde kontakten med venner og familie i Polen på tvers av landegrensener. I deres tilfelle kom de fra Polen, men oppholdte seg i Norge. Kontakten deres med hjemlandet er karakterisert av daglige samtaler med familien og venner, lesing av polske aviser på nettet eller i papirform, å se på polsk tv osv. På denne måten har de fortsatt mulighet til å følge med på det polske normative grunnlag og kulturen, samt forholde seg til den norske fordi de bor her. Transnasjonalisme er synlig i deres tilfelle ved at de har utviklet transnasjonal identitet som består av både polske og norske elementer, hvor noen av polske vaner ble byttet med norske osv.

Blant de sentrale funnene for prosjektet er forandring av selvpresentasjon, og som konsekvens av transnasjonalisme dannelse av en transnasjonal selvpresentasjon. Underveis i oppgaven da jeg nevnte selvpresentasjon, refererte jeg til både sminke og klær, men intervjuene viste at de to ting må adskilles og behandle hver for seg. Muligheten til å reise til Polen noen ganger i året bidrar til at informantenes klesstil fortsatt preges av den polske kulturen. Men det å være transnasjonal resulterte også i at informantenes selvpresentasjon ble i større og større grad preget av den norske kulturen. Det var bare en informant som ikke opplevde forandring i klesstilen. Intervjuene tyder også på at denne forandringen er et resultat av et ønske om å bli integrert, og at forandringen oppstod både bevisst og ubevisst. Bevisst ved informantenes egen vurdering om i hvor stor grad kunne det bidra til aksept hos de ulike samfunnsgruppene i Norge og integrasjon. Denne vurderingen var basert på deres refleksjoner om hvordan de ville reagert på en utenlandsk person i Polen som skilte seg ut på grunn av klesstilen sin. Den ubevisste forandringen består av all handling som bidrar til at klesstilen

forandret seg som konsekvens av for eksempel å handle i norske butikker som representerer de norske klesvaner. De fleste informantene observerte en forandring i måten nordmenn reagerte på dem da de ikke skilte seg så radikalt fra dem og fordi deres klesstil var i stor grad lik den norske og de reaksjonene ble positive. Det kan tyde på at selvpresentasjon er relatert til integrasjon og kan ses på som et mulig middel eller verktøy for å bli mer integrert i de ulike samfunnsgrupper i Norge.

Sminkevaner var den delen av selvpresentasjonen som gjennomgikk minst endring etter at informantene flyttet til Norge, så det kan ikke ses direkte på som et mulig verktøy for å oppnå integrasjon, slik som klesstil. Det ser ut til at sminke er relatert med integrasjon på en mer indirekte måte. Informantene bruker sminke og klær på en bevisst måte for å forbedre og styrke selvbildet sitt. Sminke sammen med klær brukes da for å føle seg bedre og for å hindre at formen ikke skal forandres. I tillegg brukes sminke og klær som et verktøy for å forbedre allerede eksisterende lavt selvbilde. Det er det mest sentrale funn i denne studien, forholdet mellom selvbildet, selvpresentasjon integrasjon og transnasjonalisme. Intervjuene viste at disse fire elementene er sterkt knyttet sammen. Sminke og fornyet klesstil- den transnasjonale selvpresentasjonen- som en konsekvens av transnasjonalisme, blir brukt for å forbedre selvbildet, fordi godt selvbilde sørger for at informantene blir mer åpne mot nordmenn, og det kan resultere i relasjonsbygging mellom informanter og norsk befolkning som i ettertid kan føre til integrasjon. Det er en kjedereaksjon, hvor en kobling mellom selvbilde og integrasjon er veldig tydelig, der klær og sminke blir midlene for å danne denne koblingen. Det tyder på at transnasjonal selvpresentasjon er det elementet som spiller en stor rolle i en integrasjonsprosess.

Et annet interessant funn er at forandring av klesstil er koblet sammen med tiden man har bodd i Norge. De informantene som bodde lengst i Norge, opplevde størst forandring i klesstilen og er mest integrert med ulike samfunnsgrupper i den norske befolkningen. Denne forandringen er sterkt sammensveiset med transnasjonalisme, og kan være en del av forklaringen. Det ser ut til å oppstå et transnasjonalt rom, som i mine informantere tilfelle vil være Polen og Norge, der de kombinerer de to elementene samtidig. Et slikt transnasjonalt rom innebærer tilhørighet til to ulike land, to ulike kulturer og to ulike normative grunnlag samtidig, og som konsekvens av det har både identiteten og selvpresentasjonen til informantene blitt påvirket av det. Transnasjonalisme bidrar til at den polske identiteten til en viss grad blir bevart, men den preges også av oppdatering fra norske elementer. På samme måte blir den polske klesstilen også bevart og samtidig oppdatert med norske trender og

vaner. Dette danner en transnasjonal klesstil. Slik jeg nevnte tidligere, varierte klesstil forandringen hos informantene. Bortsett fra en, har informantene utviklet transnasjonal klesstil, men i hvor stor grad den er polsk og norsk varierer og bestemmes av tiden man har oppholdt seg i Norge og vært en deltager i det transnasjonale rommet. Et viktig funn er også at forandringen i klesstilen er basert på ønske om å bli integrert med den norske befolkningen. Informantene, gjennom å tilpasse seg til de uskrevne regler, normer og forventninger angående utseende, ville bli lagt merke til, for så å oppnå større aksept og muligens integrasjon. Informantene brukte selvpresentasjonen på en bevisst måte for å påvirke andres inntrykk av dem som i ettertid ville kunne resultere i integrasjon. Det visste seg å være en bra taktikk ettersom informantene fortalte at de fleste av dem har fått flere norske bekjente og venner, uten at de måtte gi slipp på den polske selvpresentasjonen. En transnasjonal klesstil ser ut til å spille en stor rolle om man ønsker å bli integrert i et fremmed samfunn. En transnasjonal selvpresentasjon og identitet ser også ut til å ha påvirkning på informantenes selvbilde. I intervjuene kom det tydelig frem at det å kunne beholde en del av polske selvpresentasjonen gir en trygghetsfølelse og som også styrker selvbildet. Den polske identiteten og den polske selvpresentasjonen er noe som individer er oppvokst med, så på grunn av det oppleves det som en trygghet som videre kan bidra til større åpenhet og muligens til slutt til integrasjon.

Et annet viktig funn er at informantene har mange måter for å uttrykke selvpresentasjon på og det avhenger av arenaer som de befinner seg på. Jeg har skilt mellom to ulike typer av selvpresentasjon. Det første tar utgangspunkt i det jeg velger å kalle for en sosial selvpresentasjon fordi den er preget av interaksjon, som bestemmer over hvordan selvpresentasjonen blir. Den andre er den selvpresentasjonen som er geografisk betinget, hvor hvilket land man befinner seg i spiller stor rolle. Sosial selvpresentasjon er avhengig av arena/anledning man befinner seg i og man kan skille mellom ulike steder hvor denne selvpresentasjonen varierer sterkt. Den arena som behøver minst sminke og mest behagelig klesstil er «hjemmet» og den kjennetegnes av at informantene føler seg avslappet og ikke tvunget til å pynte på utseende. Bruk av sminke blir dermed veldig redusert, men mengden av sminke varierer fra informant til informant. For de fleste av dem er hjemmet en sminkefri sone, mens en liten minoritet velger å ha sminke på ansiktet. Men allikevel kan man si at sminkebruk i hjemme er minimal og klesstilen er preget av velvære og behag. En mulig interaksjon ser ikke ut til å ha noe påvirkning på informantene, men det er avhengig av hvem de man samhandler med. Om det er nære personer slik nære venner og familie, så

kjennetegnes selvpresentasjonen av minimalisme, mens om interaksjonspartnere er ukjente eller sekundære, så velger informantene å arbeide med selvpresentasjonen til en viss grad ved å legge på grunnleggende sminke og skifte til finere klær. Det er også situasjoner, hvor man samhandler med andre, slik nærmeste butikk, treningsstudio eller når man går på tur, men hvor det ikke er definerte forventninger angående utseende, og der er det også selvpresentasjonen minimalistisk. Arbeidsplass eller skole er det arena hvor selvpresentasjonen er preget av sminke og kontrollert antrekk, men det er mer en hverdagslig stil. Man pynter seg og sminker seg, men det er dempet. Forklaring på det er at man kommer i en interaksjon med andre og er arenaer hvor man kan bli dømt ut i fra utseende. Den arena hvor sminkebruk og klesstil er mer ekstravagant og maksimal er situasjoner hvor man samhandler veldig direkte med andre og hvor det også forventes en spesifikk utseende- fester, selskaper og nattklubber. Selvfølgelig vil sminkebruk og klær variere fra informant til informant, men allikevel kan man se likhetsstrekk, og derfor kan jeg definere slike arenaer. Alle disse arenaer er stort sett definert og bestemt av den sosiale sammenhengen, altså i hvor stor grad samhandler man med andre mennesker og hvor nær eller direkte denne interaksjonen er. De arenaer som er preget av mye bruk av sminke og kontrollert klesstil er de arenaer hvor informantene samhandler med nordmenn. Inntrykket som nordmenn får av dem kan ha en stor betydning for en integrasjon. Ut i fra det kan vi forstå at selvpresentasjon er relatert til integrasjonen.

Den andre selvpresentasjonen er en arena preget av geografi, hvor jeg skiller mellom Polen og Norge, ut i fra bakgrunnen til informantene. Den polske selvpresentasjonen skiller seg betydelig den norske selvpresentasjonen. Den polske kjennetegnes at større og oftere bruk av sminke og klesstilen er mer elegant og sofistisert, mens den norske selvpresentasjonen karakteriseres av litt mindre bruk av sminke, mens klesstilen er mer behagelig og mer sporty. Et interessant funn som tar utgangspunkt i det er hvordan informantene varierer selvpresentasjonen sin ut i fra landet man befinner seg i. Det kan forklares av transnasjonalisme, som muliggjør for informantene å forene to ulike sider fra ens liv- den opprinnelige polske og den nye norske, og samt dannelse av en ny transnasjonal selvpresentasjon, som består av både polske og norske elementer. I stedet for å måtte velge mellom den polske og den norske, lar transnasjonalisme individene å kombinere de to sammen og skape noe nytt. Transnasjonalisme skaper en ny virkelighet, hvor polske som bor i Norge får mulighet til å beholde den polske siden av seg selv, og blant annet selvpresentasjon. Dannelse av en slik transnasjonal selvpresentasjon er et svar på ønsket om å bli integrert med

den norske befolkningen. Mennesker liker å tilbringe tiden med andre som til en viss grad ligner på dem selv. Transnasjonal selvpresentasjon med norske elementer kan av nordmenn sees på som noe positivt, og det kan i ettertid resultere i integrering.

Til denne oppgaven valgte jeg å ha en hovedproblemstilling og en underproblemstilling. Underproblemstillingen for prosjektet var formulert som:

Bidrar selvpresentasjonen til integrasjon med det norske samfunnet sett i fra transnasjonal perspektiv, og hvilken rolle har selvbilde i denne sammenhengen?

Intervjuene viste at klesstil og sminke må ses på som forskjellige elementer og bli betraktet hver for seg. Grunnen til det er at klær ser ut til å ha mye større påvirkningskraft enn sminke, som informantene ser på som en personlig og individuell ting. Slik funnene mine viste er den polske klesstilen blitt forandret og beriket om nye norske elementer. Slik jeg forsto det av intervjuene, ble klesstilen på en bevisst måte forandret for å gli lettere inn mellom nordmenn og for å gi et bedre inntrykk som kan resultere i integrasjonen. Her ser man tydelig preg av transnasjonalisme. Individuer velger å beholde en stor del av den polske selvpresentasjonen for å styre inntrykk til nordmenn, men samtidig inkluderer de norske elementer som kan vise tilhørighet og ønske om å bli en del av fellesskapet. Der er denne transnasjonale selvpresentasjonen som er brukt som strategisk verktøy for å bli integrert. Hvilken rolle spiller selvbildet her? Funnene som er beskrevet over tyder på at forholdet mellom selvbildet og selvpresentasjon er gjensidig. Med det mener jeg at selvbildet påvirker selvpresentasjon og selvpresentasjon påvirker selvbildet. Er selvbildet dårlig, blir sminke og klær brukt for å forbedre det, og det innebærer økt mengde av sminke og finere antrekk. Om selvbildet er bra, så spiller ikke sminke og klær så stor rolle enn når man føler seg dårlig. Samtidig er det også en sammenheng med hvordan man ser ut i utgangspunktet og hvilke følelser det skaper hos en. I intervjuene kom det tydelig frem at når sminkebruk er minimal og klesstil er hverdagslig (gammel jobbebukse og t-skjorte) så kan det skape negative følelser hos en, som kan visere resultere i et generelt dårlig selvbilde. Men ser en bra ut og liker måten man ser ut på, kan humøret gå opp og tankene om seg selv bli mye bedre. Slik kan en se at sminke og klær kan kobles med selvbildet og at forholdet er veldig gjensidig. Forholdet er enda mer tydelig hos informantene siden de er personer med utenlandsk bakgrunn som befinner seg i en ny kultur. Selvpresentasjon styrt av selvbildet er et viktig element i integrasjonsprosessen av polske jenter i Norge. Er selvbildet høyt, er det større mulighet til at individet er mer åpent mot nordmenn, noe som kan bli oppfattet positivt og som kan i ettertid

bidra til integrasjon. På samme måte, er selvbildet lavt, kan det gi et negativt og dårlig inntrykk, som kan videre hindre eller forsinke det å bli integrert.

Hovedproblemstillingen for denne oppgaven var:

«Hvordan kan polske jenters liv i Norge forstås i lys av transnasjonalisme?»

Funnene som er beskrevet over tyder på at transnasjonalisme berører ulike elementer av informantenes tilværelse. Som konsekvens av transnasjonalisme har individer mulighet til å skape en ny virkelighet som forener elementer fra to ulike kulturer, den polske og norske. Mennesker som flytter til et annet land ikke behøver lenger å gi slipp på den polske siden av identiteten, og de trenger heller ikke å bli norsk. Det at de er oppvokst med et polsk normativt grunnlag, og lever i Norge oppleves ikke som problematisk fordi transnasjonalisme gir individene mulighet til å omgås i et transnasjonalt rom som inneholder både den polske og den norske kulturen. De har frihet til å velge selv om de vil beholde den opprinnelige identiteten og slik i mitt tilfelle selvpresentasjon, bli norsk eller om de skal forsøke å kombinere begge kulturene og skape noe felles. Slik vi kunne se hos informantene, er klesstilen preget av den polske kulturen, men samtidig inneholder den en stor mengde av norske elementer. Denne transnasjonale selvpresentasjon er brukt som et strategisk verktøy for å bli integrert i det norske samfunnet.

6.3 Ubesvarte spørsmål og videre forskning

Gjennom arbeidet med forskningen og generelt hele prosjektet har det også dukket opp flere nye spørsmål og interessante problemstillinger. De som jeg oppdaget underveis, har jeg forsøkt å inkludere i neste intervjuet, men de som dukket opp etter hvert er fortsatt ubesvarte.

Forskningen min omhandlet informanter som i utgangspunktet allerede var integrert i det norske samfunn. På grunn av manglende informanter, ble jeg nødt til å bruke de jeg fikk tak i, og det viste seg at alle, bortsett fra en er allerede til en viss grad inkludert i samfunnet. Men det kunne ha vært interessant å gjennomføre et lignende prosjekt, men med flere informanter. Utvalget kunne vært bredere for å se hvordan deres selvpresentasjon er koblet til integrasjon og hva er grunner til at de ikke er integrert. I tillegg varierte alderen til mine informanter mellom 20 og 35. Det ville vært interessant å se om opplevelser til damer i alder 35- 60 eller de under 20 har liknende opplevelser og erfaringer om tema. Som en mulig

variabel i forskning på selvpresentasjon, selvbildet og integrasjon kunne vært utdanning og stilling på arbeidsmarkedet. Alle jentene jeg pratet med har høyere utdanning fra Universiteter i Norge og Polen. Og det er mulig at det er forskjeller mellom de som har lav og de med høy utdanning.

Det er flere sider ved temaet mitt som jeg ikke har kapasitet til å fordype meg i, men tanke på begrenset størrelse og omfang på oppgaven. Og det er fortsatt flere spørsmål og problemstillinger som måtte bli lagt til side og som er ubesvarte. Men jeg håper at oppgaven min har bidratt til større forståelse av problemstillinger knyttet til transnasjonalisme og hvor man i det daglige livet kan se dens påvirkning, og hvordan er polske jenter i Norge.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008): «*Moderne sosiologisk teori*». Abstrakt forlag AS. Oslo
- Arnesen C. C (2000): «*Å kle seg som den man er*».
- Bańka, A. (2006): «*Poradnictwo transnacionalne. Cele i metody międzykulturowego doradztwa karier*». Ministerstwo pracy i polityki społecznej. Departament rynku pracy. Warszawa
- Basch L., N. Glick Schiller & Ch. Szanton Blanc (1994): «*Nations unbound. Transnational projects, postcolonial predicaments and deterritorialized nation- states*». Gordon and Breach Science Publishers Amsterdam
- Beauvoir S.de (1994): «*Det annet kjønn*», Pax Forlag A/S. Oslo
- Boe, L.H. & A.S. Hjemdahl (2000): «*Kropp og klær*». By og Bygd XXXVII, Norsk Folkemuseums Årbok 2000, Aktiv Trykk AS, Oslo
- Bourdieu, P. (1994): «*Af praktiske grunde*». Hans Reitzels Forlag, København
- Bourdieu, P (1995): «*Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*» Pax Forlag A/S, Oslo
- Brettel C. B. & J. F. Hollifield (2008): «*Migration theory. Talking across Disciplines*». Second Edition. Taylor & Francis Group LLC
- Bø. I. (2005): «*Påvirkning og kontroll- om hvordan vi former hverandre*». Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Bergen
- Danielsen, K., B. Moen & A. Helset (2004): «*Transnasjonale og nasjonale eldrelev. En studie av stedets og hjemmets betydning i eldre år.*» i Fuglerud Ø. (2004): «*Andre bilder av "de andre"*. Transnasjonale liv i Norge». Pax Forlag A/S, Oslo
- Faist T. (1999): «*Developing Transnational social spaces: The Turkish- German Example*».
- Fuglerud Ø. (2004): «*Andre bilder av "de andre"*». Transnasjonale liv i Norge». Pax Forlag A/S, Oslo
- Glick Schiller, N., L. Basch & C. Blanc- Szanton (1992a): «*Towards a Definition of Transnationalism. Introductory Remarks and Research Questions*».
- Glick Schiller, N., L. Basch & C. Blanc- Szanton (1992b): «*Towards a transnational perspective on migration*». Race, Class, Ethnicity and Nationalism Reconsidered. New York Academy of Science, Volume 645
- Guarnizo, L. E. (1997): «*The emergence of a transnational social formation and the mirage of return migration among Dominican transmigrants*», Identities, vol. 4, pp. 281–322

- Goffman, E. (1992): «*Vårt rollespill til daglig, the presentation of self in everyday life*». Pax Forlag A/S Oslo
- Itzigson, Jose, et.fl. (1999): «*Mapping Dominican TRansnationals: Narrow and Broad TRansnationasl Practices*». Ethic and Racial Studies 22: 1126- 54
- Levin, I. & J. Trost (1996): «*Å forstå hverdagen- med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*» TANO A.S. Otta
- Kearney M. (1995a): «*The local and the global: The anthropology of Globalization and Transnationalism*» Annual Review of Anthropology 24: 547- 65.
- Kearney M., (1995b): «*The effects of Transnational Culture, Ekonomy and Migration on Mixtec Identity in Oaxacalifornia*»
- Khagram S. & P.Levitt (2008): «*The transnational studies reader. Intersection & Innovations*» Routledge Taylor& Francis Group, New York and London.
- Krage , O. & T. Øia (2005): «*Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening.*» Cappelen Akademisk Forlag, Oslo
- Lewitt P. (2001a): «*Transnational Willagers*». Berkley: University of California , Press.
- Lewitt, P. (2001b): «*Transnational migration: Taking Stock and Future Directions*». Global networks 1: 195- 216
- Martinussen W. (2004): «*Kultursosiologi*». Det norske Samlaget, Oslo
- Maartmann C. (2000): «*Alt vondt vasker vannet bort*»
- Mau, S. (2010): «*Social transnationalism. Lifeworlds beyond the nation- state*». International Library of Sociology. Routledge Taylor& Francis Group, London og New York.
- Moi, T. (1998): «*Hva er kvinne? Kjønn og kropp i feministisk teori*». Gyldendal Norsk Forlag As, Gjøvik
- Mead, G. H. (1934): «*Sindet, selvet og samfundet- fra et sosialbehavioristisk standpunkt.*» Akademisk Forlag København
- Meisingset K., A. Kawecka & E. Czapka (2011): «*Polakk. De er kommet for å bli. Hvordan vil det gå*». Frekk Forlag, Oslo
- NHO Ung (2011): «*Hva er globalisering*». Hentet 10.06.2012 fra <http://nhoung.nho.no/artikler/hva-er-globalisering>

- Nordgren M. (2009): «*Minoritetsspråklige barn og unge. Et sosiokulturelt syn på sosialisering og læring*» Forelesningsnotater, HiØ hentet 07.06.2012 fra <http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=5&ved=0CFgQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.fag.hiof.no%2Fflu%2Ffag%2Fped%2Fs%2Fgrunnenhet%2Fundervisningsstoff%2F2009-2010%2Fmin%2520spr%25C3%25A5kl%2Fmin.spr%25C3%25A5klige.ppt&ei=kfrQT6bQLIal4gS9nsTPDw&usg=AFQjCNFDf-Q8cLMXFVsQp9Z9sByj-BnLbA&sig2=mvUyS-31eWAKwO4t2n4GZQ>
- Pedersen, K.A. (2000): «*Fra korset til silikoninnlegg*».
- Portes, A., L. E. Guarnizo & P. Landolt (1999): «*The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research*». *Ethnic and Racial Studies* Volume 22 Number 2 March 199, hentet fra <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/16704/1/Portes%20Guarnizo%20Landolt%20ERS%201999.pdf>
- Portes A. (2003): «*Theoretical Covergencies and Empirical Evidence in the Study of Immigrant Transnationalism*», *International Migration Review* 37: 874-92
- Pries, L. (2002): «*Transnationalisierung der sozialen Welt: Berliner Journal fuer Soziologi*». 12 (2): 263-73, i.
- Pries, L. (ed.) «*Migration and Transnational Social Spaces*», Aldershot: Ashgate, pp. 36-72,
- Schiefloe, P.M. (2003): «*Mennesker og samfunn- innføring i sosiologisk forståelse*». Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen, 4 oppslag.
- Sintonen, T. (1993): «*Life Course and Ethnicity*» *Canadian Ethnic studies*. Vol 25, nr. 3
- Smith M. P. & J. R. Feagin (eds): «*The Bubbling Cauldron: Rase, Ethnicity and The urban crises*». University of Minnesota Press, pp. 226- 43, Minneapolis
- Smith, M. P. (2001): «*Transnational Urbanism. Locating Globalization*», Blackwell Publishers Inc. Malden, Massachusetts,
- SNL (udat a): «*Pierre Bourdieu*». Store Norske Leksikon. Nettutgave. Hentet 03.06.2012 fra http://snl.no/Pierre_Bourdieu
- SSB (udat a): «*Innvandring og innvandrere*» hentet 03.06.2012 fra <http://www.ssb.no/innvandring/>
- SSB (2011): «*De ti største gruppene av utenlandske statsborgere bosatt i Norge i 2010, sammenlignet med år 2000. Absolutte tall og prosentvis endring*» hentet 03.06.2012 <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201105/02/tab-2011-12-05-01.html>
- Steen, E. Wælgaars (2002): «*Skape seg selv*»

Svartdal F. (2011): «*Behaviorisme*» Store Norske Leksikon. hentet 01. 02. 2012 fra <http://snl.no/behaviorisme>

Wæraas, A. (2004): «*Den karismatiske offentlige organisasjon. Konstruksjonen av organisasjonslegitimitet ved hjelp av private kommunikasjonsrådgivere*». Doktoravhandling. Tromsø, Universitetet i Tromsø.

Yeoh, B. S. A., K. D. Willis & S. M. Abdul Khader Fakhri (2003): «*Introduction: Transnationalism and its edges.*” *Ethnic and Racial Studies* Vol. 26 No. 2 March 2003 pp. 207- 217, Taylor& Francis Ltd, hentet 15.02.2011 fra <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0141987032000054394>

Vedlegg 1: intervjuguide

Om informanten

- Hvor gammel er du?
- Er du i studie eller jobb? Hvilken studieretning eller jobb?
- Hvor lenge har du bodd i Norge?
- Hva driver du med på fritiden?
- Hvilke planer har du for fremtiden?

Generelt om sminke

- Kan du fortelle litt om når du begynte å sminke deg? Hvorfor akkurat da?
- Hvorfor du begynte å sminke deg? (Venner/familie/følelse av å være i ”riktig” alder)
- Hvor viktig følte du at det var for deg den gang? (Overgangsrituale fra barn til voksen?)
- Hvordan starter du dagen? Hva er første tingene du gjør etter du har våknet? Hvor ofte sminker du deg?
- Hvis du skulle sette på skala fra 1 til 10 om hvor mye sminke du pleier å ha i hverdagen hva ville du svart og hvorfor? 1 betyr ingen sminke og 10 veldig sminket, altså full make up.
- Hva er det som bestemmer hvor mye sminke du bruker eller om du bruker sminke i det hele tatt?
- Hvilke andre pynteting bruker du?
- Er du generelt opptatt av kroppspynt eller er det bare sminke
- Hva prøver du å uttrykke ved å bruke sminke?
- Hvorfor sminker du deg?
- Liker du det?
- Tror du at sminke kan symbolisere noe? hva da? (hva var det i ditt tilfelle?)
- Har du noen gang brukt sminke for å oppnå konkrete resultater? Kan du fortelle litt mer om det?
- Hvordan var dine sminkevaner da du bodde i Polen?
- I hvilken grad har klesstilen din forandret seg siden du flyttet til Norge?
- Er de annerledes fra du du har nå mens du bor i Norge?

- Hvis ja, hvorfor tror du at det skjedde?
- Er sminkebruk nødvendig for deg? Altså føler du at du må sminke deg?
- Fortell om hvilke typer sosiale situasjoner som får deg til å bruke ekstra mye tid og energi på å sminke deg?
- Enn situasjoner hvor sminke er ikke så viktig?
- Hva slags jobb har du? Tror du at det er noe forventninger på arbeidsplassen din når det gjelder utseende?
- Hvordan tror du venner, kolleger etc. ville reagert hvis du plutselig sluttet å bruke sminke? Tror du at det ville hatt noe betydning for dem?
- Kan du komme på noen eksempler på at du har fått reaksjoner på at du ikke hadde sminke på deg?
- Føler du at betydning av sminke for deg har forandret seg siden du flyttet til Norge?

Om identitet:

- I hvilken grad er sminke en viktig faktor for utviklingen av identiteten, selvfølelsen og selvbildet?
- Kan du fortelle meg litt om dine sminkevaner når du sitter hjemme og har ingen planer om å gå ut?
- Bor du alene?
 - Hvis svaret er ja: Ville du brukt like mye sminke dersom du bodde sammen med f.eks. kjæresten/ venninnen / andre mennesker? Hvis ja, hvorfor det?
 - Hvis svaret er nei, ville du brukt mer eller mindre sminke dersom du bodde alene? Kan du forklare hvorfor?
- Er du generelt fornøyd med utseendet ditt
- Har utseendet fått mindre eller større betydning for deg enn da du var i tenårene? Hvorfor/ hvorfor ikke
- Er du veldig fokusert på utseendet ditt eller har det ikke så stor betydning for deg? Hvor viktig er sminke for deg? Og hvorfor det?
- Kunne du tenke deg å gå ut uten sminke? Hvorfor det? Hvordan får sminke deg til å føle deg?
- Kunne du fortelle meg litt om utseende har noe betydning for selvtilliten din?
- Har du noen gang sammenlignet deg med andre folk? (kjente, ukjente, kjendiser)

- Har du noen gang tenkt på at folk ville sett på deg annerledes dersom du ikke hadde sminken på deg da? Er det viktig for deg hva andre synes om deg og om hvordan du ser ut? Kan du fortelle meg litt om det?
- Pleier du å sminke deg på samme måte hele tiden eller bruker du mengden av sminke avhengig av situasjon du skal befinne deg i?

Hva er grunnlaget for bruk av sminke? Hvem er med på å bestemme om jeg skulle sminke meg eller ikke

- Hvor lærte du deg å sminke? (moren, søsteren, venninner?)
- Er det vanlig med sminke blant familiemedlemmene dine?
- Bruker beste venninne dine sminke?
- Er det vanlig med sminke blant dine venner? Generelt sett.
- Hva synes du om dem som sminker seg?
- Hva synes du om de som ikke sminker seg?
- Tror du at du sminker deg fordi venninnene dine gjør det? Kan du utdype det?

Om integrasjon,

- Hvilke sminkevaner hadde du da du bodde i Polen?
- Opplever du at det har skjedd radikale endringer med bruk av sminke siden du flyttet til Norge?
 - o Hva tror du at det skyldes?
- I hvilken grad føler du deg integrert i det norske samfunnet?
- Har du norske venner i vennekretsen din?
 - o Hvis ikke, hva tror du at det skyldes?
- I hvilken grad har du tilpasset seg til normene, både de nedskrevne, og de usynlige, som gjelder sminke og generelt utseende i det norske samfunnet?
- Hva er den største forskjellen mellom Polen i Norge når det gjelder utseendet?
- Føler du deg lik nordmenn når det gjelder utseendet?
- Tror du at sminke har hvilken noe betydning når det gjelder integrering?
- I hvilken grad tror du at du bruker sminke som integrasjonsmiddel? Kan du utdype det?
- I hvilken grad er det viktig for deg å tilpasse deg til det norske samfunnet? Og eventuelt hvorfor er det viktig?

- Vil du si at din sminkebruk har større betydning når det gjelder å passe inn og bli likt av andre siden du flyttet til Norge enn da du bodde i Polen?